

Mangfoldige uttrykk, enfoldig fokus?
– Kulturjournalistikk i møte med en flerkulturell virkelighet

Eirin Hillestad
Masteroppgave i medievitenskap

Institutt for informasjons- og medievitenskap
Det samfunnsvitenskapelige fakultet
Universitetet i Bergen
Høsten 2007

Forord

Det er mange som fortjener takk i forbindelse med denne masteroppgaven. Takk til veileder Leif Ove Larsen for gode råd og konstruktiv kritikk. Jeg vil også takke Rådet for anvendt medieforskning og Institusjonen Fritt Ord for finansiell støtte. Takk til Nirmal Singh Dhunsi for tillatelse til å bruke hans kunstverk, ”Øst, Vest og Rest” (2005), som illustrasjon på forsiden av oppgaven.

Mange takknemlige tanker går til venner og medstudenter som har fulgt meg gjennom denne prosessen. Takk for trivelige og inspirerende kaffepauser! Jeg vil spesielt takke:

Kari, hjertelig takk for masse hjelp og støtte underveis. Takk for at du tok deg tid til å lese oppgaven, og for å komme med gode og nyttige kommentarer.

Solgunn, tusen takk for støttende samtaler og en grundig tilbakemelding på oppgaven.

Maria, stor takk for verdifulle samtaler om oppgaven, korrektur og konstruktive innspill.

Gro Kristin, mange takk for korrektur i innspurten.

Familien min har vært en viktig støtte gjennom hele dette prosjektet. En varm takk til *mamma*, *pappa* og *Ingunn* for deres evige tro på meg, og for oppmuntring når arbeidet har vært tungt. Til sist, men ikke minst, vil jeg takke mine uerstattelige støttespillere: En særlig takk rettes til min mann *Martin*, for alltid å stille opp og støtte meg uansett, for tålmodighet, tiltro og for å holde motet mitt oppe. Takk for all hjelp. En kjærlig takk til min datter *Linn*, som har minnet meg på det som er viktig i livet. Takk Linn, for at du har holdt ut med en studerende mamma. Nå er det din tur til å gå på skole! En varm takk til min nyfødte datter, *Mone*, for å ha hjulpet meg med å sette punktum. De siste rettingene ble gjort med deg på fanget! Denne oppgaven er til dere, mine nydelige døtre!

Bergen, november 2007

Eirin Hillestad

FORORD	I
1 INTRODUKSJON	1
1.2 STIGMATISERING I MEDIENE	2
1.2.1 HOLDNINGER TIL ETNISCHE MINORITETER	3
1.3 PROBLEMSTILLING	5
1.4 OPPGAVENS STRUKTUR	6
2 DIKOTOMIENES TUMLEPlass – BAKGRUNN OG PERSPEKTIVER	8
2.1 ET VIKTIG KULTURLIV	8
2.2 KULTURJOURNALISTIKKENS FUNKSJONER OG IDEALER	10
2.2.1 DEN NORSKE EGENARTEN	10
2.2.2 TREKK VED KULTURJOURNALISTIKKEN I DAG	12
2.2.3 KULTURJOURNALISTIKKENS IDEALER	14
2.3 ROM FOR MANGFOLDIGE KULTURYTRINGER?	15
2.3.1 MARGINALISERING	16
2.3.2 KULTURJOURNALISTIKK SOM MØTEPlass	17
2.4 MEDIENE OG ”DE ANDRE”	19
2.4.1 TIDLIGERE FORSKNING PÅ MEDIEFORTELLINGER OM <i>DE ANDRE</i>	19
2.4.2 VESTEN OG RESTEN	21
2.4.3 STEREOTYPIER I KATEGORIER	22
2.5 HVA ER KULTURELT MANGFOLD?	23
2.5.1 MODELL FOR KULTURELT MANGFOLD	24
3 METODISKE VALG OG UTFORDRINGER	27
3.1 DE KVALITATIVE ANALYSENE	27
3.2 UTVALG AV AVISER OG TV-PROGRAM	29
3.2.1 AVISDELEN	29
3.2.2 AVISBILAGENE	31
3.2.3 TV-DELEN	32
3.2.4 UTVALGSSTØRRELSEN	33
3.3 VARIABLER OG KODING	33
3.4 VANSKELIGHETER MED INNSAMLINGEN	36
3.4.1 DET PROBLEMATISKE INNVANDRERBEGREPET	36
3.5 NYANSERING	38
4 MAGERT MANGFOLD? – EN KVANTITATIV ANALYSE	40
4.1 KULTURDEKNINGEN I HOVEDAVISENE	40
4.1.1 FOKUSNIVÅ	42
4.1.2 AVISFORSKJELLER	43
4.1.3 JOURNALISTISK SJANGER	44
4.2 GOD OG NORSK? – ETNISK TEMATISERING I KULTURJOURNALISTIKKEN	47
4.2.1 HVEM TEMATISERER?	47
4.2.2 FORM FOR TEMATISERING	48
4.2.3 VG SOM MINST OPPTATT AV ETNISCHE MERKELAPPER	50
4.3 KUNST- OG KULTUROMRÅDE	51

4.3.1 MUSIKK	52
4.3.2 SCENEKUNST	53
4.3.3 DE ANDRE KUNST- OG KULTUROMRÅDENE	54
4.4 BILAG MED BIDRAG?	55
4.5 TYNN TV-REPRESENTASJON	56
4.6 DELKONKLUSJON – SPEILING AV HVILKEN VIRKELIGHET?	58
<u>5 KULTURJOURNALISTIKKENS FLERKULTURELLE STRATEGIER</u>	<u>61</u>
5.1 HVORDAN KATEGORISERES ”DE ANDRE”?	61
5.2 KJENDISER ER NORSKE, MEN NORMENN PROBLEMATISERER ”DE ANDRE”	63
5.2.1 NOK Å VÆRE GOD FOR Å BLI NORSK?	64
5.2.2 NÅR DET SNAKkes OM INNVANDRERRELATERTE TEMA	66
5.3 NÅR JOURNALISTENE TAR OPP DEN ETNISKE DIMENSJONEN	68
5.3.1 IZZAT – INNVANDRERFILM ELLER MAFIAFILM?	70
5.3.2 NATURLIG EKSOTISK	74
5.4 ULIKE VINKLINGER AV ”DE ANDRES” KUNST- OG KULTURLIV	76
5.4.1 SOSIAL FUNKSJON, POLITISK VISJON ELLER KUNSTNERISK DIMENSJON?	76
5.4.2 ET KONTROVERSIELT ALTERNATIV	77
5.5 ER DET NEGATIVT MED ETNISK MARKERING I POSITIVE SAKER?	79
5.6 DELKONKLUSJON – DET SOM IKKE ER	81
<u>6 FALSKE TONER ELLER HARMONISK SAMSPILL?</u>	<u>85</u>
6.1 HVEM FÅR SPALTEPlass BLANT MUSIKERNE?	85
6.2 POPULÆR MONOKULTUR	88
6.2.1 ROCK MED EN TWIST? – HADDY N’JIE OM HVITE LØGNER	90
6.3 FUSJON MELLOM ULIKE KULTURER	95
6.3.1 BROBYGGERE UTEN STEMME	96
6.4 DEN UTRENDY MULTIKULTUREN?	97
6.4.1 VERDEN FOR LITEN FOR BERGENS TIDENDE	98
6.5 DELKONKLUSJON – ENFOLD I MANGFOLDET	101
<u>7 AVSLUTNING</u>	<u>102</u>
<u>KILDELISTE</u>	<u>108</u>
<u>APPENDIKS I</u>	<u>116</u>
KODEBOK FOR HOVEDAVISENE	116
<u>APPENDIKS II</u>	<u>119</u>
OVERSIKT OVER HOVEDAVISFUNN	119
OVERSIKT OVER BILAGSFUNN	121
FAKSIMILE	122
OVERSIKT OVER FIGURER OG TABELLER	123

1 Introduksjon

Det er ingen mangel på kulturelle aktiviteter innenfor minoritetsmiljøene. Dessverre kommer lite av dette fram i offentligheten. Mesteparten foregår forholdsvis anonymt.¹

Høsten 2005 arrangerte Bergen Internasjonale Kultursenter (BIKS) verdens første Verdensmusikkfestival i Bergen. Under den fire dager lange festivalen ble det presentert musikk med røtter i innvandrer miljøene i Norge. Målet var å vise hvordan norsk kultur er blitt rikere og mer mangfoldig gjennom innvandring. Dette ble ikke prioritert av kulturjournalistene, for verken konsertene eller arrangementet som begivenhet ble omtalt i pressen. Samtidig snakkes det om en ny trend hvor ikke-vestlige kunstnere blir mer framtrædende i offentligheten. For er det ikke blitt bedre på dette feltet? Norske ”innvandrerfilmer” som *Import Eksport* og *Izzat* ble lansert høsten 2005. Året etter ble Ibsenjubileet markert med flere flerkulturelle oppsetninger. Er dette kun ”etniske alibier” for et ellers lite inkluderende kulturliv? Hvordan forholder kulturjournalistikken seg til et samfunn i endring? Dette er spørsmål denne masteroppgaven vil befatte seg med.

Det bor mennesker fra over 200 land i Norge. Ifølge Statistisk sentralbyrå bestod innvandrerbefolkningen av 387 000 personer per 1.1.2006. Denne gruppen utgjør 8,3 prosent, og er en tredobling siden 1980. Innvandrere oppholder seg i alle landets kommuner, men Oslo har den største andelen med 23 prosent. 74 prosent av innvandrerbefolkningen har ikke-vestlig bakgrunn. I tillegg bor det 241 960 personer med annen innvandringsbakgrunn. Til sammen utgjør det 628 960 personer.²

Norge har altså en mer variert og sammensatt befolkning enn tidligere, både med hensyn til utseende, religion, levemåter og kulturell bakgrunn. Dette innebærer at det finnes mange forskjellige måter å være norsk på. Et slikt mangfold får også konsekvenser for kulturlivet siden flere kunstneriske uttrykk i større grad enn tidligere er nærværende i dagens Norge. Et spirende flerkulturelt samfunn utfordrer kulturjournalistikkens kjente arbeidsområder. Inkludering av etniske minoriteter og nye ”fremmedartede” kulturuttrykk kan ses på som en viktig journalistisk oppgave. En slik synliggjøring kan fremme forståelse og respekt for et mangfoldig kulturliv og dets aktører. Å formidle Norges kulturelle mangfold er nødvendig for

¹ Klassekampen (7.6.2005). Kronikk av Nasibu Mwanukuzi, musiker og forfatter.

² Annen innvandringsbakgrunn er: utenlandsadopterte, utenlandsfødte med en norskfødt forelder, norskfødte med en utenlandsfødt forelder (Statistisk sentralbyrå: <http://www.ssb.no/emner/02/01/10/innvbef/arkiv/> [13.8.2007] og <http://www.ssb.no/innvbef/tab-2006-05-11-05.html> [13.8.2007]).

å gi stemmer til nye uttrykk og slik legitimere andre ikke-vestlige kunstformer. Hvordan møter norsk kulturjournalistikk denne situasjonen?

1.2 Stigmatisering i mediene

Når et stort antall ensartede historier om omskjæring, tvangsekteskap, æresdrap etc. blir problematisert i mediene som et mantra igjen og igjen, begynner deres tolkning av minoritetskultur å bli noe av en sannhet.³

Både journalister og mediebrukere anklager mediene for å gi et negativt bilde av innvandrere, ifølge en undersøkelse Opinion foretok for Den norske Mediefestivalen i Bergen i 2003. 51 prosent av publikum og 53 prosent av journalistene mener at innvandrerne framstilles i et dårlig lys (Lindstad og Fjeldstad 2005). Også forskning viser at etniske minoriteter svært ofte blir negativt omtalt i nyhetsbildet, og da i særlig stor grad ikke-vestlige innvandrere. Mens vestlige innvandrere stort sett framstår som vanlige borgere, blir de med ikke-vestlig opprinnelse betraktet som en byrde og et problem for samfunnet. Kriminalsaker er det stoffområdet hvor denne gruppen dukker hyppigst opp, og deres bakgrunn og religion trekkes stadig fram i slike artikler (ibid.). Jeg vil derfor rette fokuset mot *ikke-vestlige* aktører i min oppgave. Flere studier viser at media stigmatiserer disse ”andre”, og dermed opprettholder et uheldig skille mellom ”oss” og ”dem” (Lindstad og Fjeldstad 2005, Eide og Simonsen 2005). Mange etniske minoriteter føler seg urettmessig framstilt i media, og etterspør mediens interesse uten at de framstår som kriminelle eller ofre. Kulturstoffet kan være en arena hvor andre temaer kan få prege innholdet. Blir dette potensialet benyttet?

For at kulturelementer som refererer til standarder utenfor den vestlige kulturkrets, skal bli oppvurdert og synliggjort, må en ta i bruk en adekvat kunst- og kulturfaglig kompetanse. Det vil si at kulturredaksjonene trenger journalister som er egnet til å se og forstå mangfoldet. Ifølge Lindstad og Fjeldstad (2005) blir pressens innvandrerbilde mer mangfoldig når journalister med innvandrerbakgrunn slipper til. Dersom mediene skal gjenspeile samfunnet, er det viktig at journalistene også representerer Norges sammensatte befolkning. Dette med tanke på både innholdsfokus og kyndighet på ulike områder.

³ Qureshi, Iffit Z. (2006): ”Sviket mot minoritetskvinnene”: http://www.samtiden.no/06_1/art2.php [26.8.2007].

Våren 2004 presenterte Oslo Journalistklubb en undersøkelse som viste at kun 17 av 2 275 journalister hadde ikke-vestlig bakgrunn. Det vil si at under én prosent av de redaksjonelle medarbeiderne i Oslos mediebedrifter hadde bakgrunn fra ikke-vestlige land, mens hver femte innbygger i hovedstaden var innvandrer. Dette var en forverring siden 1999 (Lindstad og Fjeldstad 2005: 113). Per 1.1.2006 hadde hver fjerde Oslo-borger innvandrerbakgrunn. Det viste seg at ansettelsessituasjonen ikke var bedre i utvalget til denne studien. Ingen av de respektive avisenes kulturredaksjoner hadde tilsatte med minoritetsbakgrunn i innsamlingsperioden høsten 2005 eller våren etter. I TV-materialet var det kun én person med pakistansk opprinnelse. Atta Ansari jobbet som reseacher/journalist høsten 2005 i *Safari*, og han var også tilknyttet *Kulturnytt* i denne perioden. Sesongen etter var det ingen med minoritetsbakgrunn i disse programmene.⁴

1.2.1 Holdninger til etniske minoriteter

Det multikulturelle eksperimentet kommer til å bli Norges bane. Norges kulturelle identitet som har holdt staten sammen og skapt et unikt indre samhold viser sprekker. [...] Hvorfor lot vi dette skje? (Anonymisert utdrag fra Aftenpostens nettdebatt).⁵

Med all respekt; det blir feil hvis noen med minoritetsbakgrunn vinner Idol – i Norge. (Anonymisert utdrag fra VG Netts diskusjonsforum).⁶

Noen grunnleggende krav til god kulturjournalistikk er å være aktivt oppsøkende, nyskapende og søke alternative innfallsvinkler, ifølge journalistikkforsker Jo Bech-Karlsen (1991). Han mener det er viktig å se andre fenomener og miljøer enn de tilvante. Med tilflytningen av nye mennesker til landet har den kulturelle arenaen fått tildelt flere kunstneriske ressurser med en annen ballast enn den vestlige kanon. Dette gir unike muligheter til å bli kjent med andre kulturelle uttrykk i eget nærmiljø. Samtidig kan en synliggjøring av slike sider ved ikke-vestlige minoriteter være en motvekt til mediens ellers så overrepresenterte kriminaldekning av innvandrere.

Det synes nødvendig å undersøke hvordan dette gjøres i praksis da holdningsundersøkelser blant Norges befolkning er tankevekkende lesning. Enda mer oppsiktsvekkende er det å se

⁴ Jeg fikk svar på forespørselen i april/mai 2006 fra Bergens Tidende, Klassekampen, Dagbladet, VG, Safari og Kulturnytt.

⁵ Bergens Tidende (6.5.2006). Torgrim Eggen henviser til dette sitatet i sin spalte.

⁶ VG Nett (10.2.2005): <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=266261> [9.8.2007].

hvilke meninger som florerer i ulike debattforum på nettet, noe sitatene over er eksempler på.⁷ Fremmedskepsisen ses i leserbrevspalter, weblogger, nett- og TV-debatter. Kan en stigmatiserende mediedekning ha noe å si for at slike synspunkter slår rot?

Ifølge en landsdekkende undersøkelse, foretatt av Norsk Samfunnsvitenskapelige Datatjeneste (NSD) høsten 2005, er unge blitt mer kritiske til innvandrere.⁸ Fire av ti ungdommer mener at innvandring utgjør *en alvorlig trussel mot den norske egenarten*. Dette er nesten dobbelt så mange som i 1999. Et tankevekkende aspekt ved dette er fylkesforskjellene. I områder med få innvandrere er skepsisen sterkest. I Vest-Agder er det 49,2 % som sier seg enig i at innvandring utgjør en alvorlig trussel mot vår nasjonale egenart. Dette er dobbelt så høyt som i Oslo, hvor man finner den tetteste konsentrasjonen av etniske minoriteter. Undersøkelsen tyder på at hverdagserfaringer med vanlige innvandrere motvirker fremmedfrykt. Mennesker uten personlige relasjoner til etniske minoriteter skaper seg et inntrykk basert på andre kilder, for eksempel gjennom mediene. Slik sett styrkes tesen om at mediens negative fokusering skaper et negativt bilde av minoriteter blant folk. Mediene påvirker ikke alle likt. Jo mindre vi kjenner til en gruppe eller et fenomen, desto større betydning får mediens dekning for vår forståelse av dem. Mediene fungerer bekræftende på eksisterende holdninger, og de skaper holdninger dersom feltet er meningstomt (Mathiesen 1993: 223).

En annen undersøkelse foretatt av Hundreårsmarkeringen – Norge 2005⁹ viser at 69 % hyller etnisk og kulturelt mangfold, men hele 81 % mener likevel at ikke-vestlige innvandrere skal *tilpasse seg tradisjonelle norske normer og væremåter så fort som mulig*. I tillegg sier et klart flertall at vi ikke bør åpne opp for flere innvandrere for å styrke landets økonomi og kulturutvikling. Så hva er det med denne norske egenarten, kulturelle identiteten og de tradisjonelle væremåtene som vi så sterkt forsvare? Er frykten for det ukjente så stor?

Medias omtale av minoritetenes kulturuttrykk som eksotisk er mindre framtrødende enn tidligere. Men det problematiske er at eksotismens vinkling ikke har blitt erstattet av en genuin interesse og nysgjerrighet (Lindstad og Fjeldstad 2005). Mange kunstnere og artister på toppnivå har vansker med å få pressens oppmerksomhet. Den zimbabwiske forfatteren

⁷ Jeg vil påpeke at det er vanskelig å si noe eksakt om de som uttaler seg via debattarenaer hvor man kan være anonym, samt sannhetsgehalten i utsagnene. Slike fora kan tiltrekke folk med ekstreme meninger eller folk som bare vil provosere.

⁸ NSD: http://www.nsd.no/nsd/nsdnytt/05/NSDnytt_05-3.pdf [15.10.2007] og Aftenposten Morgen (26.9.2005).

⁹ Hundreårsmarkeringen Norge – 2005: http://www.hundrearsmarkeringen.no/3_9_5.html [9.8.2007].

Chenjeraj Hove er ett av mange eksempler. Hove har bodd i Stavanger som fribyforfatter siden 2005, og han blir regnet som en av de viktigste afrikanske forfatterne og kommentatorene i dag.¹⁰ I en kronikk av Ellinor Dalbye (Ny Tid 12.5.2006) påpeker hun at Hove aldri har blitt intervjuet av norske medier. Et annet beskrivende eksempel Dalbye viser til, er hentet fra Dagbladet 24.4.2006. Avisen skal rette søkelyset mot afrikansk litteratur, men ender opp med at to-tredjedeler av de omtalte forfatterne ikke engang kommer fra verdensdelen.

Ulike stemmer med ikke-vestlig bakgrunn er en reell komponent i dagens norske samfunn, og de har dermed en plass på våre kulturelle scener og mediearenaer. Likevel er det mange som fremdeles forfekter norsk kultur som en homogen størrelse, og det kulturelle mangfoldet blir ikke betraktet som en del av norsk kulturliv. I stedet for å redefinere og oppdatere hva norsk kultur betyr i dag, synes tendensen å være at "det flerkulturelle" settes i en egen divisjon. Igjen trekkes det et skille mellom "oss" og "de andre", i stedet for en rikere og utvidet betegnelse av norsk kultur. Jeg vil undersøke om en slik kulturell ensretting også er typisk i kulturdekningen.

1.3 Problemstilling

Kulturjournalistikk er et neglisjert område innenfor journalistikk- og medievitenskapen (Lund 2000: 9), og forskning spesielt på etniske minoriteter i norsk kulturjournalistikk er omtrent fraværende. Mye av forskningens fokus på innvandrere og media har i stedet vært rettet mot den negative stigmatiseringen i nyhetsrepresentasjonen.

Medienes konvensjoner gjør krav på tydelighet, som ofte bygges opp med dramaturgisk tilspissing, polarisering, brudd og brutalitet (Eide og Simonsen 2005). Problemrelaterte saker vies derfor stor oppmerksomhet. Jeg ønsker å undersøke et stoffområde som tradisjonelt sett ikke har vært like konfliktorientert som nyhetsdekningen. Kulturstoffet dreier seg mye om møter med miljøer og aktører som skaper noe, og som journalistene gjerne vil presentere på en positiv måte. Denne delen av journalistikken har større rom for saker hvor mennesker framstår som ressurser, og disse vil oftere enn andre bli beskrevet på en måte som er egnet til å vekke sympati og gjenkjennelse hos leseren (Lindstad og Fjeldstad 2005: 37). Jeg vil

¹⁰ Scenekunst.no: http://www2.scenekunst.no/artikkel_2223.nml [9.8.2007].

studere deler av den generelle kulturdekningen, hvor etniske minoriteter ikke er et spesielt prioritert tema som i nisjeprogram, for eksempel *Migrapolis* på NRK TV. Analysen vil i stedet basere seg på stoff fra avisene *Klassekampen*, *Bergens Tidende*, *Verdens Gang* og *Dagbladet*, samt NRKs TV-programmer *Kulturnytt* og *Safari*, høsten 2005.

Denne studien vil undersøke hvem som slipper til i kulturstoffet av ikke-vestlige aktører med tilknytning til Norge, samt hvilke kulturformer og uttrykk som får oppmerksomhet. Hovedproblemstillingen blir dermed: *Hvordan dekker kulturjournalistikken Norges kulturelle mangfold, og på hvilken måte presenteres dette stoffet?* En slik studie kan således gi oss en pekepinn på medias prioriteringer på dette feltet. Kulturelt mangfold i kulturjournalistikken blir her forstått som saker som omhandler ikke-vestlige aktører og kilder med norsk tilhørighet, eller innslag som tar opp flerkulturelle aspekter. Jeg vil også se på hvorvidt en slik forståelse av mangfold faktisk ivaretar mangfoldige uttrykk. Begrepet vil bli diskutert nærmere i neste kapittel.

I tillegg til å se på hva og hvem som dekkes, er jeg på utkikk etter ulike journalistiske grep som blir benyttet. Jeg vil slik belyse hvordan disse ”andre” framstilles i medietekstene. Blir ”de andre” del av det norske fellesskapet, av et integrert ”vi”? Blir etniske minoriteter sett på som selvstendige kunstnere/kulturpersoner eller avindividualisert som representanter for sin etniske tilhørighet? Jeg skal også analysere hvilke type kulturstoff som omhandler innvandrere, og hvilke kulturelle uttrykk som blir framhevet. Presenteres minoritetsstoffet som såkalt ”etnopornografi”, hvor innvandrer kulturer blir framstilt som rariteter uten kunstneriske kvaliteter? Her er det interessant å se om det ligger latente smakshierarkier og maktstrukturer til grunn for formidlingen. I så fall, hvilke?

1.4 Oppgavens struktur

Jeg skal begynne *kapittel 2* med å se på ulike perspektiver som danner den teoretiske rammen for analysene. *Kapittel 3* vil omfatte metodiske refleksjoner, med begrunnelser for empiri, utvalg og framgangsmåte. Masteroppgaven har to tilnærminger til innholdsanalysene, en kvantitativ og en kvalitativ. Førstnevnte metode benyttes for å få en systematisk oversikt over empirien, mens sistnevnte framgangsmåte gir et dypere innsyn i materialet. I *kapittel 4* vil de empiriske dataene bli drøftet kvantitativt. Her vil forekomsten av etniske minoriteter og innvandrerrelatert tematikk i kulturstoffet være hovedanliggende, samt hvordan stoffet blir

kategorisert ut ifra etnisk markering. *Kapitlene 5 og 6* er kvalitative tekstanalyser, hvor det kulturelle mangfoldet vil bli sett i lys av pressens håndtering av ”de andre” og deres uttryksformer. Den første kvalitative analysen vil forsøke å finne fram til noen generelle tendenser i funnmaterialet, mens det siste analysekapittelet vil konsentrere seg om musikkfeltet. *Kapittel 7* har til hensikt å oppsummere studien og trekke konklusjoner. Formålet er å gi et endelig og avsluttende svar på hvordan det kulturelle mangfoldet blir ivaretatt og formidlet i norsk kulturjournalistikk.

2 Dikotomienes tumleplass – bakgrunn og perspektiver

Kulturjournalistikk og ”det flerkulturelle samfunn” er begge vide og komplekse emner. Hovedfokuset vil i denne sammenheng være hvordan kulturdekningen forholder seg til, og framstiller, et kulturfelt med et stadig større innslag av ikke-vestlige uttrykk og aktører.

Det er mange binære strukturer i dette forskningsområdet: Forholdet mellom en faktisk og en mediekonstruert virkelighet, mellom ideal og praksis, Vesten og ”Resten”, kultur og flerkultur, likhet og forskjell og mellom enfold og mangfold. Møtet mellom ”de andre” og ”oss” har opp igjennom tidende vært preget av ulike hierarkiske verdiskiller i mediens framstillinger (Shohat og Stam 1994). I dette kapittelet skal jeg forsøke å trekke noen tråder som kan belyse problemstillingen. Først vil jeg kort vise til enkelte aktører som framhever det kulturelle mangfoldets betydning. Deretter vil jeg redegjøre for hvordan kulturjournalistikk kan forstås, diskutere kulturstoffets forhold til den norske kulturarven, samt nye tendenser i dagens dekning av kultur. Videre vil jeg se på pressens idealer, for senere å kunne drøfte i hvilken grad minoritetenes stilling i kulturjournalistikken står i samsvar med disse verdiene. Jeg vil også ta for meg kulturstoffets rolle som offentlig møteplass, og synlighet og marginalisering er vesentlige stikkord i den forbindelse.

Jeg skal i tillegg diskutere perspektiver på mediens forhold til ”de andre”. Her vil jeg redegjøre for tidligere forskning på feltet og plassere denne studien i fagtradisjonen. Kapittelets siste del vil belyse et sentralt begrep, kulturelt mangfold. Hva betyr det, og hvordan vil det bli forstått i denne oppgaven?

2.1 Et viktig kulturliv

Det viktigste den palestinske intellektuelle Edward Said gjorde var å stifte et ungdomsorkester med jøder og arabere. Musikerne hadde mer felles enn det som skilte dem.¹¹

Kunst og kultur blir ofte ansett som brobyggere mellom folk og nasjoner. Dette kan skyldes at kulturelle uttrykk i stor grad er universelle, og forener mennesker på tvers av etniske eller

¹¹ Eriksen, Thomas Hylland (2006): <http://www.culcom.uio.no/aktivitet/kosmokultur/oppsummering.html> [28.09.07]. Referat fra Kosmokultur-symposiet: Et fellesarrangement i regi av CULCOM og Kunsthøgskolen i Oslo.

religiøse skiller. Kunstens arenaer kan slik bidra til å fremme dialog og gjensidig innsikt. Ifølge UNESCO er arbeidet for en forståelse av vårt kulturelle mangfold blant de beste garantier for fred og sikkerhet i verden. I 2005 vedtok UNESCO en konvensjon om å verne og fremme et mangfold av kulturuttrykk.¹² Verdenssamfunnet ser betydningen av kulturelt mangfold som en positiv samfunnsdimensjon, og dette aspektet har også fått en viktig plass i norsk kulturpolitikk. Å fremme kulturelt mangfold er formulert som et kulturpolitisk hovedformål i St.meld nr. 48 (2002–2003) ”Kulturpolitikk fram mot 2014”. Videre fastslås betydningen av at kulturlivet i Norge skal gjenspeile det kulturelle mangfoldet i samfunnet, samt være inkluderende i forhold til ulike minoritetsuttrykk med forankring i andre tradisjoner enn den vestlige. Med Soria Moria-erklæringen høsten 2005 ble dette ytterligere bekreftet: Regjeringen vil ”[...] synliggjøre det flerkulturelle perspektivet på alle felter i kulturlivet og bidra til å skape bedre møteplasser mellom majoritets- og minoritetskulturer”.¹³ Dette blir tydeliggjort ved å innføre ”Mangfoldsåret 2008”, et markeringsår for kulturelt mangfold.¹⁴ Her vises det i alle fall en politisk anerkjennelse av et fasettert kulturliv. Tross lovord og høye ambisjoner gjenstår mye vitalisering både på den politiske og institusjonelle arenaen. At det kulturelle mangfoldet blir ivaretatt, er viktig i en sektor som er den raskest voksende næringen i Norge (Horn 2006).

Interessen for kultur er økende i samfunnet, ifølge en landsrepresentativ undersøkelse fra MMI i 2005.¹⁵ Kultur skårer til og med bedre enn idrett når det gjelder å følge med på slike saker i media. Slik sett kan man hevde at kulturjournalistikken har en sentral plass i folks dagligliv, og at den har påvirkningsmuligheter til å skape normer for hva som er verdifullt og hvem som har betydning. For mange er det via mediene en får det første møtet med ulike kulturuttrykk. Dette fordi medienes logikk muligens har blitt sterkere enn kunstinstitusjonenes eksklusive logikk. Det betyr at omveien om mediene er den korteste veien til kunstinstitusjonenes artefakter (Gran 2002). Slik kan kulturdekningen innvirke på våre forståelseshorisonter og virkelighetsoppfatninger ved at journalistikken ofte er det nærmeste bindeleddet mellom kunsten og folket. Mediene kan med sin formidling ideelt sett åpne nye veier for viktige integrasjonsfora. Men for at folk skal møtes og oppleve andre kulturuttrykk, må man først vite om møtestedene. Mediene selv kan fungere som slike offentlige møteplasser.

¹² FN: <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001429/142919e.pdf> [9.8.2007].

¹³ Soria Moria-erklæringen: <http://www.sv.no/partiet/regjering/regjeringsplattform/kap14/> [9.8.2007].

¹⁴ St.meld. nr. 17 (2005–2006) ”2008 som markeringsår for kulturelt mangfold”.

¹⁵ NRK (12.4.2005): <http://www.nrk.no/nyheter/kultur/4657551.html> [9.8.2007].

2.2 Kulturjournalistikkens funksjoner og idealer

Kulturjournalistikk kan bli definert på ulike måter. Journalistikkforsker Jo Bech-Karlsen presenterer tre grunnlag for definisjoner basert på stoffområde, journalistisk type og tilnæringsmåte (Bech-Karlsen 1991: 65–71). Den første definisjonen vektlegger noen sentrale *stoffområder* som spesifiseres ved hjelp av underordnede emner. Disse emnene kan variere noe, alt etter hva kulturredaksjonen innlemmer i sine kultursider. Kunst, med alle sine undertemaer, er en selvsagt del av denne inndelingen. Ellers finner man underholdningskulturen/industrien, de kulturformidlende massemediene, de sentrale kulturformidlingsinstitusjonene, kulturpolitikk og forvaltning, forskning og vitenskap, amatørkulturen og andre subkulturer.

En like utbredt måte å definere kulturjournalistikken på som stoffområde- og emnebeskrivelser er *journalistiske typedefinisjoner*. Her vil man konkretisere med bestemte sjangere, som for eksempel anmeldelse, feature, kommentar og nyhet. Den siste definisjonstypen tar utgangspunkt i *tilnæringsmåten*, og den forsøker å skildre de spesielle metodene som blir brukt. Det kan være observasjon, undersøkende metoder, analytiske redskaper, featuretenkning osv.

I denne oppgaven tar jeg utgangspunkt i mediernes egne inndelinger av kulturfeltet, og jeg benytter meg altså av en avgrensning basert på stoffområder. Dette gjør jeg i form av fjernsynets kulturprogrammer og kultursidenes vignetter. Jeg ser ikke på kulturelt mangfold som et spesielt felt, men som innslag i ulike emnegrupper.

2.2.1 Den norske egenarten

Kulturjournalistikkens oppgave er å beskrive og analysere det som er og skjer, ikke å pusse og blankpolere nasjonale glansbilder (Bech-Karlsen 1991: 85).

Kulturinstitusjoner har tradisjonelt vært bundet opp til nasjonsbyggingen på 1800-tallet, og folkemuseene ble etablert for å støtte opp under den norske kulturarven. Det ”rene” og ”opprinnelige norske” skulle dyrkes, noe som betydde å finne kulturuttrykk som markerte seg fra det man fant i andre land (Einarsen 2005). Dette sterke elementet av ”vi mot andre” ble også reflektert i journalistikken. Den nasjonale tenkningen i mediene dominerte så sent som på 1990-tallet, tross mange nye tilbud utenfra (Bech-Karlsen 1991). Kulturimpulser fra andre

land kunne bli betraktet som en "trussel". Dette er ifølge Bech-Karlsen uttrykk for en farlig forenkling, der det kvalitativt høyverdige er norsk, mens det som kommer fra utlandet er noe mindreverdige en må beskyttes mot. Flommen "utenfra" er nok ikke hovedsakelig myntet på ikke-vestlige uttrykksformer. Mest sannsynlig sikter man til USA og andre innflytelsesrike vestlige land. Likevel kan det hevdes at en generell beskyttelse av "det norske" spiller en rolle for hvem og hva som slipper til innenfor kulturjournalistikken. Dette kan innvirke på mediens åpenhet overfor "fremmede" kulturimpulser utenfor den hegemoniske tradisjonen.

Det har vært en vanlig antakelse at massemediene har bidratt til en nedbrytning av den nasjonale kulturen. Orvar Löfgren hevder tvert imot at mediene har *skapt* mye av den innenlandske fellesskapsfølelsen i løpet av de siste hundre årene (Löfgren 1990). Både aviser, radio og fjernsyn har vært preget av en sterk nasjonal retorikk som etablerte et omfattende nasjonalt fellesskap. Bech-Karlsen påpeker at norsk kulturjournalistikk har vært orientert mot "finkulturens" arenaer og institusjoner, og dekingen har beskjeftiget seg med restaureringsoppgaver av "vår felles kulturarv". Dette i stedet for å rette blikket mot hverdagskulturens globale strømninger, noe som kan bidra til en misforståelse om at vår norske identitet er å finne i fortiden (Bech-Karlsen 1991: 88). Slik kan den nasjonale egenarten og identiteten bli noe statisk som er fast bestemt en gang for alle. Denne oppfatning kan videre føre til nasjonalisme og fremmedfrykt, skriver Bech-Karlsen (ibid.: 84).

Kulturarv er derimot ikke et statisk fenomen, men et evig ombyggingsprosjekt som hver generasjon redefinerer, påpeker Löfgren (1990). Tanken om noe fundamentalt norsk er en konstruert tanke uten rot i virkeligheten. Anders Johansen mener at nettopp fordi det essensielt norske ikke finnes, søker vi etter denne egenarten i fortiden (Johansen 1991). Det "typisk norske" er derimot influert fra en rekke land og kulturer. Benedict Anderson ([1983] 1996) lanserte også begrepet "forestilte fellesskap" (imagined communities) i en definisjon av nasjonal identitet. Han mener at det finnes en imaginær forestilling om et nasjonalt fellesskap som ingen vil oppleve i praksis, men som like fullt er en følelse hos den enkelte. Sett i forhold til etniske minoriteter kan denne konstruerte følelsen kanskje virke ekskluderende. Dersom visse grupper ikke blir innlemmet i dette innbilte rommet, som mediene i stor grad har gitt næring til, kan dette øke avstanden mellom "oss" og "dem". Etniske minoriteter kan dermed bli utelukket som mulige samtalepartnere om kulturelle spørsmål.

Bech-Karlsen vil den nasjonale provinsialismen i mediene til livs. Han slutter seg til Anders Johansens syn på hva som mangler i norsk kulturdekning: nemlig en vilje "[...] til å beskrive og tolke den hverdagskulturen vi lever midt oppe i, til å gi seg i kast med det mangfold av kulturelle brytninger, spenninger, kontraster og uttrykk som omgir oss til daglig" (Bech-Karlsen 1991: 89).

2.2.2 Trekk ved kulturjournalistikken i dag

Norsk journalistikk begynte egentlig som kulturjournalistikk. Likevel har kulturdekningen gått fra å være en viktig aktør i tilblivelsen av den moderne journalistikken og nært knyttet opp til den politiske diskusjonen, til å bli avgrenset til en egen seksjon (Bech-Karlsen 1991, Lund 2000). Kulturjournalistikken kan være en arena for debatt og kritikk av kulturelle ytringer og dermed fungere som en kulturell offentlighet. Vilklårene for at det kulturjournalistiske feltet skal virke slik, er under stadige endringer. Ikke minst viser forandringene i emneområdet for kulturjournalistikken det. Underholdningsidealet krever større plass enn tidligere og presser opplysningsaspektet til siden (Bech-Karlsen 1991). Kunst og populærkultur overlapper hverandre og er under gjensidig påvirkning. Dermed blir den tradisjonelle inndelingen mellom høy- og lavkultur utfordret. Denne framveksten av nye kulturuttrykk og blandingsformer er en viktig tendens i samfunnet (Knapskog 2004a).

Et annet betydningsfullt trekk er at estetiske fenomen i større grad enn før reflekterer forskjellige livsstiler, identiteter og selvkonstruksjoner. Man kan velge seg tilhørighet ut ifra ulike kulturelle preferanser (ibid.). Slik sett bidrar kulturelementer til å danne folks selvbilder, og kulturjournalistikken er med på å formidle disse. Man kan derfor anta at det er av stor betydning hvorvidt minoritetenes kunstutfoldelser blir dekket eller ikke og hvordan.

Medieforsker Karl Knapskog peker også på at kulturfeltet har blitt langt mer dynamisk enn tidligere som følge av publikums endrede kulturelle smakspreferanser. Som viktige faktorer nevner Knapskog høyere utdanningsnivå, nye aldersgrupper med andre typer mediekompetanse og erfaringer med andre kulturer. Dette har også sammenheng med framveksten av en omfattende global, kommersiell medie- og kulturindustri, hvor moderne teknologi skaper alternative formidlings- og medieformer og dermed nye medievaner (Knapskog 2004a). Men et dynamisk kulturfelt er likevel ikke synonymt med en dynamisk kulturjournalistikk. Bergens Tidendes leserombud, Terje Angelshaug, beskriver en tendens

hvor kulturstoffet presses inn i et mønster der den blir registrerende og mister gnist og temperament. Ifølge Angelshaug skal kulturjournalistikken i stedet "[...] provosere og stille ubehagelige spørsmål".¹⁶ Dersom en slik strømning som Angelshaug formulerer, er tilfellet, kan det kanskje henge sammen med synet på kulturfeltet som et politisk intetsigende og neglisjert område. Knapskog forklarer en mulig forbindelse mellom kulturjournalistikkens karakter og omfattende samfunnsendringer, der kulturlivets dialog med det politiske feltet har vært lav i perioden etter 2. verdenskrig. Han spør:

Og med kulturlivet som utskilt, politisk irrelevant og gjerne truga, forsømt, område, er ikkje då kulturlivets representantar og kulturjournalistikkens utøvarar bundne til eit lagnadsfellesskap som kjem symbiosen nær, der kulturjournalistar er dømde til rolla som propagandistar for kulturfeltet? (Knapskog 2004a: 12).

Dersom kulturjournalister blir kulturinstitusjonenes forlengede arm og mikrofonstativ, kan dette medføre en mer passiv og lite kritisk kulturdekning. Jan Inge Sørbo kommenterer også dette aspektet i boka *Offentlig samtale*, og han tolker det som en følge av differensieringen mellom kunst og samfunn som institusjoner (Sørbo 1991: 145). Kunsten og kulturlivet som sådan har gjennomgått en autonomiseringsprosess, noe som gjør at kultur er blitt en interesse mellom mange. I et historisk perspektiv står dette i sterk kontrast til tider hvor viktige samfunnsproblemer ble diskutert innenfor den kulturelle institusjonen, i stedet for å bli plassert under politikk eller nyheter som i dag, skriver Sørbo. Nå som kulturens ambassadører ikke lenger er en selvsagt del av diskusjonen om hva som er et godt samfunn, virker dette inn på kulturjournalistikken. Det kan føre til et symbiotisk forhold mellom kunstneren og kulturjournalisten, ved at begge parter insisterer på at kultur er viktig, og på denne måten legitimerer deres virke. Kulturjournalistikk kan slik bli en form for propaganda for noe journalisten mener er betydningsfullt. Dette kan lede til en panegyriske tilnærming til stoffet. I stedet for å innby til resonnement og deltakelse fra publikum, ber journalisten om tilslutning til lovtalen.

Sørbo trekker således paralleller til filosofen Jürgen Habermas sine tanker om overgangen fra et deltakende og resonnerende publikum til konsument (Habermas [1962] 1991: 148). Karl Knapskog peker også på at kulturjournalistikken har en økende orientering mot leserne som klienter, rettighetsbrukere og privatpersoner. Slik blir leserne sine roller som samfunnsmedlem eller borgere redusert (Knapskog 2004b: 135). I farten kan folkeopplysningsidealet fortrennes av en kommersiell logikk, hvor kjendiseri og

¹⁶ Bergens Tidende (4.3.2006).

lanseringshysteri erstatter en teft for hva som rører seg på kulturfronten. En strømlinjet markedstilpasning kan således gå ut over det kulturelle mangfoldet.

2.2.3 Kulturjournalistikkens idealer

Hvorfor er det så viktig at ikke-vestlige uttrykk eller mennesker med en slik bakgrunn kommer til syne i kulturjournalistikken? Dette normative aspektet kan grunngis ut ifra mediernes egne idealer. Vi finner disse nedfelt i Vær Varsom-plakaten, pressens etiske retningslinjer.¹⁷ Første del tar for seg pressens samfunnsrolle, og en sentral tanke er at mediene skal være fora for aktiv samfunnsdeltakelse. Disse ideene er tuftet på Jürgen Habermas sin teori om "offentligheten" eller "allmennheten". Hans verk, *Borgerlig offentlighet* ([1962] 1991), er en analyse av framveksten av den offentlige sfære, altså det rommet hvor allmenn debatt og ordskifte foregår, og dens endrede struktur. Her tegnes et idealbilde av hvordan dette kan fungere, og mange av pressens nåtidige verdier er basert på denne modellen. Sentrale pilarer i pressen, som ytringsfrihet og informasjonsfrihet, kommer fra de normative ideene i den klassiske offentligheten (Sørbø 1991, Gripsrud 1999).

I den klassiske borgerlige offentligheten¹⁸ skulle den offentlige samtalen ha som mål å komme fram til allmennviljen – det felles beste – ut ifra argumentenes kraft. Mediernes oppgaver var å formidle informasjon, argumentasjon og stoff til ettertanke. Deres funksjon var viktig i forhold til ideen om en åpen, resonnerende samfunnsdebatt. Som et instrument for den offentlige samtalen, er det avgjørende at informasjonen flyter fritt. Ved å gi mennesker muligheten til å treffe veloverveide beslutninger kan mediene være en forutsetning for et sunt demokrati. Medieforsker Leif Ove Larsen beskriver også kulturjournalistikkens ideal som "[...] å være et sted for refleksjon, danning og folkeopplysning, selve grunnlaget for dens journalistiske og samfunnsmessige legitimitet" (Larsen 2004: 28). Mediene skal skaffe kunnskap om virkeligheten og formidle dette til sine lesere.

Kulturjournalistikken er altså tuftet på forestillingen om en åpen og offentlig samtale, og forvalter slik en del av den kulturelle offentligheten. I den sammenheng er det viktig at man

¹⁷ Vær Varsom-plakaten er publisert på Norsk Presseforbund sine nettsider: http://presse.no/Pressens_Faglige_Utvalg/Var_Varsom-plakaten/ [9.8.2007].

¹⁸ Den borgerlige offentlighetens "storhetstid" kan grovt sett plasseres et sted mellom 1750 og 1850. I Norge gikk utviklingen noe seinere enn på kontinentet, men allerede på 1700-tallet finnes det trekk som bekrefter Habermas sine teorier. I første halvdel av 1800-tallet var man ifølge Habermas nærmere idealene enn på tampen av samme århundret (Sørbø 1991, Gripsrud 1999).

har en nyansert dekning, noe pressen selv etterstreber med et selvpålagt ansvar i form av Vær Varsom-plakatens punkt 1.2: ”Pressen ivaretar viktige oppgaver som informasjon, debatt og samfunnskritikk. Pressen har et spesielt ansvar for at ulike syn kommer til uttrykk”.¹⁹ I kulturstoffet kan denne målsetningen tolkes som et krav om en mangesidig dekning, hvor forskjellige uttrykk og meninger bør få utspille seg. Sett i lys av en slik tolkning er det viktig at ikke-vestlige aktører og deres kulturelementer får tilgang i mediene. En opplyst og fri meningsutveksling baserer seg på et åpent og inkluderende offentlig rom, hvor også minoritetene får tilgang.

Mediene har i tillegg blitt beskrevet som den ”lille manns forsvarer”. Dette journalistiske idealet inngår i pressens samfunnsoppdrag, som kan sies å ta vare på menneskeverdet (Eide 1999). Et annet vesentlig ideal er pressen som ”4. statsmakt”. Her refererer man til ”vaktbikkjefunksjonen”, hvor mediene skal være en kritisk gransker av den lovgivende, dømmende og utøvende makten. Begge disse verdiene kan legitimere et fokus på ”de andre”. Førstnevnte ved å løfte fram minoritetenes stemmer som ikke alltid er like hørbare i dagens samfunn. Det sistnevnte idealet om å være en kritisk og granskende instans, kan rette søkelyset mot skjeve tilstander i kulturlivet i forhold til ikke-vestlige aktører.

2.3 Rom for mangfoldige kulturytringer?

Mangfold i mediene er tilstedeværelsen av et stort antall ulike og uavhengige stemmer, representasjon av forskjellige kulturer, samt ulike politiske meninger (Doyle 2002: 11). En slik form for innholdsmangfold figurerer på mikronivå, og viser til et variert tilbud av meningsutveksling og informasjon i enkeltkanaler.²⁰ Pluralisme i mediedekningen gir grunnlag for et demokratisk samfunn, ved at den enkelte borger er velinformert og treffer sine valg ut ifra et best mulig fundament. Ytringsfrihet²¹ innebærer ikke bare en rett til å ytre seg, men også en rett til å motta informasjon og opplysninger. I et velfungerende demokrati er tilgang til informasjon like viktig som ytring (NOU 1995: 3). Ideen om borgernes informasjonsfrihet blir ”[...] forstått som den allmenne retten til mangfoldig, mangesidig og substansiell informasjon og kunnskap” (Gripsrud 1999: 232–233). Mediene er en sentral

¹⁹ Vær Varsom-plakaten: http://presse.no/Pressens_Faglige_Utvalg/Var_Varsom-plakaten/ [9.8.2007].

²⁰ Mangfold kan også operere på et makronivå i mediesektoren, hvor kanalmangfold er et sentralt aspekt (McQuail 1992: 156).

²¹ Retten til ytringsfrihet er nedfelt i FNs Universelle Menneskerettighetserklærings paragraf 19 og i den norske Grunnlovens paragraf 100 (FN: http://www.fn.no/erklæringer_konvensjoner/menneskerettigheter [13.8.2007] og NOU 1999: 27).

arena for meningsutveksling av politisk, kulturell, samfunnsmessig og moralsk art, og følgelig er det av betydning at dette kommunikative rommet ivaretar sin pluralisme.

Selv om mediernes tilbud virker allsidig, er det ikke selvsagt at alle gruppedannelser og identiteter som finnes i samfunnet blir reflektert og støttet opp om. Her berøres problemstillinger angående retten til og formen for representasjon i mediene (Gripsrud 1999: 20). Spørsmålet om representasjon blir tillagt en så stor samfunnsmessig betydning at det er innført begrensninger i den grunnlovsgitte ytringsfriheten. Slik kan man regulere hvordan visse grupper omtales offentlig, og det er primært mediene som er påtenkt. Det finnes forbud mot å ytre seg diskriminerende på grunnlag av rase, tro, etnisk bakgrunn eller seksuell legning (ibid.: 22). Slike begrensninger er et middel for å hindre stigmatisering, men er likevel et stadig aktuelt diskusjonstema. Dette siden innskrenkninger i ytringsfriheten griper inn i en grunnleggende rettighet i et demokratisk samfunn, samt at det er vanskelig å håndheve restriksjonene på en konsekvent måte.

2.3.1 Marginalisering

Forbud mot diskriminerende ytringer hindrer ikke at etniske minoriteter blir stigmatisert og stereotypisert i mediene. Lav representasjon på enkelte stoffområder, overrepresentasjon på andre, samt skjev framstilling bidrar til dette. I all informasjonsoverfloden er det lett å glemme alt det som *ikke* blir omtalt. Dette er blitt beskrevet som en ny form for sensur, den demokratiske sensuren. I motsetning til den direkte sensuren er denne type sensur ikke basert på forbud, men på overskudd av informasjon. Journalistene kan havne i en defensiv posisjon, hvor påtrykk av tips, rapporter og dokumenter gjør det vanskeligere å velge saker. Mye av stoffet blir hentet inn via internett i stedet for å lete etter andre kilder. Denne tilknytningen til redaksjonskontorene kan føre til mindre oppsøkende journalistikk, og som en konsekvens kan svakere stemmer i samfunnet bli overhørt (Eide og Simonsen 2005: 142–144). Nærsyntheten kan bli påtagelig dersom journalistene er en altfor homogen gruppe, uten referanser til minoritetsmiljøene. Resultatet kan bli at etniske minoriteter marginaliseres i det offentlige rom.

Marginalisering i mediene kan bety at en gruppe mennesker, et tema eller et område blir forskjøvet til randsonen, og sjelden eller aldri får adgang til mediernes søkelys. Dette er en form for sortering, hvor noen grupper tildeles større betydning enn andre, og hvor noen

former for erfaring blir definert som perifere (ibid.). Dette kan være et symptom på et demokratisk problem, ved at mediene prioriterer og fastholder enkelte stemmer, mens andre helt fortrennes. For at et demokrati skal kunne fungere, er det avgjørende at befolkningen får kunnskap om kultur og samfunn. Mediene setter folket i forbindelse med den sentrale offentligheten, og slik kan man delta i demokratiske prosesser på et selvstendig og kompetent grunnlag. Dersom visse mennesker eller ytringer aldri kommer til ordet, kan alternative innspill og vinklinger bli forseglet.

Globaliseringsprosessene²², ikke minst knyttet til den hurtige utviklingen av informasjons- og kommunikasjonsteknologi, kan føre til bedre dialog mellom kulturer og sivilisasjoner. Samtidig innebærer globalisering en utfordring for det kulturelle mangfoldet ved at majoritetens ytringer kan overkjøre minoritetens kulturliv. Men i tillegg til en homogenisering eller forflatning av kulturlivet kan det også oppstå et kreativt mangfold:

Kulturens globalisering kan förvisso framstå som en form av ”kulturimperialism”, men processen kan uppenbarligen samtidigt verka frigörande och demokratiserande. Global homogenisering och utslätning går hand i hand med lokal kreolisering, i vilken lokalt och globalt, nytt och gammalt, inngår nya kombinationer och synteser (Eriksen og Hemer 1999: 7).

Det at verden har blitt ”mindre” kan altså virke begge veier. På den ene siden kan minoriteter bli marginalisert og usynliggjort på grunn av informasjonsoverfloden. På den andre siden fører globalisering også til nye kombinasjoner av kulturelle fusjoner, hvor minoritetenes uttrykksformer kan være en essensiell ingrediens.

2.3.2 Kulturjournalistikk som møteplass

Kultur- og kunstuttrykk kan betraktes som former for kommunikative ytringer. Jo Bech-Karlsen argumenterer for at kunst er kommunikasjon og en viktig kommunikasjonskanal i samfunnet. Han hevder at det er først gjennom en aktiv dialog, et møte mellom kunstverket og publikum, at verket blir ”fullbyrdet” (Bech-Karlsen 1991: 55). Et slikt syn får konsekvenser for så vel kulturjournalistikken som den enkelte kunstner. Kunst- og kulturuttrykk kan altså være et viktig virkemiddel til å formidle holdninger, opplevelser og følelser. Slike

²² *Globalisering* er et begrep som brukes i mange sammenhenger og viser til at verden er blitt ”mindre”. Marianne Gullestad bruker begrepet som ”[...] en overskrift for økonomiske, politiske og kulturelle prosesser med ulik intensitet og omfang” (Gullestad 2002: 38).

ytringsformer trenger rom i offentligheten, og kulturjournalistikken kan være med på å meddele og drøfte et fasettert kulturliv.

Hvilke kultur- og kunstuttrykk som får gjennomslag i mediene, er viktig for mangfoldet i kulturjournalistikken. Her har journalistene et samfunnsansvar å besørge. I hvor stor grad mediene påvirker oss er et omdiskutert spørsmål. Det dreier seg om komplekse prosesser, der konteksten utenfor mediene er med på å bestemme hvordan vi lar oss berøre. Men gjennom kulturdekningens utvalg konstrueres en virkelighet som er med på å forme våre forståelser: ”Vår virkelighetsoppfatning er mer og mer preget av at det som dominerer mediebildet, er det som er sant, viktig, verdifullt osv.” (Gran 2002: 63). Ifølge Knapskog skaper offentligheten ”[...] felles oppfatningar og standardar for korleis likskap/ulikskap skal handsamast og kva som er autentiske uttrykk for vår kollektive sjølvforståing og identitet” (Knapskog 2004: 135). På denne måten ivaretar en rik og mangesidig kulturdekning en viktig integrerende rolle i samfunnet, og blir identitets- og solidaritetsskapende. Dette viser at kulturjournalistikken skaper normer for hva som er betydningsfullt for publikum.

Åpenhet og kunnskap om andre kulturer er nødvendig for å stimulere til et inkluderende samfunn. Verdifull innsikt vil gå tapt og den offentlige sfæren utarmes dersom ikke-vestlig kunst og aktører sjelden får utspille seg i mediene. Når ikke-vestlig kultur forstummes i medieoffentligheten, gir dette signaler om at slike innslag ikke er et viktig eller interessant område av det norske kulturlivet. Feltet kan således få mindre betydning for tenkning og prioritering generelt i samfunnet. Marginalisering av det kulturelle mangfoldet kan føre til ubevisste holdninger og stereotyper. Avstanden mellom vestlige og ikke-vestlige kulturformer kan forsterkes dersom slike saker blir ansett som kuriositeter og av lavere kvalitetsmessig art.

Kulturytringer er viktige rammeverk for identitetsdannelse og meningsutveksling, og må derfor tas på alvor. Synliggjøring av kulturell pluralisme er også av betydning for å forebygge fordommer i samfunnet generelt, og for å øke egenrespekten hos minoritetene spesielt. Dersom ikke-vestlige minoriteter stenges ute fra kulturjournalistikken, hindres de samtidig fra å være fullverdige deltakere i den offentlige samtalen.

2.4 Mediene og ”de andre”

Massemediene er en svært viktig kanal for å oppnå synlighet i det moderne samfunn. Dette fordi deres publiseringsmuligheter når et langt større publikum enn direkte møter mellom folk. Det betyr samtidig at journalister inngår som bindeledd, fortolkere eller iscenesettere (Fock 2003). Deres funksjon innvirker selvsagt på hvordan ikke-vestlige aktører framstilles.

Mediene kan kalles vår tids ”oppdagere”, som via sin definisjonsmakt tilbyr oss forestillinger om hvem våre ukjente andre er. *De andre* er blitt et samlebegrep både for dem som befolker verden utenfor Vesten og for etniske minoriteter i vestlige land (Eide 2002). Eide kaller disse for de ”ytre” og de ”indre andre”, og denne studien vil fokusere på sistnevnte gruppe. Ifølge Line Alice Ytrehus har innvandrere, nye minoriteter med bakgrunn fra Latin-Amerika, Asia, Afrika og Øst-Europa, en av hovedrollene som *den andre* i dagens Vest-Europa. Disse er blitt ”[...] en kategori som ofte skilles ut, merkes og stigmatiseres i norsk offentlighet” (Ytrehus 2001: 17).

2.4.1 Tidligere forskning på mediefortellinger om *de andre*

Det eksisterer noe forskning på nyhetsmedienes framstillinger av etniske minoriteter i Skandinavia (Se Goodnow 1998, Brune 2004, Lindstad og Fjeldstad 1999, 2005). Disse studiene viser at negativ stigmatisering og stereotype representasjoner dominerer journalistikken. Minoriteter blir ofte ikke sett og får sjelden ordet, men blir i sterkere grad sett på og talt på vegne av. Journalistene Merete Lindstad og Øivind Fjeldstad er de eneste som har kommet med en bred kartlegging av pressens innvandrerbilde i Norge, hvor fokuset har vært på nye innvandrere- og flyktninggrupper.²³ Dette har resultert i de to bøkene *Pressen og de fremmede* (1999) og *Av utenlandsk opprinnelse. Nye nordmenn i avisspaltene* (2005).²⁴

I perioden mellom Lindstad og Fjeldstads to undersøkelser har det foregått en gradvis normalisering i pressens innvandrerbilde. En normalisering vil si at man neglisjerer annenhet,

²³ Elisabeth Eide og Anne Hege Simonsen har nettopp gitt ut boka *Mistenkelige utlendinger* (2007) som tar for seg minoriteter i norsk presse gjennom hundre år (1902–2002). Boka omhandler samer, rom/romani, jøder og innvandrere/flyktninggrupper, samt andre lands minoriteter. Deres historiske gjennomgang omfatter derfor en mye videre minoritetskategori enn det Lindstad og Fjeldstad benytter i sine studier.

²⁴ Den første studien baserer seg på stoff fra åtte aviser, TV- og radionyheter fra 1996. Sistnevnte bok henter materialet fra de samme åtte avisene over en femukersperiode våren 2003. Avisene det gjelder er: Adresseavisen, Aftenposten (Morgen), Aftenposten Aften, Bergens Tidende, Dagbladet, Dagsavisen, Stavanger Aftenblad og VG.

og at etniske minoriteter fungerer som aktører eller kilder uten at saken er knyttet til innvandrerspørsmål. Flere innvandrere enn tidligere blir altså presentert som vanlige borgere, selv om det også har foregått en vesentlig økning i antall artikler som omhandler innvandrere og kriminalitet. Lindstad og Fjeldstad ser både på vestlige og ikke-vestlige minoriteter, og her finner de en markant forskjell i formidlingen. Mens vestlige innvandrere i stor grad framstilles på lik linje med andre etniske nordmenn, blir ikke-vestlige minoriteter som oftest presentert som et problem og en belastning for samfunnet. Artikler om kriminalitet utgjør nesten en firedel av alt stoff med og om innvandrere, når man ser bort fra fotballdekningen. Ni av ti kriminelle innvandrere *i pressen* har ikke-vestlige bakgrunn. Studien konkluderer med at det er typisk innvandrer å være taper, typisk utenlandsk opprinnelse å være kriminell og typisk norsk å være god. Graden av norskhet øker altså proporsjonalt med suksessfaktoren, og betegnelsen *innvandrer* brukes nesten utelukkende i negative sammenhenger. Den vellykkede innvandreren finner man som oftest i sport- og kulturstoffet (Lindstad og Fjeldstad 2005).

Kategorien *kultur/underholdning/fritid* utgjør 8,6 prosent av alt stoff om og med (vestlige og ikke-vestlige) innvandrere i Lindstad og Fjeldstads materiale fra 2003. Dette er en kraftig økning siden deres forrige undersøkelse i 1996. Ser man bort fra kriminalitet og fotballstoff, er denne kategorien den største. Dette viser en positiv retningsendring, hvor suksessrike og normaliserte innvandrere får mer spalteplass enn tidligere. Det er likevel viktig å spørre seg om dette betyr at norsk kulturjournalistikk inkluderer det kulturelle mangfoldet i Norge, og i hvilken grad denne delen av kulturlivet blir presentert som norsk kultur. Er det nok å være god, og dermed norsk, for å få publisitet? Og hva ligger det i å være ”god” i kulturjournalistikken? Dette er fenomener jeg vil drøfte i analysene.

Medieforsker Elisabeth Eide studerer også forholdet mellom minoriteter og medier utenfor den tradisjonelle nyhetsjournalistikken. Hun ser på featureartikkelen som en potensiell motvekt til den negative vinklingen i den hastige nyhetsformidlingen. Eide undersøker om den mer langsomme og utdypende sjangeren skaper et annet bilde av ikke-vestlige minoriteter. Også her kan forskjeller bli vektlagt, men samtidig ser featurejournalister behovet for et *dobbelt fokus*: Det universelle, den menneskelige likheten, framheves mer i representasjonene av minoriteter i denne type journalistikk. Av og til opphører ”vi-de”-dikotomien, og i stedet dannes et slags ”tredje rom” som inneholder et utvidet ”vi”-perspektiv (Eide 2002).

Men featureartikler er kun en del av kulturjournalistikken, for dette feltet inneholder mye mer enn denne sjangeren. Derfor er ikke Eides studie spesielt rettet mot den helhetlige kulturjournalistikkens behandling av ”de andre”. Ragna Aarli (1995) analyserte NRK-fjernsynets kulturmagasinet *Møtested Norge*. Dette var et nisjeprogram der hovedelementet bestod av artistiske innslag med utøvere fra fremmedartede kulturer, bosatt i Norge. Analysen dreier seg altså ikke om minoritetenes rolle i den vanlige kulturdekningen.

Dette viser behovet for å studere ikke-vestlige minoriteters posisjon i norsk kulturjournalistikk. Selv om Lindstad og Fjeldstad også skriver noe om denne delen av pressedekningen, gjelder deres undersøkelser både vestlige og ikke-vestlige innvandrere. Vi har derfor begrenset kunnskap om hvordan situasjonen er for den mest stigmatiserte minoritetsgruppen, og vi vet heller ikke hvorvidt det kulturelle mangfoldet blir ivaretatt i denne dekningen. Dessuten blir den kulturjournalistiske verdien redusert i deres siste studie på grunn av en svært bred kulturkategori. Kategorien inkluderer det omfattende emne ”fritid”, et felt som kan strekke seg langt utover kulturjournalistikkens prioriteringer.

2.4.2 Vesten og Resten

Min påstand er at orientalisme grunnleggende sett er en politisk doktrine påtvunget Orienten fordi Orienten var svakere enn Vesten, noe som byttet ut Orientens ulikhet til fordel for svakhet (Said [1978] 2004: 224).

Utgangspunktet for mye av forskningen omkring skillet mellom ”oss” og ”dem” er basert på tanker fra litteraturforskeren Edward Saids klassiker *Orientalismen* fra 1978. Said viser hvordan framstillinger skrevet av europeiske vitenskapsmenn, forfattere og filosofer har påvirket våre vestlige oppfatninger av mennesker fra arabiske land. Said ser på Orienten som en vestlig oppfinnelse, konstruert som et omvendt speilbilde av Vesten. Orienten ble Europas definerende kontrast, og framstod som irrasjonell, mystisk, despotisk, stillestående, underutviklet og underlegen. Dens motsats, Oksidenten eller Vesten, var vitenskapelig, rasjonell, demokratisk, moderne og dynamisk (Said [1978] 2004). Ut ifra dette perspektivet ble orientalisme fellesnevneren for de fleste vestlige forestillinger om Orienten.

Orientalismens betydning var at den ble et kroneksempel på konstruksjonen av *den andre*. På mange måter kan man si at dagens pressebilder av etniske minoriteter inngår i en orientalsk

diskurs med lange tradisjoner. Det råder en hierarkisk annenhet, hvor ikke-vestlige andre ofte blir framstilt som truende, ofre, ubehjelpelige og fundamentalt forskjellig fra et forestilt "oss" (Eide og Simonsen 2005). Ifølge sosialantropolog Marianne Gullestad har også globalisering, internasjonalisering, europeisering og innvandring bidratt til at flere mennesker har blitt mer opptatt av "det norske" i kontrast til "det fremmede". Hun viser til velmente utsagn som bedyrer at det er viktig å være trygg på sin egen kultur, for slik å best kunne ta imot de fremmede. Dette er ifølge Gullestad en svært problematisk beskrivelse da det ikke er gitt hva og hvem som hører til innenfor de ulike kategoriene (Gullestad 2002: 62). Orientalismens logikk med dens to motpoler, "oss" og "de andre", er fremdeles tilstede i dagens postkoloniale virkelighet.²⁵

Saids analyse har blitt kritisert for å være en statisk, deterministisk og ensidig framstilling (Eide og Simonsen 2005: 59). Man kan kanskje si at han i sin kritikk av Oksidentens feilrepresentasjoner av Orienten selv utsetter Vesten for essensialismens forenklinger. Essensialisme er antakelsen om at "[...] grupper, kategorier eller klasser har ett eller flere definerte trekk som er eksklusivt for denne gruppen" (ibid.: 159). Noe av kritikken gikk også ut på at Said i liten grad lot det koloniserte subjektet selv komme til ordet, og slik dannet han et bilde av at orientaliseringssprosessen foregikk uten lokal medvirkning eller motstand (Kaminka 2001). Man kan likevel framholde at grunntesen i Saids verk er "[...] at den imperialistiske makten knyttet til å kjenne, klassifisere, å plassere noen i en diskurs, kan bidra til å opprettholde en vidtrekkende politisk kontroll" (Eide og Simonsen 2005: 59). Elisabeth Eide fortsetter med en parallell til dagens situasjon, hvor hun spør: "Kanskje skjer denne kontrollen i dag mer subtil, indirekte, som en stille mental erobring der mengden av tilsynelatende varierte enkeltbeskrivelser, med delvis sammenfallende retning, favoriserer noen forestillinger?" (ibid.). Mediene er slik sett vesentlige i denne sammenhengen ettersom deres framstillinger av virkeligheten er med på å forme våre oppfatninger.

2.4.3 Stereotyper i kategorier

"De andre" blir gjerne gjenstand for stereotypiske representasjoner i mediene, noe som vil si forenklete og generaliserte oppfatninger av "de andre" som en gruppe (Moldrheim 2001).

²⁵ "Det postkoloniale" er tilknyttet en bestemt makt-diskurs i litteraturvitenskapen, og "post" forstås på en dekonstruktiv måte. Selv om vi er *etter* kolonitiden i realhistorisk forstand, eksisterer fremdeles kolonialismens mentalitetsstrukturer. Makt-hierarkiene i hodene våre fungerer enda, og kolonih Herren "vi" har makten over framstillingene av "den andre" (Gran 2001a).

Historikeren Solveig Moldrheim har laget en modell hvor hun plasserer massemedias ulike framstillinger av ”de andre”. Her viser hun hvordan forestillinger og stereotyper kan kategoriseres gjennom visse fellestrekk. I modellen skjelner Moldrheim mellom fire typer rydde kategorier:

Figur 1: Framstillinger av ikke-hvite

	Positiv	Negativ
Ekskluderende	Betraktende fascinasjon	Frastøtt/ utstøtt
Inkluderende	Likeverdige	Underordnet

Ifølge Moldrheim vil kulturjournalistikkens saker om ”de andre” som regel falle inn under gruppen ”positiv inkluderende”. En *positiv inkluderende* presentasjon betegnes som en likeverdige framstilling. Dersom annerledeshet påpekes, gjøres dette kun som en parallell, og forskjellene blir ikke rangert. Informasjonen om annerledeshet er altså ikke ladet, men brukes som en jevnføring til lesernes implisitte norske identitet. En slik framstilling kan også skape beundring, gjenkjennelse eller forståelse. Moldrheim hevder at de fleste ikke-hvite kjendiser i høy grad blir framstilt på denne måten, og dermed likeverdige med hvite berømtheter (ibid.: 146). Hun trekker sammenligninger til Lindstad og Fjeldstads stereotipi, ”Den vellykkede innvandreren” (Lindstad og Fjeldstad 1999). I deres nyeste bok (2005) blir denne gruppen kalt for ”De gode innvandrerne”, og her skildrer de minoriteter som er innenfor det norske fellesskapet. Selv om ikke-vestlige minoriteter stadig er ofre for stereotypens reduseringer, kan det tenkes at den negative båndkningen ikke er like utbredt blant kulturstoffets tekster. Hvorvidt dette stemmer i mitt materiale, vil bli tatt opp i analysene.

2.5 Hva er kulturelt mangfold?

Begrepet *kulturelt mangfold* er blitt et honnørord, og det blir hyppig brukt i dagligtalen når det er snakk om etniske minoriteter og kulturlivet. Styresmakter og kulturinstitusjoner benytter også denne termen for å beskrive det flerkulturelle perspektivet i deres visjoner og arbeid. Det er likevel en diffus betegnelse som trenger nærmere forklaring.

Eva Fock og Dorte Skot-Hansen definerer begrepet i deres analyse av det danske kulturprosjektet ”Brændstof” (Fock og Skot-Hansen 2003). Her heter det at kulturelt

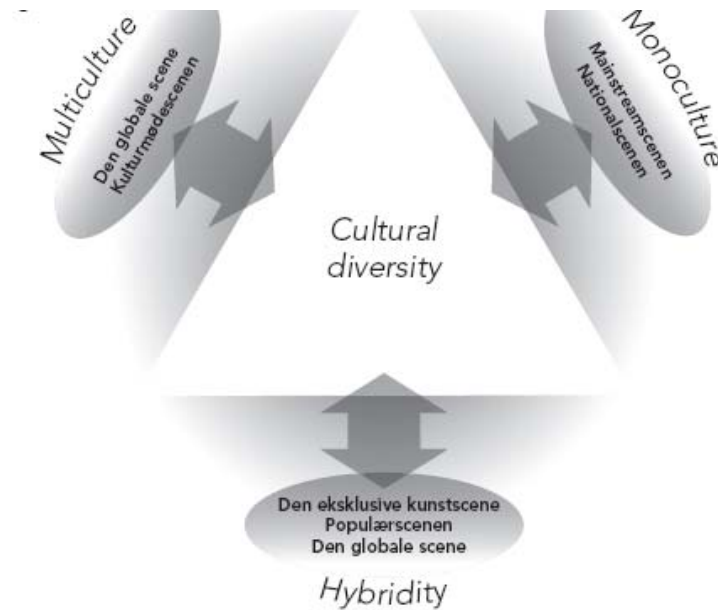
mangfold kan uttrykkes ved at mange forskjellige kulturelle praksiser eksisterer og interagerer, og ved at kulturelt ulike tilbud og produkter stilles til rådighet og brukes. Forskjelligheten kan både være i kultur- og kunstformer, i sjangere og i sosial og kulturell bakgrunn. Etnisitet er kun én av mange relevante faktorer. Andre kan være alder og kjønn (ibid.: 89). I denne oppgaven brukes betegnelsen kulturelt mangfold i forhold til ikke-vestlige minoriteter, og gjelder både deres synlighet i kulturdekningen og former for kulturutøvelse. Saker som tar opp flerkulturell tematikk, er også del av det kulturelle mangfoldet jeg skal kartlegge.

Det flerkulturelle er et annet uavklart begrep som gjerne benyttes i forbindelse med etniske minoriteter. Betegnelsen bør problematiseres siden man implisitt kan forstå innvandrere som flerkulturelle og den etniske norske delen av befolkningen som monokulturell. Tidligere nestleder i Kulturrådet, Khalid Salimi, påpeker at alle kulturer er flersidige, og at hver kultur er flerkulturell. Norge blir ikke flerkulturelt bare på grunn av innvandrernes tilstedeværelse. Derimot har mangfoldet blitt større enn før og klart synligere som et resultat av omfattende globalisering, innvandring og andre sammenvirkende faktorer (Salimi ifølge Brahmachari 2004: 100). Et flerkulturelt, multikulturelt eller tverrkulturelt samfunn blir dermed samlebegreper for dagens kulturelle mangfold. Begrepene kan skjule en form for etnisk norsk essensialisme, hvor en feilaktig opplevelse av en enhetlig norsk væremåte og kultur kan oppstå. Med dette i mente velger jeg likevel å benytte meg av disse begrepene.

2.5.1 Modell for kulturelt mangfold

Fock og Skot-Hansen (2003: 85–87) har utarbeidet en modell som tar for seg hvordan det kulturelle mangfoldet kan bli styrket. Figuren under viser tre uttrykksformer som alle ideelt sett må være tilstede for å kunne snakke om et reelt kulturelt mangfold: *multikultur*, *monokultur* og *hybriditet*. Disse representerer hvert sitt perspektiv på kunsten i det flerkulturelle samfunn og ikke en særlig stilart. En anerkjennelse av disse tre momentene hindrer en ensidig tenkning i forhold til minoriteters inntreden på kulturscenen.

Figur 2: Fock og Skot-Hansens modell for kulturelt mangfold.

Det første uttrykket, *multikulturen*, har fokus på tradisjon og røtter, og det er her den såkalte ”etniske” kunsten utspiller seg. Den omfatter også nåværende uttrykk som stammer fra et slikt fundament. Eksempler på multikultur kan være gjesteforestillinger på høyt kunstnerisk nivå som utfolder seg på den globale scene.²⁶ Multikultur omfatter også spesielle arrangementer langt fra alle etablerte institusjoner, i nær relasjon til de lokale etniske minoritetsmiljøene. Her dyrker innvandrerne selv deres egne kunstneriske uttrykk. Dette foregår på kulturmøtescenen, og den skal ideelt fungere som et møtested mellom ulike kulturer. Det stilles få kvalitative krav, og scenen har en lavere status enn de øvrige kunstscenene. En fare er at slike møtesteder i stedet for å virke inkluderende i virkeligheten fungerer som segregasjon, hvor forskjeller opprettholdes.

Monokulturen utspiller seg på den nasjonale arena eller mainstreamscenen. Et monokulturelt uttrykk preger denne kulturen: en kultur som ikke nødvendigvis er norsk, men vestlige verdier i en eller annen forstand. Det kan dreie seg om alt fra det utpregede nasjonale til moderne, vestlige klassikere og populærkulturen. Her er det vanskelig for kunstnere med annen etnisk bakgrunn å få innpass. Konsekvensen av dette vil kunne være at man enten må la seg assimilere til det ugjenkjennelige eller finne seg i å innta klisjéfylte roller. For selv om enkelte kunstnere har fått tilgang til disse scenene, er det enda langt igjen før man kan snakke om en

²⁶ Slike utenlandske besøk er ikke med i mitt utvalg. Jeg har kun fokus på minoriteter bosatt i Norge.

arena hvor alle har like muligheter. Dette er tankevekkende i et flerkulturelt samfunn siden monokulturen er sentral i diskusjonen om nasjonale røtter og kulturell dannelse.

Hybriden eller *fusjonen* er blandingsformer hvor ulike kulturelle bakgrunner inkorporeres i uttrykket. En slik form ser man ofte på en mer eksklusiv kunstscene, men også i populærkulturen, på elektronika-scenen og i filmverdenen. I tillegg finner man hybriden igjen på den globale scenen. For det ligger i dens natur å være grenseoverskridende, og fusjonens uttrykk legger en postmoderne vekt på "føtter" framfor "røtter". Kunsttypen har blitt en vei inn på den vestlige kulturscenen. Slik kan både den etniske bakgrunnen ivaretas, samtidig som en blir mer tilgjengelig ved å imøtekomme nye internasjonale kunststrømninger. Det er likevel viktig at hybriden ikke blir et krav for innpass på den norske kunstscenen, men et kunstnerisk valg.

Modellen for kulturelt mangfold ble opprinnelig laget for å kunne analysere ulike kulturprosjekter i forhold til etniske minoriteters inntog på kulturscenen (Fock 2006: 31). Likevel trekker jeg en parallell til *medienes kulturdekning* med utgangspunkt i disse tre perspektivene, da jeg mener modellen også kan ha relevant betydning her. For selv om figuren er utviklet med henblikk på kulturlivet, er jo kulturjournalistikkens oppgave nettopp å etterstrebe en mangesidig dekning. Ved å ta i bruk modellen på denne studiens materiale kan man se om det er enkelte "scener" eller uttrykksformer som dominerer stoffområdet. Slik kan det avdekkes om journalistikken utarmer eller fremmer det kulturelle mangfoldet i sine presentasjoner av den flerkulturelle virkeligheten. Uten en bevisst dekning kan man lett få en ensipret framstilling av minoriteters kulturytringer. Ved kun å kartlegge kulturelt mangfold ut ifra forekomst av saker, vil jeg miste en viktig side ved kulturjournalistikkens behandling av den flerkulturelle virkeligheten. Derfor er modellen et godt hjelpemiddel til å belyse hva som faktisk blir dekket, og hva som representerer Norges kulturelle mangfold.

Siden jeg i denne oppgaven ikke bare ser på kunstuttrykk, men også andre kultursaker, kan modellen bli vanskelig å bruke på alle funnene. Jeg vil derfor konsentrere meg om modellens uttrykksformer i kapittel 6, som tar for seg musikkfeltet.

3 Metodiske valg og utfordringer

I denne undersøkelsen er det kulturjournalistikkens tekster som er studieobjektet, og det er tekstenes innhold som er det primære. Her brukes et utvidet tekstbegrep, som favner om både avis- og TV-mediet. I analysen vil jeg benytte meg av kvantitative og kvalitative framgangsmåter. En slik metodetriangulering kan styrke prosjektets validitet, ved at man er ekstra nøye med å undersøke det en har til hensikt å undersøke. For å få rede på forekomsten av ikke-vestlige minoriteter i kulturstoffet kan en kvantitativ tilnærming fungere godt. Dette er en analysemetode som tar sikte på å kvantifisere studieforholdet, og den er egnet for tilfeller som kan måles og telles. En *kvantitativ innholdsanalyse* vil slik sett være en måte å fange omfanget av det kulturelle mangfoldet i kulturjournalistikken. Andre faktorer kan også være av interesse, som for eksempel hvilke stoffområder som blir prioritert, former for etnisk markering, samt de ulike sakenes sjangertilhørighet. Denne metoden har for øvrig blitt kritisert for å gi et unyansert bilde av tekstens innhold. Dette fordi det kun er den eksplisitte og umiddelbare meningen som kommer til syne, og ikke de mer latente betydningene i medietekstene (Østbye m.fl. 2002). De kvantitative funnene, og eventuelle tendenser som utpeker seg, vil legge premissene for de påfølgende kvalitative analysene.

3.1 De kvalitative analysene

I denne oppgaven er jeg ikke bare interessert i å fange hyppigheten av etniske minoriteters stemmer i kulturstoffet, men også å undersøke hvordan disse "andre" kulturpersonlighetene og deres kunst- og kulturuttrykk blir framstilt. For å få en klarere forståelse for dette er det i tillegg nødvendig å foreta en *kvalitativ innholdsanalyse*. Ved en slik nærlesing kan man tolke tekstene som symptom på ulike kultur- eller samfunnsforhold, også kalt en *symptomal lesemåte*. Tilnærmingen ser på tekstene som manifeste uttrykk for bakenforliggende eller skjulte betydninger. En slik lesemåte bygger på at tekster kan formidle verdier som produsenten ofte ikke er seg selv bevisst. Det kan være dominerende normer og forestillinger som blir ansett som så selvsagte for en gruppe mennesker at de framstår som naturlige og allmenngyldige. Tekstene kan også være bærere av sosiale motsetninger og konflikter som ikke eksplisitt kommer til syne på tekstens overflate. Dette perspektivet ønsker å avdekke slike underliggende meninger (Østbye m.fl. 2002).

Analysemåten er interessant i mitt tilfelle siden jeg særlig er opptatt av kulturjournalistikkens framstillinger av *de andre*. Blir denne gruppen og deres kunst- og kulturutøvelse dekket på noen spesielle måter? Kan man skimte noen latente forestillinger som journalisten gjerne ikke er klar over at blir formidlet?

Jeg er interessert i tre dimensjoner ved tekstene som kan klargjøre noen underliggende momenter ved kulturdekningen. For det første vil jeg se på *begrepsbruken*. Hvordan blir ”de andre” omtalt og kategorisert? Den andre dimensjonen tar for seg tekstenes *verdier og holdninger* til ikke-vestlige minoriteter og deres kulturuttrykk. Dette kan komme til syne ved at noen eller noe får dominere utvalget. Et slikt perspektiv tar også opp spørsmål om hvorvidt det kulturelle mangfoldet blir ivaretatt eller ikke, og hvordan kulturutøvelser blir vinklet.

Den siste dimensjonen dreier seg om *hvem tekstene henvender seg til*. Blir etniske minoriteter invitert som lesere? Jeg vil i denne sammenhengen kun lete etter to grove idealtyper: ”oss” (etnisk, hvite nordmenn i motsetning til ”de andre”) eller et inkluderende ”vi” (alle uansett etnisk bakgrunn). Selve tekstproduktene kan gi oss noen pekepinner på hvem som er den tenkte leseren. Artiklene kan ses på som fortellinger, hvor det alltid foregår en handling. Denne formen for handling – det at noen forteller noe til noen, kalles narrasjon (Gripsrud 1999: 204). Ser vi på tekstene som narrativ kommunikasjon, vil det være en *implisert leser* latent i teksten. Den implisitte leser er en analytisk konstruksjon, og begrepet er hentet fra Chatman (1983). Umberto Eco (1981) sikter til omtrent det samme med sin *modell-leser*. Denne imaginære, abstrakte leserstørrelsen avkoder teksten etter et foretrukket lesemønster, og er ”[...] de verdier, holdninger eller ideologiske perspektiver teksten synes henvendt til, analogt med at den implisitte forfatteren er den verdimeslige eller ideologiske posisjonen en fornemmer ligger under det som fortelles” (Gripsrud 1999: 207). Den teoretiske leserens verdisyn stemmer nødvendigvis ikke overens med den *faktiske* leseren. Det er også viktig å påpeke at jeg heller ikke kjenner til den virkelige journalisten. Derfor blir det fortelleren i teksten en forholder seg til.

Jeg kommer ikke til å uttale meg om den konstruerte leseren i hver og en av utvalgets artikler. Fokuset vil i stedet bli rettet mot den intenderte leseren ut ifra et mer overordnet perspektiv, hvor skillet mellom ”oss” og ”de andre” er sentralt. For hvilke lesere blir de tekstene som omhandler kulturelt mangfold og ikke-vestlige aktører tilrettelagt for?

Disse tre dimensjonene vil naturlig nok gripe over i hverandre ettersom de alle sier noe om kulturjournalistikkens mer eller mindre tilslørte innstillinger til ”de andre”. Det er også viktig å være klar over at lesning er en fortolkningsprosess som påvirkes av våre foroppfatninger: erfaringer, kunnskaper, meninger, holdninger, ubevisste lyster og ulyster. Som leser bringer man med seg forventninger til produktet, og forståelseshorisonten kan farge tolkningene av tekstene. Derfor er det nødvendig å vite hva man ser etter, og samtidig være åpen for overraskende funn i møte med et konkret materiale. Det er gjerne slike kollisjoner mellom forventninger og observasjoner som gjør at vi kan utvide og rekonstruere våre forutsetninger for å forstå en tekst (Gripsrud 1999: 136–138).

De tre analysedelene vil se på kulturelt mangfold ut ifra ulike perspektiver. Den kvantitative innfallsvinkelen vil først og fremst ta for seg mangfold i forhold til utbredelse. Her vil antall innslag av ikke-vestlige aktører eller flerkulturell tematikk være en målestokk på det kulturelle mangfoldet i kulturdekningen. De kvalitative drøftningene ser på kulturell pluralisme med et større fokus på framstillingsmåter av personer og kunsten/kulturutøvelsene, samt mediens prioriteringer. Siste analysekapittel vil undersøke dette i lys av Fock og Skot-Hansens modell for kulturelt mangfold (fig. 2), hvor uttrykksformene som blir dekket, er premisslegger for hvorvidt det kulturelle mangfoldet blir ivaretatt eller ikke.

3.2 Utvalg av aviser og TV-program

I den kvantitative behandlingen av empirien vil jeg undersøke hovedavisene, bilagene og TV-programmene hver for seg. Dette fordi formatene skiller seg fra hverandre, og kodingen må tilpasses materialet. Hovedaviseksemplarene vil bli prioritert i den kvantitative analysen da det er her jeg forventer å finne flest funn. Bilagene blir ikke kategorisert like omfattende, men er likevel viktige å ha med i utvalget som et supplement til moderavisene. Fjernsynssendingene blir gjennomgått primært for å avklare forekomsten av ikke-vestlige minoriteter eller emner som tar opp et flerkulturelt aspekt.

3.2.1 Avisdelen

På grunn av masteroppgavens begrensede omfang er kun fire aviser innlemmet i undersøkelsen. Dette betyr at utvalget *ikke* er representativt for ”avis-Norge”. Likevel vil funnene kunne gi en pekepinn på kulturdekningens behandling av etniske minoriteter i Norge.

Det er som nevnt dagsavisene Klassekampen, Verdens Gang (VG), Dagbladet og Bergens Tidende (BT) som utgjør avisdelen. Den sosialistiske nisjeavisen *Klassekampen* er valgt fordi den representerer et alternativ til "mainstream-pressen". Samtidig har den en relativ høy prioritering av kulturstoff og blir ofte oppfattet som en intellektuell avis. Tabloidavisen VG er Norges mestselgende avis, og den er derfor viktig å ha med i en undersøkelse av det kulturjournalistiske bildet. *Dagbladet* er landets nest største løssalgavis med mye kommentar- og kulturstoff. Den største regionavisen i Norge, *Bergens Tidende*, er tilknyttet en landsdel med forholdsvis få innvandrere i forhold til Oslo. Alle de andre avisene er forankret i hovedstaden, og jeg ønsker å se om dette kan få noen utslag i forhold til tematikken. BT er også aktuell på grunn av Verdensmusikkfestivalen som ble holdt i Bergen under innsamlingsperioden.

Det er kun avisenes selvdefinerte kultursider som er med i datamaterialet. Slik sett blir en del kulturstoff, som er plassert andre steder i avisen, utelatt. En slik avgrensning ble nødvendig ettersom materialet er såpass stort. Samtidig ønsker jeg å se på de sakene som kvalifiserer til å komme under kulturseksjonene. Utvalgsmaterialet er hentet fra Klassekampens "Kultur & Medier", BTs "Kultur", VGs "Bevegelser – Kultur & Trender", "Rampelys" og "Tv & Medier", samt Dagbladets "Kultur".

Kodingsenheten i undersøkelsen er de enkelte avisartiklene på kultursidene. Ettersom større oppslag kan bestå av ulike komponenter som glir over i hverandre, er det alltid diskutabelt hvordan man skal definere en artikkel. Det kan for eksempel være både et intervju og en reportasje som omhandler samme tema. Jeg har valgt å kode hver overskrift (stort sett med ingress²⁷) som en selvstendig artikkel, selv om de skildrer samme emne. Slik sett kan jeg risikere å få flere antall saker enn hvis jeg hadde telt et stort oppslag med flere artikler som én enhet. Likevel skulle forholdet mellom funn og total dekning være intakt da jeg har telt funnene på samme konsekvente måte. For eksempel gjelder to saker (A-sak og B-sak) med ulike vinklinger av Arve Beheim Karlsen-teaterstykket som to funn (reportasje om skuespillerne og intervju av moren).

Undersøkelsen omfatter alt stoff som er produsert av redaksjonens egne medarbeidere, fast tilknyttede skribenter/gjesteskribenter eller fra nyhetsbyråer. Leserinnlegg, kronikker og

²⁷ Notiser har som regel ikke ingress, men er selvsagt med i utvalget.

lignende er holdt utenfor siden de ikke nødvendigvis trenger å reflektere avisens profil og holdninger. Rene oppslagstavler om arrangement og diverse lister uten medhørende tekst blir ikke inkludert i materialet. TV- og radioprogramguiden er derfor heller ikke tatt med.

Datainnsamlingen foregikk høsten 2005, fra 19. september til 30. oktober. På dette tidspunktet er sommerens "agurktid" over, og man kan anta at kulturstoffet går sin vante gang. Avismaterialet, 108 hovedeksemplarer og 23 bilag, ble samlet inn i totalt fire uker fordelt på to bolker, ukene 38–39 og 42–43. Jeg valgte å begynne i uke 38 siden dette var oppstartsuka for sesongens *Safari* (kulturprogram som er med i TV-utvalget). Jeg hadde så et opphold, for slik å kunne inkludere Verdensmusikkfestivalen i Bergen i uke 43. Hensikten var at denne begivenheten skulle fungere som en sentral case.

Avisene i utvalget varierer i størrelse og opplag, og Klassekampen kommer heller ikke ut på søndager. Derfor kan en direkte sammenligning avisene imellom bli misvisende. Formålet er at enhetene skal framstå som felles representasjoner for kulturdekningen i Norge og opptre på et kollektivt grunnlag. Likevel kategoriserer jeg funnene per avis for å se om det finnes noen markante tendenser basert på avistype.

3.2.2 Avisbilagene

De respektive avisene har alle bilag i innsamlingsperioden. Disse blir håndtert som en gruppe for seg. Dette fordi det er vanskelig å bruke de samme kategoriene som i avisenes hovedkultursider. Bilagene er ikke oppdelt i rene kulturseksjoner, men framstår som hybrider av ulike temaer og sjangere. På grunn av denne stoffmiksen er det innfløkt å avgrense hva som er kulturjournalistikk eller ikke. Derfor ser jeg ikke på forholdet mellom total kulturdekning og eventuelle funn. I stedet vurderer jeg kun de sakene som vedrører tematikken, og bedømmer om disse er kultursaker. Resultatet kan ses i lys av det komplette sideantallet, men dette vil ikke gi et riktig bilde av relasjonen mellom funn og de samlede kulturartiklene. I stedet fungerer bilagene som et korrektiv til moderavisene, og de kan kun være en indikator på omfanget.

Klassekampen har i løpet av perioden bare ett konkret vedlegg, *Bokmagasinet* i uke 42. I tillegg velger jeg å se på lørdagsutgavens *Magasinet* som et bilag, selv om denne delen er integrert i selve avisen. Dette fordi seksjonen framstår som en selvstendig enhet, og har

samme type innhold som de andre bilagene. BT har lørdagsbilaget *BTMagasinet*. VG lanserer eget bilag i uke 42, *VGHelg*, så kun to utgaver er med i utvalget. Dagbladet er vedleggsvinner med tre faste representanter hver uke: *Fredag, Magasinet* og *Søndag*. I tillegg kommer *Bokbilag* i uke 43.

3.2.3 TV-delen

TV-materialet består av NRK1s kunst- og kulturprogrammer *Safari – i kunst og omegn* og *Kulturnytt*. Jeg har valgt NRK på grunn av dens ikke-kommersielle allmennkringkastingsfunksjon. Siden kanalen har større økonomisk frihet enn de reklamefinansierte kringkasterne, kan det medføre høyere krav til kvalitet og mangfold i programvirksomheten. Ifølge NRKs vedtekter heter det i § 3–4 at programtilbudet i kanalens kjernevirksomhet skal "[...] ha et innhold som appellerer til brede lag av befolkningen og som ivaretar interessene til minoriteter og særskilte grupper".²⁸ I allmennkringkasterregnskapet for 2005 framgår det at NRK har et mål om å synliggjøre et flerkulturelt Norge i sine programmer. Under sin redegjørelse av kulturprogrammene har de et eget avsnitt tilegnet minoriteter. Her uttrykkes det at man i stedet for å skape en "vi" og "de andre"-holdning, ønsker å ta det flerkulturelle inn som en naturlig del av de kjente programformene som når alle. Slik mener NRK at det er enklere å synliggjøre at minoritetsgruppene betyr mye for den norske kulturen, samtidig som man viser at minoritetene bidrar både til nyskaping og utvikling av NRKs programtilbud.²⁹ Hvorvidt NRK faktisk oppfyller dette, skal jeg komme tilbake til i del 4.5.

Kulturnytt blir sendt to kvelder i uka, tirsdager og torsdager rett etter *Kveldsnytt*, kl. 23.10. Programmet varer kun i fem minutter, og ifølge nettsidene vil det stå for bredde og aktualitet.³⁰ *Safari* har én sending i uka, tirsdager kl. 22.30–23.00. Det verserer ulike kulturprogrammer på NRK, eksempelvis *Lydverket*, som kunne vært med i studien. Likevel valgte jeg *Safari* og *Kulturnytt* på grunn av programprofilenes fokus på ulike kunst- og kulturuttrykk.

Fjernsynsprogrammene utgjør analysegrunnlaget i samme periode som avisene ble samlet inn. I tillegg er ukene 40 og 41 inkludert siden programmene ikke blir sendt daglig. Til sammen

²⁸ Vedtekter for NRK: http://www6.nrk.no/informasjon/2005/NO/omnrk_vedtekter.htm [10.7.2007].

²⁹ NRKs allmennkringkasterregnskap 2005: <http://www6.nrk.no/informasjon/2005/NO/nrk05.pdf> [9.8.2007].

³⁰ NRK (1.9.2004): <http://www.nrk.no/nyheter/kultur/4008783.html> [9.8.2007].

utgjør det 6 *Safari*-sendinger og 12 *Kulturnytt*-program. I TV-delen vil hvert *innslag* utgjøre kodingsenheten.³¹

3.2.4 Utvalgsstørrelsen

Hvor stort utvalg av aviser og fjernsynssendinger som trengs i en kvantitativ innholdsanalyse, avhenger av formålet med analysen. Størrelsen på datamaterialet kan hevdes å være avgjørende for i hvilken grad resultatet gir et representativt bilde av minoritetsprioriteringen. Siden jeg ønsker å undersøke hvordan spesifikke forhold og temaer blir dekket, er jeg nødt til å samle materiale over et lengre tidsrom. En konstruert uke vil ikke være tilstrekkelig for å kunne si noe om hvordan minoriteter i Norge blir omhandlet i kulturjournalistikken. Dette fordi det ikke er gitt at denne variabelen vil være jevnlig representert i kulturdekningen, og jeg vil da sitte igjen med altfor få funn (Allern 2001). Ved å innhente data over et såpass stort tidsrom som jeg gjør, unngår man også at enkelte hendelser eller arrangementer dominerer kulturstoffet. I tillegg blir eventuelle oppfølgingssaker registrert. Det kan imidlertid innvendes at man ikke kan generalisere norsk kulturjournalistikk basert på kun fire aviser og to TV-program. Men flere avistyper og fjernsynsprogrammer i utvalget ville vært for tidkrevende for et begrenset masterprosjekt, som også skal se funnene ut ifra en kvalitativ vinkling.

3.3 Variabler og koding

De egenskapene eller variablene en vil arbeide med, må være relevante i forhold til problemstillingen for at analysen skal bli fruktbar. For å sikre best mulig samsvar mellom tekstene og det kodete materialet er det helt nødvendig å definere de enkelte egenskapene. På denne måten ivaretar man en definisjonsmessig validitet (Østbye m.fl. 2002). Det er, som nevnt, hovedavisene som vil bli gjennomgått grundigst fordi det viste seg å være svært få funn i bilagene og TV-programmene. Hovedpoenget i kodingen av dette materialet ble kun å kartlegge eventuelle funn, altså kultursaker med minoritetstilknytning.

Kodingen av hovedaviseksemplarene ble gjort i to omganger. Først ble alle kultursidene undersøkt i lys av noen få variabler. Det sentrale var å finne fram til de artiklene som omhandlet ikke-vestlige minoriteter eller relatert tematikk, og ikke å undersøke kulturjournalistikken i sin helhet. Dette var en møysommelig prosess da alle artiklene måtte

³¹ *Safari* er bygd opp slik at de har et intervjuobjekt som blir intervjuet mellom de ulike innslagene. Dette har jeg bare regnet som ett innslag.

studies nøye for ikke å overse eventuelle funn. Siden jeg inkluderte selv den minste henvisning til ikke-vestlige aktører, var det helt avgjørende med en finkjemmet gjennomgang. Etter at jeg hadde kartlagt funnmaterialet, ble disse ytterligere klassifisert.

Ved siden av rene identifikasjonsvariabler som **avis** og **tidspunkt**, har jeg kodet alt kulturstoffet i hovedavisene etter **journalistisk sjanger** og hvorvidt det omhandlet emnefeltet mitt eller ikke. Det viste seg imidlertid å være en komplisert affære å identifisere hva som kvalifiserte som funn. Det er variabelen ”forekomst av ikke-vestlig minoritet og/eller kulturelt mangfold-tematikk” som er en problematisk størrelse. For enkelhets skyld kaller jeg variabelen for ”**minoritetstilknytning**”.

For at et oppslag skal *kvalifisere som funn*, må visse kriterier ligge til grunn: Variabelen gjelder artikler hvor ikke-vestlige minoriteter figurerer som aktører eller kilder, og/eller hvor forhold vedrørende det flerkulturelle samfunn, kulturelt mangfold, innvandring, integrering, rasisme, fremmedfrykt og lignende tas opp. I tillegg gjelder mitt analyseutvalg bare stoff med tilknytning til Norge. Dermed blir saker som framstiller utenlandske kunstnere, og som kun besøker landet, utelatt.

I forhold til min problemstilling er det ikke hensiktsmessig med en finmasket kategorisering av den samlede kulturdekningen. Slike undersøkelser er allerede blitt gjort av for eksempel Cecilie Wright Lund (2000, 2005). Etersom jeg kun er på utkikk etter en spesiell dimensjon ved dekningen, ville det vært for tidkrevende å gjøre en avansert kvantitativ undersøkelse av et såpass stort materiale. Gjennom en mindre pilotundersøkelse i forkant av innsamlingen framgikk det at jeg mest sannsynlig vil finne få funn. Jeg har derfor vurdert det slik at jeg ikke kan prioritere å måle alle kulturartiklene etter nøyaktig spaltecentimeter, for således å kjenne det eksakte forholdet mellom funn og total dekning.

Ett av mine formål er likevel å finne ut hvor stor del av kulturdekningen som omfatter ikke-vestlige minoriteter med tilknytning til Norge, samt stoff om innvandrerrelaterte spørsmål. Derfor er det nødvendig å inkludere den totale mengden kultursaker i mitt empiriske materiale, slik at jeg får et visst sammenligningsgrunnlag. En slik undersøkelse er meg bekjent ikke foretatt tidligere i Norge. Lindstad og Fjeldstad (2005) ser på hvor stor del kategorien *kultur/underholdning/fritid* utgjør av pressens *totale innvandrerdekning*. Undersøkelsen sier derimot ingenting om hvor stor andel dette er av den samlede

kulturdekningen. Dette forholdet ønsker jeg å få kartlagt, for slik å kunne si noe om kulturjournalistenes prioriteringer av denne tematikken.

Selv om det blir for omfattende å kode alle artiklene etter volummål, vil man uansett kunne fange tendenser i dekningen ut ifra å telle antall saker. Det er også denne framgangsmåten Lindstad og Fjeldstad benytter i sin studie (2005). Med kun en ren kvalitativ tilnærming til materialet ville jeg ikke kunne si noe om forekomsten av ikke-vestlige minoriteter i kulturjournalistikken. Den kvantitative undersøkelsen er dessuten en fin måte å bli fortrolig med stoffområdet på, og funnene skal fungere som et grunnlag for videre kvalitative analyser.

For å kunne si noe om forholdet mellom type artikkel og omfang har jeg gruppert alle kulturinnslagene etter journalistiske sjangere: nyhet/reportasje, notis, anmeldelse, kommentar, anbefaling og collage. *Anbefaling* og *collage* er ikke konvensjonelle sjangere, men kategorier jeg har sett nødvendig å lage for å kunne plassere en del kulturstoff uten en særpreget tilhørighet. Siden dette ikke er en sjangeranalyse, anser jeg ikke en slik frihet som problematisk. For en utdyping av kategoriene har jeg laget en kodebok (se appendiks I).

Etter å ha plassert 1950 kulturartikler etter sjangere og eventuell minoritetstilknytning, satt jeg igjen med et avgrenset funnmateriale. Det er funnene som er min studies interessefelt, og disse systematiserte jeg så videre etter tre variabler: 1) **Fokusnivå** 2) **Tematisering av etnisk bakgrunn og/eller kulturelt mangfold** 3) **Kunst- og kulturområde**.

Egenskapen *fokusnivå* dreier seg om hvorvidt aktøren med minoritetsbakgrunn eller et ”flerkulturelt emne” er hovedelementet i saken eller ikke. Jeg skiller kun mellom verdiene ”sentral” og ”perifer”. Siden jeg ikke har lagt noen restriksjoner på artikkelens fokusnivå for at den skal kvalifisere som funn i første omgang, finner jeg det nødvendig å ha med denne variabelen i den videre behandlingen av materialet. Jeg har for eksempel inkludert fotografier av ikke-vestlige minoriteter med tilhørende billedtekst, uten at vedkommende er nevnt i selve artikkelen. Dette blir dermed kodet som en ”perifer sak”.

Med *tematisering* mener jeg enten om artikkelen opplyser om etnisk, religiøs eller nasjonal bakgrunn, eller om den omhandler temaer knyttet til det flerkulturelle samfunn, kulturelt mangfold, innvandring, integrering, rasisme, fremmedfrykt og lignende. Hvis dette er tilfellet, hører de til *funngruppe 1*. Artikler som *ikke* tematiserer minoritetsbakgrunn eller omhandler

relevant tematikk, men hvor det er stor sannsynlighet for at vedkommende har ikke-vestlig opprinnelse, plasserer jeg i *funngruppe 2*. I gruppe 1 ser jeg også på om artiklene blir tematisert på grunnlag av personens minoritetsbakgrunn (a), sakens tematikk (b) eller begge deler (a /b).

Den siste variabelen, *kunst- og kulturområde*, har jeg delt inn i ti verdier. Se kodebok (appendiks I) for spesifisering av disse kategoriene.

3.4 Vanskeligheter med innsamlingen

Det er alltid en grad av kvalitative trekk i utformingen av kvantitative kategorier, selv om man klargjør og definerer kriteriene. Dette betyr at man under kodingen gjør en fortolkning for å tildele artiklene de verdiene som brukes i analysen (Allern 2001). En faktor som kan sies å redusere feilkoding, er at det kun har vært én koder. Slik er det en større sjanse for at kodingen er blitt gjort på en konsekvent måte. Dersom flere skulle behandlet materialet, kunne en risikert å få ulike vurderinger av dataene.

3.4.1 Det problematiske innvandrerbegrepet

En kartlegging av kulturjournalistikkens møte med et flerkulturelt Norge viste seg å by på en rekke definisjonsmessige dilemmaer. Ikke-vestlige minoriteter er ikke en enkel størrelse som lett kan slås fast ut ifra medias håndtering av saken. Variasjonene i pressens begrepsbruk er store, og spesielt i positive sammenhenger blir det et poeng å framheve norskhet uansett opprinnelse (Lindstad og Fjeldstad 2005). Dette gjør det vanskelig å konstatere en persons etniske bakgrunn. Datamaterialet måtte gjennomgås mange ganger før jeg kunne fastsette noen endelige utvalgsriterier, og det viste seg at jeg ble nødt til å ha en romslig kategori.

Hovedkriteriet for å regne en person som innvandrer i Lindstad og Fjeldstad sin undersøkelse (2005) er deres vurdering av om en vanlig leser antas å oppfatte vedkommende som innvandrer. Det kan være eksplisitt angivelse av innvandrerbakgrunn, utenlandsk opprinnelse, nasjonalitet eller navn og utseende. De siste momentene kan være problematiske i mitt tilfelle siden det er *ikke-vestlige* minoriteter jeg er på utkikk etter. Et spanskklingende navn kan for eksempel enten henviser til Spania (vestlig) eller til Chile (ikke-vestlig). I slike tilfeller kan feilkoding forekomme, og jeg kan få flere funn enn det som reelt sett er riktig. Likevel

vurderte jeg det slik at jeg måtte innlemme slike tvilstilfeller. Dette fordi en utelukkning kunne føre til at jeg mistet noen som skulle vært tatt med i innsamlingen. For å minimalisere feilkoding søkte jeg også etter personene på internett for å se om jeg kunne finne ut deres etniske opphav. Ofte viste det seg at andre avisartikler i utvalget hadde referert til vedkommendes opprinnelse. Medieeksponerte minoriteter er i tillegg gjerne kjendiser, og dermed er deres ikke-vestlige bakgrunn kjent (for eksempel "Idol-Ali" og Shabana Rehman).

En *etnisk minoritet* kan defineres som "[...] en gruppe som er i mindretall i et storsamfunn, som er politisk relativt avmektig, og som eksisterer som etnisk kategori over en viss tidsperiode" (Eriksen og Sørheim 2003: 79). I Norge kan man hovedsakelig skille mellom tre hovedtyper av minoriteter: Urfolk (samer), nasjonale minoriteter (jøder, kvener, sigøynere, tatere, skogfinner) og nye innvandrergupper eller urbane minoriteter, altså innvandrere, flyktninger og deres barn og barnebarn (ibid.). I dette tilfellet er det de nye innvandrerguppene med ikke-vestlig bakgrunn som skal vies oppmerksomhet. Med det menes folk fra land i Asia med Tyrkia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Øst-Europa.³² Disse skiller seg mest fra majoritetsbefolkningen med hensyn til navn og utseende, og de blir oftest stigmatisert i pressens innvandrerdeknning (Lindstad og Fjeldstad 2005).

Ifølge Statistisk sentralbyrå (SSB) er *innvandrere* personer med to utenlandsfødte foreldre, og termen gjelder også personer som er født i Norge av to utenlandsfødte foreldre. I tillegg opererer SSB med betegnelsen *annen innvandringsbakgrunn*, hvor utenlandsadopterte og norskfødte med en utenlandsfødt forelder blir innlemmet.³³ En slik kategorisering er svært diskutabel. Det hersker stor uenighet om det er riktig å bruke betegnelsen "innvandrere" på en person født i Norge (Lindstad og Fjeldstad 2005: 18). Mange av disse har heller aldri kjent noe annet enn norsk kultur, og det er kun et utenlandsk utseende som skiller dem ut. Lindstad og Fjeldstad velger likevel å benytte en slik vid forståelse av innvandrerbegrepet i sin undersøkelse, og de grunngir dette med at denne anvendelsen er typisk i pressen og i vanlig språkbruk for øvrig. Deres utvalg omfatter også asylsøkere og flyktninger ettersom mediene ofte inkluderer disse i sitt innvandrerbegrep. Jeg benytter meg av samme pragmatiske framgangsmåte for å forebygge feil i datamaterialet og gjøre studiene sammenlignbare. Siden

³² Øst-Europa består per i dag av Albania, Bulgaria, Estland, Hviterussland, Kroatia, Latvia, Serbia og Montenegro, Polen, Romania, Litauen, Moldova, Russland, Slovenia, Ukraina, Ungarn, Bosnia-Hercegovina, Makedonia, Slovakia og Tsjekkia, ifølge Statistisk sentralbyrå (Seksjon for befolkningsstatistikk) etter svar på forespørsel 15.5.2006.

³³ <http://www.ssb.no/emner/00/00/10/innvandring/> [13.8.2007].

mediene selv bruker et slikt omfangsrikt innvandrerbilde, vil en smalere definisjon heller ikke være gjennomførbar.

Det paradoksale er at jeg også blir stigmatiserende i min klassifisering ved å sette ulike mennesker i samme bås. Ved bruk av negasjonsdefinisjonen ”ikke-vestlig” opprettholder jeg skillet mellom *oss* og *dem*. Alle disse ”andre” har lite til felles, bortsett fra det fiktive fellesskapet gitt av oss. Vi sier egentlig ingenting om dem, annet enn deres antatte forskjellighet fra oss vestlige. Også uttrykket ”etnisk minoritet” er en form for etnifisering og et eksempel på kollektive kategoriseringsprosesser siden kun *de andre* blir etniske (Ytrehus 2001: 17). Alle slike forsøk på å begrepsfeste kulturforskjeller og klassifisere ulike mennesker med en merkelapp, er maktbruk fordi det avhumaniserer kulturforskjellen. Det impliserer at en gruppe er normal, mens den andre er merket. En slik gruppe vil alltid være underordnet den ”normale” gruppen (Berkaak 2002: 30–31). Likevel er det helt nødvendig å konkretisere variabelen for å kunne telle den. Siden det er pressens behandling av etniske minoriteter som er det sentrale, ser jeg det som nødvendig å foreta samme unyanserte gruppering. Når jeg videre i oppgaven snakker om etniske minoriteter eller bare minoriteter, vil det altså bety vidt forskjellige mennesker med en eller annen ikke-vestlig referansebakgrunn.

Et annet begrep som benyttes i oppgaven er *transkulturell bakgrunn*. Med dette menes personer som har en migrasjonserfaring, og som lever i et skjæringspunkt mellom flere kulturer (Fock 2006: 16). Begrepet henspiller på et bredere repertoar enn det som tenkes om de tradisjonelle innvandrerne. Dette fordi også barn av blandede forhold og adopterte inkluderes.

3.5 Nyansering

Kulturelt mangfold kan synliggjøres i kulturjournalistikken på forskjellig vis. Den kvantitative undersøkelsen tar kun for seg én vinkling for å avdekke forekomsten av kulturell variasjon i kulturdekningen. Andre framgangsmåter kunne ha vært å inkludere saker utenfor Norge. Klassekampen dekker for eksempel en muslimsk kvinnekongress i Barcelona. Et annet tilfelle er litteraturfestivalen i Edinburgh hvor tematikken blir diskutert. Slike innslag kan bidra til at det kulturelle mangfoldet får komme til uttrykk, og indirekte nyansere det bildet man har av etniske minoriteter i eget land.

Et alternativt utgangspunkt kunne ha vært å ta med kunstnere fra ikke-vestlige land som gjestet Norge. Disse ble valgt bort fordi det er stemmer i norsk kulturell offentlighet som er denne oppgavens studiefelt. En tredje mulighet ville være å samle inn materialet kun på grunnlag av ikke-vestlige kulturuttrykk. Etersom det er svært vanskelig å trekke bestemte grenser for kunstnerisk utfoldelse, valgte jeg ikke dette innsamlingskriteriet. Jeg er heller ikke musikkviter eller kunsthistoriker, og må slik forholde meg til *medienes presentasjoner* av kunstuttrykk. En framgangsmåte som tar utgangspunkt i uttrykkene, risikerer også å fastholde synet på ”de andres kunst” som annerledes og eksotisk. For hvilken kunst er ”flerkulturell” og hva er bare ”kulturelt”? Det eksisterer ofte et kunstig skille mellom vestlig og ikke-vestlig kultur. Dette fordi det alltid har forekommet kulturell påvirkning på tvers av reelle og innbilte grenser (Gripsrud 2002). Jeg ønsker dessuten å se på hele kulturdekningen, og den omfatter mer enn kunstneriske uttrykksformer. Det kan virke paradoksalt at jeg i min innhenting av funn tar utgangspunkt i etnisk bakgrunn i stedet for kunsten. Nettopp dette blir mediene selv ofte beskyldt for å gjøre. Men her blir det et nødvendig analytisk grep for å kunne kartlegge feltet.

4 Magert mangfold? – En kvantitativ analyse

I forkant av denne studien hadde jeg et inntrykk av at ikke-vestlige minoriteter og deres kulturutøvelser fikk lite spillerom innenfor kulturjournalistikken. Siden jeg ikke fant lignende undersøkelser utført på feltet, kunne jeg ikke med sikkerhet slå fast at det faktisk var en urettmessig lav dekning. Jeg ønsker derfor å finne ut hvorvidt denne hypotesen stemmer med virkeligheten. Ved å se på hva som blir dekket kan man dessuten også lettere få øye på det som *ikke* blir omtalt. Denne dimensjon er en viktig innfallsvinkel i de neste analysekapitlene, som vil være av en kvalitativ art.

Hovedfokuset i dette kapitlet vil være hvor synlige ikke-vestlige minoriteter er i kulturjournalistikken. Den sentrale delen av analysen vil ta for seg avisenes kulturdekning (hovedeksemplarene). Her vil jeg undersøke forekomsten av etniske minoriteter og se på eventuelle forskjeller mellom avisene. Det vil også være interessant å belyse hvorvidt ”minoritetsstoffet” utmerker seg i noen spesielle sjangere eller på noen kunst- og kulturområder. Et vesentlig moment vil være å avdekke hvor ofte ikke-vestlige minoriteter blir markert på grunn av sin etniske bakgrunn. Dette fordi kulturstoffet går for å være mer åpent og inkluderende enn andre journalistiske områder (Lindstad og Fjeldstad 2005). Til sist vil den kvantitative analysen dreie seg om avisenes bilag, samt hvordan minoritetenes stilling er på disse sidene. Dette aspektet vil også bli undersøkt i forhold til TV-materialet.

4.1 Kulturdekningen i hovedavisene

Tabell 1: Antall kulturartikler og funn i hovedavisene, alle uker.³⁴

	Klassekampen	BT	VG	Dagbladet	Totalt
<i>Antall artikler</i>					
Alle funn	6	19	24	13	62
Alle saker	126	507	592	725	1950
<i>Resultat i %</i>					
Alle funn	4,8	3,7	4,1	1,8	3,2

³⁴ Ifølge Østbye m. fl. (2002) er det tvilsomt å beregne prosenttall på grunnlag av svært få enheter, f. eks. under 10 eller 20. Dette fordi prosentfordelingen kan gi store utslag. Materialet mitt har noen lave tall, og jeg kommer slik i et dilemma. Jeg oppgir derfor alltid *antall* artikler, selv om jeg også enkelte ganger viser til forholdet i prosent. Jeg bruker i tillegg desimaler for å markere forskjellene siden prosenttallene er så lave.

I løpet av fire uker var det 1950 artikler på trykk i de aktuelle avisenes kultursider. 62 av oppslagene kvalifiserte som funn, noe som utgjør 3,2 % av den totale kulturdekningen. Ettersom jeg ikke har hatt noen restriksjoner på fokusnivået blant disse 62 artiklene, er funnene raust inkludert. Det vil si at innslag som i svært liten grad omhandler emnet, eller kun bildebruk, er blitt kategorisert som treff. Dette er fordi fotografier og saker som bare delvis fokuserer på minoriteter og innvandrrelaterte temaer, også bidrar til en viss synliggjøring i media. Denne brede innsamlingen ble nødvendig siden jeg ellers ville fått svært få funn å arbeide med.

Som jeg nevnte i metodekapittelet, er det en mulighet for at for mange har blitt innlemmet i den ikke-vestlige kategorien. I de tilfeller hvor bakgrunnen ikke er eksplisitt oppgitt, kan det ha forekommet feilkoding. Adopterte og etterkommere med kun en forelder med ikke-vestlig bakgrunn er i tillegg med i denne vide definisjonen av "ikke-vestlige minoriteter". Dette er gjort i tråd med det innvandrerbildet som pressen for øvrig forfekter i andre stoffområder.

Tatt i betraktning denne romslige defineringen av funn, kan man slå fast at forekomsten av ikke-vestlige minoriteter og "flerkulturelle emner" er lav i kulturjournalistikken. Drøye 3 % er en beskjeden andel av den samlede dekningen. Dette kan virke motstridende til Lindstad og Fjeldstad sine konklusjoner. Et sentralt funn i deres undersøkelse (2005) er at de "normaliserte" innvanderne opptrer oftere i pressen enn tidligere. Ved siden av sporten er det særlig i kulturjournalistikken at man møter mange av de alminneliggjorte innvanderne. Dette forklarer forfatterne med at det finnes mange minoritetsnordmenn i norsk kulturliv, og at de etter hvert blir mer synlige i offentligheten. Et annet poeng som trekkes fram, er kulturjournalistikkens særpreg med mange featuresaker og lite kritisk, konfliktorientert stoff.

I Lindstad og Fjeldstads undersøkelse var 8,6 % av alt stoffet om og med innvandrere i kategorien "kultur/underholdning/fritid". Hvorfor kommer de fram til en såpass høy andel? Hovedårsaken er selvsagt undersøkelsesgrunnlaget. I min analyse ser jeg på forholdet til den *totale kulturdekningen*, mens Lindstad og Fjeldstad studerer forholdet innad i den *totale innvandrerdekningen*. Derfor kan ikke tallene sammenlignes direkte, men kun bidra som et supplement. Kategorien "kultur/underholdning/fritid" omfatter dessuten mer enn selve

kulturstoffet siden ”fritid” er inkludert.³⁵ Tallene gjelder også både vestlige og ikke-vestlige innvandrere, mens jeg kun har fokus på ikke-vestlige minoriteter. Selv om det ifølge Lindstad og Fjeldstad er et økende mangfold i kulturstoffet, viser min statistikk at framstillingen av ikke-vestlige aktører ikke er like omfangsrik dersom man sammenligner med den helhetlige kulturdekningen.

På grunn av den brede innsamlingen, med hensyn til både fokusnivå og en stor innvandrerkategori, er jeg nødt til å granske funnene nærmere for å se hva de egentlig formidler. Først vil jeg ta for meg funnartiklenes fokusnivå.

4.1.1 Fokusnivå

Tabell 2: *Funnartiklenes fokusnivå.*

	Sentrale funn	Perifere funn
Klassekampen	5	1
BT	17	2
VG	19	5
Dagbladet	9	4
Totalt	50	12

Blant de 62 artiklene som er kodet som funn, finner vi alt fra illustrasjonsfoto til lengre intervjuer. Det betyr at relevansen av en sak kan variere fra liten til vesentlig. Jeg har valgt å fordele stoffet i

to grupper: *sentralt* eller *perifert*. Jeg gjør ikke dette i forhold til størrelsen på artikkelen, men på grunnlag av fokuset minoriteter eller flerkulturell tematikk får i selve saken. En notis kan derfor ha et sentralt fokus, mens en lengre reportasje kan være perifer i forhold til funnkriteriene.

For at en artikkel skal kvalifisere som sentral, må hovedtemaet i artikkelen være viet variabelen ”minoritetstilknytning” (se kodebok). Dette er selvsagt en skjønnsmessig vurdering, men det er stort sett tydelig når undersøkelsesemnet kun er en underordnet kommentar. Der hvor det er ulike kilder som uttaler seg, må minoritetskilden ha en sentral rolle. Et illustrerende eksempel er en sak hvor en forfatter utgir en bok om hvordan man kan bli kjendis. Her nevner han glamourmodellen Aylar (utgangspunktet for funnet), men hun er *ikke* hovedtemaet i saken.

³⁵ Lindstad og Fjeldstads kategori gjelder hele avisen, og ikke kun kulturseksjonene som i mitt tilfelle. Derfor kan deres kategori innlemme flere saker enn mitt utvalg. Samtidig definerer jeg alt under kulturvignettene som kultur, og kan slik sett få flere funn som Lindstad og Fjeldstad ville definert under en annen gruppering.

En slik sortering resulterer i 50 sentrale og 12 perifere saker blant funnene. Det vil si at *kun 50 saker av 1950 artikler* berører undersøkelsestematikken med et fokus av en vesentlig betydning. Dette gjør at forholdet mellom funn og total kulturdekning synker til 2,6 %.

4.1.2 Avisforskjeller

Hovedmålet for den kvantitative studien er ikke å påpeke de store forskjellene mellom avisene. I stedet vil det totale kulturjournalistiske bildet være av størst interesse. Likevel er det relevant å se om det forekommer noen markante variasjoner mellom avisene, og om tendensene kan forklares ut ifra deres profiler. Jeg vil først kort presentere funnomfanget i de respektive avisene, mens mer detaljerte forskjeller kommenteres underveis under de ulike variablene jeg har sett på.

Klassekampen kom ikke overraskende best ut av det med sine 4,8 %. Med 6 funn av totalt 126 saker fikk de prosentmessig størst uttelling. Likevel hadde jeg forventet en høyere andel, med tanke på avisens politiske agenda og kultursatsing. At ett av funnene også kun er et illustrasjonsfoto uten videre forankring i brødteksten, gjør dekningsgraden av dette fenomenet enda mindre (3,9 %). I innsamlingsperioden fant jeg et mye større omfang av artikler som omhandlet ikke-vestlige minoriteter bosatt i andre land. Dette ble uansett ikke med i dette utvalget på grunn av kriteriet om at aktørene skal ha tilknytning til Norge. Man kan derfor undres over om det er lettere å se etter markerte profiler i utlandet enn å lete blant aktører i eget land. Uansett nyanserer jo slike bidrag *Klassekampen* sin behandling av ikke-vestlige minoriteter.

Av avisene har *VG* høyest antall saker som kvalifiserer som funn. 24 av 592 kulturartikler omhandler ikke-vestlige minoriteter eller innvandrerrelaterte emner. Dette utgjør 4,1 % og plasserer *VG* på en knepen andreplass. Regionsavisen *Bergens Tidende* har 19 funn, og fordelt på 507 saker blir det 3,7 %. Som eneste aktør utenfor hovedstaden, holder *BT* godt trinn med de Oslo-forankrede avisene. Det er naturlig at de som er knyttet til hovedstaden, har en større dekning av minoriteter da 23 % av Oslos befolkning har innvandrerbakgrunn.³⁶

Dagbladet profilerer seg som en kulturorientert avis, noe som også vises ved at den har definitivt størst antall kulturartikler med sine 725 oppslag. Likevel er det *Dagbladet* som

³⁶ Se kapittel 1 for utdyping av innvandrerstanden i landet per 1.1 2006.

kommer dårligst ut av det med bare 1,8 % treff. Kun 13 artikler i løpet av fire uker er orientert mot ikke-vestlige aktører eller innvandrrelaterte temaer. En mulig årsak til denne lave andelen kan være at Dagbladets mange bilag ”avlaster” hoveddelen med slike oppslag. Men i samme tidsrom finner jeg kun to relevante saker i avisens ulike vedlegg, hvor disse til sammen teller 729 sider. (Bilagene vil bli nøyere beskrevet i del 4.4).

En annen grunn til den svake representasjonen kan være avisens høye antall notiser (se tabell 3 under del 4.1.3). Siden hele 286 oppslag tilhører denne sjangeren, kan dette bidra til et feilaktig inntrykk av Dagbladets dekning. For selv om notisene utgjør 39 % av alle sakene, gjelder denne fordelingen selvsagt ikke selve volummålet av kulturdekningen. Derfor blir det kanskje mer riktig å regne funnene i forhold til de resterende journalistiske sjangrene som teller 439 saker. Tar vi bort de to funnene som er notiser, får vi 11 funn. De utgjør 2,5 % av alle sakene når vi ser bort fra notisene. Prosentandelen blir da større, men fremdeles under gjennomsnittet til de andre avisene. Derfor kan man slå fast at forekomsten av ikke-vestlige minoriteter eller debatten rundt innvandrrelaterte spørsmål er lavt prioritert i Dagbladets kulturstoff.

4.1.3 Journalistisk sjanger

Med utgangspunkt i den samlede kulturdekningen i avisene har jeg sett på forholdet mellom ulike journalistiske sjangere. Det finnes mange forskjellige måter å inndele etter sjangere, og jeg har ikke benyttet meg av et finmasket system. Siden jeg går igjennom nesten 2000 artikler, blir tekstene kun gruppert i noen store kategorier. Hadde sjangerens karakter vært hovedpoenget med oppgaven, slik som hos Elisabeth Eides undersøkelse av featuretekster (2002), måtte jeg selvsagt foretatt en mer nøyaktig definering. Jeg har sortert artiklene etter seks kategorier, hvor de to sistnevnte er mine egne typeinndelinger. Selv om jeg baserer meg på å se kulturjournalistikk som et stoffområde i forhold til ikke-vestlige minoriteter, er det interessant å se om undersøkelsesgruppen samler seg på noen spesielle felt. Dersom store deler av funnmaterialet er notiser, kan det være et viktig aspekt å få dokumentert. Det viser seg imidlertid at det ikke er noen overraskende tendenser i denne sammenhengen. Andelen funn følger i hovedsak de andre (ikke-funn) sakenes plassering i forhold til sjangrene.

Tabell 3: Oversikt over funnartikler og total kulturdekning etter sjanger.

Sjanger	Klassekampen		BT		VG		Dagbladet		Alle aviser	
	Funn	Alle saker	Funn	Alle saker	Funn	Alle saker	Funn	Alle saker	Sum funn	Sum alle saker
Nyhet/reportasje	5	76	12	177	19	266	4	165	40	674
Notis	0	12	1	87	1	137	2	286	4	522
Anmeldelse	1	34	5	217	3	172	3	192	12	615
Kommentar	0	4	1	14	0	8	3	37	4	63
Anbefaling	0	0	0	12	0	13	1	45	1	70
Collage	0	0	0	0	1	6	0	0	1	6
Sum	6	126	19	507	24	592	13	725	62	1950

De 12 perifere funnene (se "fokusnivå", 4.1.1) fordeler seg slik: Klassekampen (1 n/r), BT (1 n/r, 1 komm) Dagbladet (2 n/r, 1 komm, 1 anbef), VG (4 n/r, 1 collage). Herav 5 bildefunn: Klassekampen (1 n/r), Dagbladet (1 n/r), VG (2 n/r og 1 collage).

Nyhet/reportasje-kategorien er størst både blant "minoritetsstoffet" og totalt sett. Nesten 2/3 av alle funnsakene finner vi her, og de utgjør ca 6 % av alle artiklene i denne sjangeren. Dette kan synes lovende med tanke på at denne sjangeren har større tyngde og blikkfang enn notiser. Tar vi bort bildefunn (4 stk) uten videreføring i selve brødteksten og andre artikler som har blitt kodet som "perifere" (4 stk), sitter vi igjen med 32 relevante saker. Disse tilsvarer 4,7 % av alle sakene i denne kategorien.

Notissjangeren teller i alt 522 saker. Dette er den tredje største gruppen i forhold til antallet, men selvsagt ikke sett ut ifra volummål. Derfor veier ikke denne kategorien tyngst med hensyn til synlighet. Funnmaterialet har kun 4 representanter i denne kategorien. Det er altså ingen tendens til å skyve minoritetsstoffet inn i den korte notisformen.

I kategorien **anmeldelse** er det 12 funn av 615 artikler, og dette utgjør ca 2 %. Her er det viktig å påpeke at tre av anmeldelsene angår den samme artisten i ulike aviser. Én anmeldelse gjelder en fagbok skrevet om innvandring av nordmenn, og to anmeldelser av et teaterstykke om rasisme er skrevet og spilt av etniske nordmenn. Dermed får kun sju personer med minoritetsbakgrunn dekket sine kulturprodukter i løpet av fire uker. Skulle man bare tatt med de som har to ikke-vestlige foreldre, ville antagelig kun 1 person ("Idol-Ali") blitt registrert som funn. Et helt korrekt antall er umulig å vite ut ifra artiklene da jeg ikke har spurt de vedkommende direkte om deres familiære bakgrunn. Denne lave andelen bekrefter i alle fall påstanden til Anne-Britt Gran:

Om den postkolonialistiske kritikken og kritikk av de såkalte flerkulturelle uttrykk står det elendig til. Denne type kritikker er først og fremst fraværende i norsk offentlighet, og når de en sjelden gang dukker opp er de preget av naiv eurosentrisme og/eller ureflektert eksotisering. Norge fremstår nærmest som et U-land når det gjelder å takle dagens postkoloniale og multikulturelle tilstand på kunstfeltet (Gran 2001a: 3).

Kommentarsjangeren teller totalt 63 saker. Her er det fire kommentarer som berører emnet, hvorav to er kodet som ”perifere funn”. I de aktuelle funnene er det henvist til én ikke-vestlig forfatter, mens de tre andre handler om ulike sider ved det flerkulturelle Norge: Nye matimpulser, skole for religiøse ledere og regjeringens manglende minoritetsrepresentasjon. Ingen tar for seg spørsmål vedrørende ikke-vestlige minoriteters stilling i kulturlivet, eller kommenterer rundt dette temaet.

Anbefaling er en kategori jeg fant nødvendig å opprette, ettersom det var mange saker som ikke passet inn i de øvrige sjangerne. Her blir ulike produkter og kunstnere trukket fram i en egen layout-ramme. En nærliggende kategori er lanseringsstoff/forhåndsomtale, men flere av anbefalingene dreier seg om eldre verk. Det interessante ved denne kategorien er nettopp at noe eller noen blir anbefalt. Her er det et stort potensial til å framheve ikke-vestlige kunstuttrykk. Det at noe blir poengtert og listet opp, tiltrekkes oppmerksomhet og nysgjerrighet. Jeg har kodet kun ett funn blant 70 anbefalinger. Treffet er i tillegg et ”perifert funn”, og det gjelder en liten melding angående en utstilling.

Collage-sjangeren ble dannet for å kunne kartlegge VGs spalte ”Glamora, Ukens Glitter og Glans”, samt ved et par andre anledninger. Her er det nesten bare bilder og litt tekst. Foto av Maria Mena og Mira Craig medfører at 1 av 6 slike montasjer blir funn, og dette er heller ikke et sentralt treff.

Til nå har jeg sett på forekomsten av ”minoritetsstoff” på avis- og sjangernivå. Dette har jeg gjort for å klargjøre hvor stort omfang det dreier seg om, hvor materialet plasserer seg sjangermessig, samt hvilke aviser som skriver mest om dette temaet. Videre skal den kvantitative analysen ta nærmere for seg de 62 funnene jeg har identifisert. Hva skjuler seg bak disse artiklene? Dette vil jeg finne ut ved å kode sakene etter to ulike variabler: ”tematisering av etnisk bakgrunn og/eller kulturelt mangfold” og ”kunst- og kulturområde”.³⁷

³⁷ Jeg har allerede tatt for meg variabelen ”fokusnivå” i avsnitt 4.1.1, selv om denne variabelen kun blir brukt på funnartiklene.

4.2 God og norsk? – Etnisk tematisering i kulturjournalistikken

Altså, du er jo, sier journalisten. Hun nøler. Ja, for du snakker jo forresten veldig bra norsk altså. Men... du som er sånn... annengenerasjons. Pakistansk ja, fullfører Iram Haq irritert og himler med øynene.³⁸

La oss si det i klartekst, enda så irriterende typisk det er at nok en avisartikkel fokuserer på akkurat dette: Lavleen Kaur har indisk familiebakgrunn.³⁹

Det kan virke som dagens journalister har blitt preget av debatten rundt pressens innvandrerbilde, og derfor blitt mer bevisst sin egen skrivemåte. Det finnes artikler hvor nettopp fokuset på etnisk, religiøs eller nasjonal opprinnelse tas opp og problematiseres. Denne selvrefleksiviteten gjelder nok i hovedsak artikler som innbyr til en slik diskusjon, siden muntlig språkføring og journalistens tilstedeværelse i teksten ikke kunne passet inn i rammen av en kriminalsak. Sitatene over er ikke hentet fra oppgavens empiriske utvalg, men illustrerer en årvåkenhet rundt tematisering av minoritetsbakgrunn. Jeg vil nå presentere hvordan etnisk markering kommer til syne i datamaterialet. Insisterer mediene på etniske markører – inkludert nasjonale og religiøse merkelapper – også i kulturjournalistikken, eller blir minoritetene mer alminneliggjort på dette feltet? Ved å stadig spørre mennesker med ikke-vestlig opprinnelse: ”hvor kommer du *egentlig* fra?”, gjør man et nummer av at de ikke ser norske ut. Dette kaller jeg å tematisere eller markere deres bakgrunn.

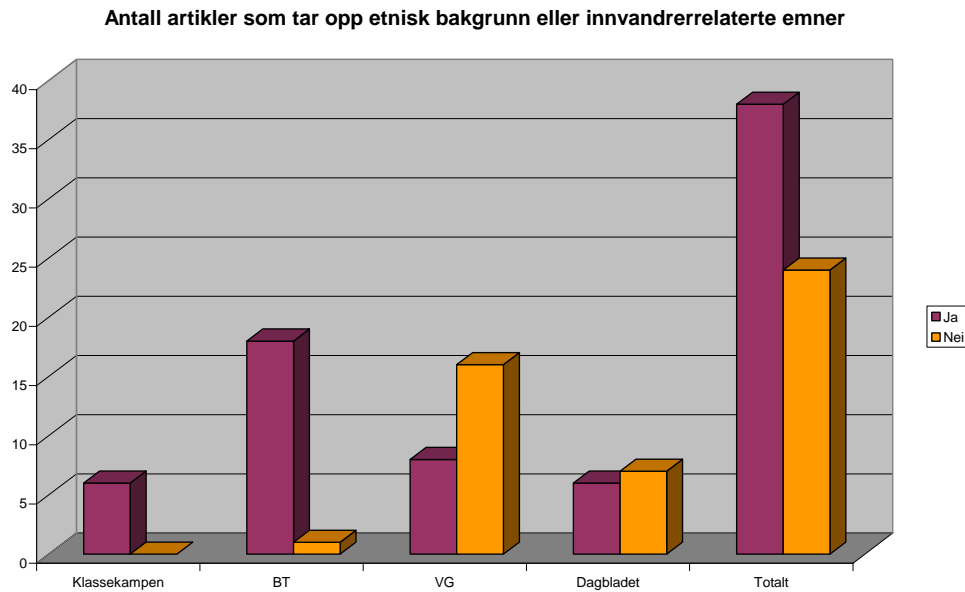
4.2.1 Hvem tematiserer?

Jeg kodet alle funnene etter hvorvidt de tar opp den etniske bakgrunnen/innvandrerrelaterte spørsmål eller ikke. Dersom ”ja”, **funngruppe 1**, tematiserer artiklene enten etnisk, religiøs eller nasjonal opprinnelse, og/eller befatter seg med emner som innvandring (også asylsøkere/flyktninger), integrering, rasisme, fremmedfrykt, kulturelt mangfold ol. Artiklene trenger ikke nødvendigvis å gjøre et stort poeng ut av tematiseringen, så kun en parentes med opplysninger om etnisk bakgrunn er nok til å havne i gruppe 1. De artiklene som *ikke* tar opp den etniske dimensjonen, tilhører **funngruppe 2**. (For enkelthets skyld skriver jeg heretter bare ”etnisk bakgrunn”, selv om det også kan gjelde nasjonale/religiøse benevnelser. Se kodebok for nærmere beskrivelse av denne variabelen).

³⁸ Aftenposten Morgen (20.1.2006).

³⁹ Morgenbladet (11.8.2006).

Figur 3:

Søylediagrammet over viser at av de 62 artiklene er det 38 tematiserte saker (funngruppe 1) og 24 som ikke er det (funngruppe 2). *Det vil si at 61 prosent av artiklene om og med ikke-vestlige minoriteter og innvandrrelaterte emner poengterer et flerkulturelt aspekt i en eller annen grad.* En slik overvekt kan tyde på at også kulturjournalistikken har til vane å nevne minoritetenes bakgrunn, eller ta opp saker hvor den flerkulturelle dimensjonen blir markert.

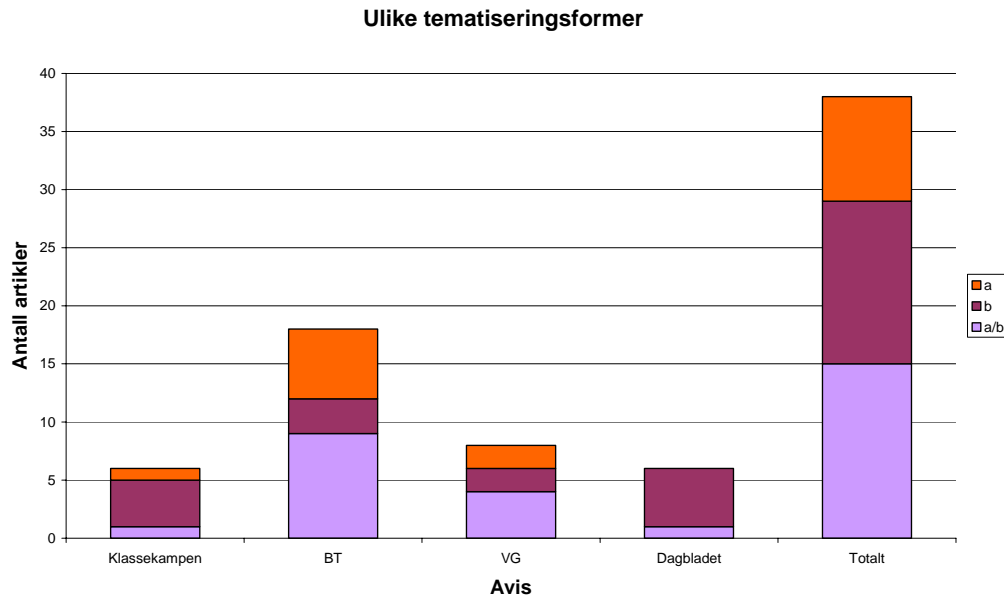
Diagrammet viser også en annen tydelig tendens når det gjelder avistilhørighet. Det er løssalgsavisene VG og Dagbladet som har færrest saker med etniske markører. Spesielt VG utpeker seg, hvor 8 saker havner i funngruppe 1, mens dobbelt så mange oppslag ikke nevner det flerkulturelle aspektet i det hele tatt. Dagbladet har en jevnere fordeling, hvor 6 artikler tar opp et slikt perspektiv, mens 7 ikke gjør det. Hos Klassekampen og BT ser vi en helt motsatt praksis. Her tar alle artiklene opp enten etnisk bakgrunn eller innvandrrelaterte emner, med unntak av én notis hos BT. Vil dette si at løssalgsavisene er mindre stigmatiserende i sin dekning av "flerkulturelle saker" siden de ikke har samme hang til å redegjøre for den etniske dimensjonen? For å forklare denne forskjellen trenger vi å se på hva som skjuler seg bak de tematiserte artiklene. Hvordan blir det etniske aspektet belyst?

4.2.2 Form for tematisering

Det er som nevnt 38 saker som tilhører funngruppe 1, og jeg har videre fordelt denne gruppen etter type tematisering. Det betyr at de artiklene som tar opp den etniske bakgrunnen eller en

”flerkulturell tematikk”, kan deles i tre kategorier: Tematiseringsgruppen kan derfor både inneholde *etnisk markerte funn knyttet til personer* (a), *innvandrrelaterte spørsmål* (b) eller *begge deler* (a/b). De fem bildefunnene er inkludert i denne fordelingen (se kodebok for ytterlig forklaring).

Figur 4:

Som vi kan lese ut ifra figuren, finnes det totalt sett 9 a-funn, 14 b-funn og 15 artikler som tar opp begge aspekter. Ser vi på de enkelte avisene, er det her en annen avis-konstellasjon som utmerker seg. Det er nemlig Klassekampen og Dagbladet som har flest b-saker med 4 og 5 slike artikler. Selv om det ikke er så mange flere antall saker enn hos de andre avisene (BT: 3, VG: 2), bemerker vi at denne type markering dominerer i disse to avisene i forhold til stoff kodet som a og a/b. Klassekampen og Dagbladet har altså flest artikler som omhandler ulike innvandrrelaterte emner. Det er også verdt å legge merke til at Dagbladet aldri oppgir en persons etniske herkomst uten at saken omhandler et ”flerkulturelt emne”, noe som for øvrig bare forekommer ved ett tilfelle. BT har derimot mange tematiserte funn knyttet til kommentering av minoritetsstatus. Man kan derfor undre seg over årsaken til avisens utpregede etniske markering. Dette vil bli tatt opp i påfølgende kapittel (del 5.2).

Av de 38 sakene i funngruppe 1 gjelder 24 saker personer (a og a/b), mens 14 artikler er tematisert kun på grunn av emnet (b). Her er det imidlertid tre unntak: BT, VG og Dagbladet har hver sin sak som er kodet som b, men som *også* skriver om ikke-vestlige aktører. Disse blir *ikke* kategorisert på bakgrunn av sin minoritetsstatus. Funngruppe 2 teller 24 saker, og alle

artikler som kodes under denne kategorien er personrelaterte.⁴⁰ Her er det også ett unntak, nemlig en BT-notis om suksess for forestillingen ”Fargespill”. Det blir ikke redegjort for showets fokus på kulturelt mangfold, samt at saken er uten oppgitte aktører, og blir dermed ikke klassifisert som et tematisert funn.

Dette tyder på at når pressen omtaler ikke-vestlige minoriteter i kulturjournalistikken, er det *omtrent like vanlig å bemerke etnisk bakgrunn (24 saker) som ikke å gjøre det (26 saker)*.⁴¹ Det kan virke overraskende at etniske referanser er såpass utbredt i dette utvalget, sett i lys av Lindstad og Fjeldstad sin studie. Der konkluderer de med at det er typisk å bli norsk når du er god, og at suksessfulle minoriteter omtales i større grad uten at journalistene gjør et poeng av deres etniske opprinnelse (Lindstad og Fjeldstad 2005). Likevel henviser nesten halvparten av de personorienterte artiklene til den etniske, nasjonale eller religiøse bakgrunnen. Derfor er det interessant å undersøke nærmere *hvordan* etniske minoriteter blir markert, og om det finnes noen typiske *hvem*. Dette vil bli tatt opp i de kvalitative analysene.

4.2.3 VG som minst opptatt av etniske merkelapper

Siden 2/3 av alle funnsakene i VG *ikke* opplyser om etnisk opprinnelse, utgjør dette et usikkermoment med hensyn til validiteten. Begrepet betyr ”[...] det å måle det en sikter mot å måle” (Østbye m.fl. 2002: 39) En viss risiko for feilkoding er dermed mulig, ved at for mange artikler har blitt kodet som funn. Hvis dette er tilfellet, måler jeg ikke det jeg har til hensikt å måle. Likevel er sjansen relativ lav fordi andre aviser har mange av de samme sakene, og da med opplysninger om bakgrunn. I tillegg dekker VG mye kjendisstoff, og funnene er gjerne ikke-vestlige aktører som er godt kjent i kulturlivet (for eksempel Shabana Rehman og ”Idol-Ali”). Som jeg har begrunnet tidligere, ville en utelukking av disse tilfellene gi en større skjevhet i representasjonen.

Så hvorfor er VG den avisen som har flest ikke-tematiserte artikler? Er VG mer åpen og fordomsfri? En av grunnene kan være at avisen kun har to saker som blir tematisert på grunn

⁴⁰ Her har jeg bare tatt utgangspunkt i hver sak og ikke i antall personer per artikkel. Som regel er det kun en person eller lik praksis på alle de involverte. Det er kun ett tilfelle hvor bare én blir kategorisert og ikke den andre. Det gjelder to billedtekster hvor skuespiller fra *Import Eksport*, Iram Haq, *ikke* blir markert som ikke-norsk, mens skuespiller Qureshi blir omtalt som norsk-pakistansk. Samtidig indikeres det sterkt at hun har en ikke-norsk bakgrunn, ved å kategorisere filmen hun har hovedrollen i som *norsk-pakistansk* (VG 23.9.05).

⁴¹ Spesifisering av tallene: Funngruppe 2 teller 24 saker, men med *unntak* av en BT-notis som ikke gjelder personer og med *inkludering* av 3 b-funn (i funngruppe 1) som ikke tar opp minoritetsstatus, blir det til sammen 26 saker som ikke kategoriserer minoriteter med etnisk bakgrunn.

av artikkelens emne (b-funn). Slike saker faller jo naturligvis i funngruppe 1. VG tar altså ikke opp mange spørsmål knyttet til innvandrere på kultursidene, men har hovedfokus på artister. Dette kan nok ses i sammenheng med avisens generelle kulturprioriteringer. Sigurd Allerns undersøkelse viser at populærkulturen og underholdningsstoffet dominerer i VGs kulturdekning, og dette utgjør 15 % av det *samlede* nyhetsstoffet i hele avisen. Nyhetsstoffet om kunst og kultur står bare for 4 % (Allern 2001: 129). Artistene som blir dekket i VG, er videre stort sett kjente fjes og allerede blitt ”innkjørt” og akseptert som norske. I populærkulturen (spesielt musikk) er man mer vant til et flerkulturelt miljø, og det blir dermed ikke sett på som unormalt at en farget artist synger. En annen årsak kan være at mange av artistene holder til i Oslo, og det blir derfor mer naturlig å skrive om disse.

Til sammenligning dekker Klassekampen kun saker som er klassifisert som funn b eller a/b, med unntak av bildefunnet. Det betyr at Klassekampen ikke hadde en eneste sak knyttet til ikke-vestlige kunstnere i denne perioden, men skriver i stedet om generelle tema knyttet til minoriteter.⁴²

4.3 Kunst- og kulturområde

Et interessant aspekt ved funnmaterialet vil være å se hvilke kunstfelt som blir dekket. Er det spesielle stoffområder som dominerer når det gjelder ikke-vestlige minoriteter? Først ved å få en oversikt over hvor etniske minoriteter er representert kan man lettere se hvilke områder som blir neglisjert. Jeg benytter meg av de samme kategoriene for inndeling av kultursaker som Cecilie Wright Lund bruker i sin bok, *Kritikk og kommers. Kulturdekningen i skandinavisk dagspresse* (2005). Slik kan jeg undersøke om det er noen forbindelser mellom hva som blir dekket av ”minoritetsstoffet” og ellers i kulturjournalistikken. Jeg anvender samme framgangsmåte som Lund i kategoriseringen. Saker om artister på musikkfeltet er inkludert i musikkstoffet, akkurat som intervjuer med skjønnlitterære forfattere er kodet som skjønnlitteratur.

Det kan ikke trekkes direkte paralleller mellom studiene ettersom Lund ser på kulturstoff fra hele avisen i en konstruert uke, samt at hun har ulike aviseksemplarer fra Skandinavia.⁴³ De

⁴² Jeg gjør oppmerksom på at en del av hovedavisen, ”Magasinet”, blir behandlet som et bilag. Her finnes det stoff om kunstnere (Se del 3.2.2).

⁴³ De sju skandinaviske avisene hun undersøker er: Svenska Dagbladet, Dagbladet, Berlingske Tidende, Aftenposten, Dagens Nyheter, Information og Klassekampen.

sammenfallende norske avisene er Klassekampen og Dagbladet. Siden denne oppgaven definerer alt innenfor kulturseksjonene som kunst/kultur, samsvarer ikke dette med Lund sine kriterier. Hun opererer med kategorien ”ikke kultur/kunst” dersom andre temaer blir presentert i kulturseksjonene. Dette blir hos meg innlemmet under ”annet/generelt”. Likevel kan de andre kategoriene brukes til å sammenligne tendenser.

Tabell 4: Oversikt over funnartiklenes plassering i forhold til kunstfelt/kulturområde.

Kunstfelt/stoffområde	Avis				Sum
	Klassekampen	BT	VG	Dagbladet	
Skjønnlitteratur	-	1	-	2	3
Faglitteratur	2	-	1	-	3
Sum litteratur	2	1	1	2	6
Musikk	-	3	16	4	23
Film	-	1	2	-	3
Billedkunst	-	1	-	1	2
Scenekunst	-	9	2	1	12
Flere kunstarter	-	2	-	-	2
Kulturpolitikk	-	-	-	-	-
Medier/mediepolitikk	-	-	2	2	4
Annet/generelt	4	2	1	3	10
Sum	6	19	24	13	62

4.3.1 Musikk

Musikk er det kunstområdet som utmerker seg i datamaterialet. 23 av 62 saker omhandler dette emnet. Dette samsvarer med Lund sine undersøkelser av den generelle kulturjournalistikken. Musikk er høyt profilert i Dagbladet, mens Klassekampen har lite musikkfokus (Lund 2005: 41). I mitt utvalg er det en annen løssalgsavis, som ikke Lund inkluderer, som topper listen. Nesten alle funnartiklene tilknyttet musikk er hentet fra VG. Klassekampen har ingen funn i denne sjangeren. Lund forklarer musikkfeltets dominans i løssalgsaviser med behovet for stadige nyheter og promotering av artister. Pop- og rockemusikken har dessuten stor appell blant et yngre publikum, og dette gjør at løssalgsaviser satser tungt på området.

Mange av funnene er altså innenfor musikk sjangeren, noe som kan forklares ut ifra en generell satsing på feltet. Det er også her man finner flest funnsaker hos Dagbladet. Stort fokus fører sannsynligvis til flere saker også om ikke-vestlige aktører. Det finnes likevel andre årsaker enn de rent kvantitative som gjør musikk til et mer inkluderende felt. Musikere

har lange tradisjoner for å hente impulser utenifra, og barrieren for minoriteter er dermed ikke så stor når det gjelder å delta eller komme til syne på denne arenaen (Danielsen 2001). Dessuten har populærmusikk kommersiell appell, noe avisene tjener på. For det er nemlig denne typen musikk som dominerer desidert i utvalget.

Det at musikkområdet går for å være et inkluderende felt, gjenspeiler seg også i forekomsten av tematisering. Kun 7 artikler tematiserer enten artistenes bakgrunn og/eller er knyttet til en flerkulturell tematikk, mens 16 artikler ikke berører dette aspektet. I forhold til journalistisk sjanger fordeler musikkartiklene seg hovedsakelig mellom nyhet/reportasje (15) og anmeldelse (6). De to resterende funnene er notis og collage. Hvor mange artister er det så helt konkret snakk om? Av de 23 tilfellene er det mange repetisjoner. Det betyr reelt sett at 11 personer med en eller annen ikke-vestlig forbindelse, men som er tilknyttet Norge, kommer til syne i avisspaltenes musikkartikler i løpet av fire uker.

4.3.2 Scenekunst

Scenekunst er det nest største kunstfeltet blant funnene, og det er et mye mer overraskende resultat enn musikkens førsteplass. Dette fordi scenestoff generelt er lavt prioritert i dagspressen (Lund 2005), og fordi etniske minoriteter er marginalisert på dette området i kulturlivet (Berkaak 2002, Fock 2006). Dersom man ser nærmere på funnene, avtar imidlertid forbauselsen fort da det kun dreier seg om 12 artikler, hvor 5 omhandler samme sak. Det gjelder stykket "Saman skal vi leve", basert på Arve Beheim Karlsens død. Stykket har ingen representanter fra minoritetsmiljøene, så det er ikke snakk om mange ikke-vestlige aktører i funnmaterialet. Tar vi bare med de utøvende kunstnerne, koker det hele ned til 3 personer: adopterte Lisa Tønne (stand-up), norsk-marokkaner Tormod Løvold (kabaret) og kurdiske Kwestan Jamal (performance). Kun sistnevnte er ikke-vestlig innvandrer, ifølge SSBs definisjon, og den eneste med et utenlandsklingende navn.

Det er verdt å merke at alle scenekunstsakene er tematiserte funn, og artiklene markerer slik aktørenes etniske bakgrunn og/eller har et flerkulturelt fokus. Et annet moment som skiller seg ut, er at BT står for 9 av de 12 oppslagene. Dette gjelder 3 artikler om dans, 2 angående teater, 2 tilknyttet stand-up, 1 kabaret og 1 performance. Om regionavisens kulturjournalister legger mer vekt på scenekunst enn deres kollegaer totalt sett, kan denne studien ikke si noe om.

4.3.3 De andre kunst- og kulturområdene

De resterende kulturområdene fordeler seg med sine lave andeler ganske jevnt utover. Det komplette funnmaterialet er såpass lite at det ikke gir noen mening å tolke artiklene som representative for de ulike kunstfeltene. Det er uansett verdt å legge merke til at det er *ingen kulturpolitiske saker* som tar opp tematikk knyttet til minoritetenes stilling i kulturlivet. Dette henger nok sammen med den generelt svake posisjonen slikt stoff har i dagspressen. Begge Lunds studier (2000, 2005) viser en lav prioritering av kulturpolitiske emner. At avisene ikke tar utfordringene med å diskutere kunsten og kulturens rammevilkår, samt de tilhørende politiske beslutningene, kan være en stopper for den offentlige debatten og slik bli et demokratisk problem. Lund påpeker at kulturpolitiske avgjørelser er grunnlaget for mye av den kulturelle aktiviteten, for offentlige bevilgninger og mer langsiktige retningslinjer og målsettinger. Derfor påkaller kulturpolitiske saker diskusjon i offentligheten, men avisene ser ikke ut til å ta denne utfordringen. I stedet blir slike drøftinger med etterfølgende avgjørelser tatt innenfor de politiske fora. Lund konstaterer at det er vanskelig å se at avisene tar det selvpålagte ”samfunnsoppdraget” knyttet til kritisk gransking av myndigheter og makthavere på kulturområdet særlig alvorlig (Lund 2005: 38–39). Pressen kunne trolig finne mange kritikkverdige saker dersom de rettet søkelyset mot ikke-vestlige minoriteters situasjon i norsk kulturliv. Ifølge Anne-Britt Gran preges nemlig kunstfeltet av en institusjonell rasisme, hvor konsekvensene for de som rammes er eksklusjon og diskriminering. Dette fordi det i en global og multikulturell tid fremdeles holdes liv i arven fra den vestlige og nasjonalt forankrede kunstinstitusjonen (Gran 2001b).

Film er et stoffområde med en sterk løssalgappell⁴⁴, og Dagbladet skiller seg ut med mye filmstoff, ifølge Lunds studie (Lund 2005). Slik er det derimot ikke når man er på utkikk etter ikke-vestlige aktører. Dette kan henge sammen med den lave andelen minoriteter i norsk film, noe som for øvrig også gjelder andre kunstarter. Uansett gikk to såkalte ”innvandrerfilmer” på kino denne høsten, *Import Eksport* og *Izzat*. Førstnevnte fikk mye mediedekning etter at komiker Shabana Rehman blottet bakhjulet sin før premieren 2.9.2005. Dermed kom mesteparten av disse oppslagene i forkant av innsamlingsperioden. *Izzat* ble lansert 6.10.2005, og mye av mediedekningen inntraff derfor i løpet av de to ukene (40–41) som jeg ikke inkluderte. At det ble slik, er helt tilfeldig siden jeg valgte tidsrommet for datainnhenting før jeg visste om premieredatoene. Likevel er nok utvalget mer representativt for den reelle

⁴⁴ Lund grunngir dette med at filmstoffet har en bred masseappell, samt at filmfeltet gir en jevnlig tilgang på nyheter. Filmens ”stjerner” kan videre bidra til kjendisorienterte oppslag (Lund 2005: 42).

tilstanden enn om begge filmene hadde fått full medieeksponering i materialet. Det er en atypisk situasjon med to slike filmer i repertoaret, og min hensikt er å studere fenomenet under ordinære omstendigheter. De tre funnene jeg fant, er uansett relatert til disse filmene, og alle artiklene tilhører funngruppe 1.

Litteraturfeltet blir vanligvis høyt prioritert i kulturjournalistikken, selv om norske aviser ofte gir mest spalteplass til musikk og film (Lund 2000 og 2005). Klassekampen er et unntak, og har den mest omfattende dekningen av faglitteratur, ifølge Lunds studie (2005: 39). Avisen er også den eneste i mitt utvalg som dekker sakprosa tilknyttet minoritetsspørsmål. De seks litteraturfunnene fordeler seg med fire tematiserte saker og to uten en slik tilknytning. Når det gjelder antall forfattere som blir representert i løpet av fire uker, teller de to stykker. Bertrand Besigye blir nevnt i en kommentar, og Adelheid Seyfarth Gulbrandsens bok blir anmeldt.

4.4 Bilag med bidrag?

Bilag	Antall artikler	Type tematisering
Klassekampen:		
<i>Magasinet</i>	2	a og b
<i>Bokmagasinet</i>	1	b
BT:		
<i>BTMagasinet</i>	1	b
VG:		
<i>VGHelg</i>	0	-
Dagbladet:		
<i>Fredag</i>	2	a og a
<i>Magasinet</i>	0	-
<i>Søndag</i>	0	-
<i>Bokbilag</i>	0	-

Tabell 5: Oversikt over bilagsfunn og type tematisering, alle uker.

Avisbilagene gis ikke ut hver dag, og det vil derfor være mer tid for journalistene til å oppsøke nye kilder og finne andre innfallsvinkler enn det som er tilfellet i den daglige kulturdekningen. Bilagene er preget av mye featurestoff, som gjerne blir kalt for den ”langsomme sjangeren”. Dette fordi featuresjangeren blir assosiert med mer metodisk og tekstmessig frihet for den individuelle journalist, uten de korte deadlinene (Eide 2002: 12). Siden vedleggene gjerne åpner opp for flere perspektiver, kan man anta at ikke-vestlige

minoriteter har større muligheter til å bli synliggjort på disse sidene. Jeg har, som tidligere nevnt, valgt å ikke se på forholdet mellom total kulturdekning og antall funn i bilagseksemplarene (se forklaring i avsnitt 3.2.2). I stedet ser jeg kun på de kultursakene hvor minoriteter opptrer, eller hvor flerkulturelle temaer er i fokus. Ettersom avisene har ulik praksis med bruk av bilag, er det heller ikke grunnlag for å sammenligne tendenser mellom avisene.

Det er kun 6 artikler som tar opp den dimensjonen jeg er på jakt etter. Bilagenes samlede sideantall utgjør 1144 sider. Så selv uten en nøyaktig utregning av forholdet mellom funn og total kulturdekning, kan man anslå at forekomsten ikke er særlig høy. Vi kan altså utelukke at vedleggene ”avlaster” moderavisene med ”flerkulturelt stoff”, og at den lave representasjonen i hovedeksemplarene blir balansert med et større fokus i avisenes bilag. Alle funnartiklene i bilagene tematiserer også etnisk bakgrunn eller innvanderrelaterte emner.

På grunn av få funn vil jeg ikke kategorisere disse sakene ytterligere her. Noen av artiklene vil i stedet bli brukt som eksempler i de kvalitative analysene. (For en nærmere orientering om bilagenes sideantall og funnenes tematikk, se appendiks II).

4.5 Tynn TV-representasjon

6 *Safari*-program og 12 *Kulturnytt*-sendinger representerer TV-materialet i innsamlingen. Her er det lite stoff å finne om eller med ikke-vestlige minoriteter i Norge. *Safari* har kun ett innslag og *Kulturnytt* to. I alt har *Safari* 38 saker, mens *Kulturnytt* opererer med totalt 49 innslag.

Safaris sending 4. oktober 2005 dreier seg om ytringsfriheten og dens grenser, og det er her jeg finner det eneste funnet blant alle *Safari*-sendingene. Dette er en relativ lang sak, som utgjør omtrent 8 minutter av den halvtimes lange sendingen. Innslaget omhandler teateroppsetningen av Arve Beheim Karlsen-saken ved Sogn og Fjordane Teater. Forestillingen ”Saman skal vi leve” tar tak i skjebnen til Arve, som var adoptert fra India, og som på tragisk vis ble jaget i Sogndalselva. Hans død er opphavet til stykket, men det handler også om mobbing og rasisme som samfunnsproblem. Funnet er dermed tilknyttet kulturytringer som forholder seg til et relevant emne for denne studien, men som ikke har noen deltakende minoritetsaktører. Man kan derfor si at kunst- og kulturuttrykk knyttet til

minoriteter i Norge ikke var et tema for *Safari* i disse programmene. Etniske minoriteter ble heller ikke brukt verken som ekspertkommentatorer eller kilder.

Ifølge *Safaris* redaksjon er den manglende flerkulturelle vinklingen et aktuelt spørsmål. Det har blitt drøftet hvorvidt man skal innføre kvotering av slike saker eller ikke. Kampen om oppmerksomheten er stor, og redaksjonen mottar daglig 10–15 ulike forslag. Våren 2006 hadde det ikke blitt enighet i redaksjonen, og ingen flerkulturelle saker ble kvotert inn på dette tidspunktet (Lie 2006).

Kulturnytt hadde i løpet av 12 sendinger to aktører med minoritetsbakgrunn, men deres etniske opphav ble ikke markert. Det ene funnet (22.9.05) er et svært kort intervju med *Izzat*-regissør Ulrik Imtiaz Rolfsen. Innslaget fokuserer på at norske filmer er blitt mer urbane, og at den nasjonale identiteten er i endring. I stedet for at filmer knytter den nasjonale identiteten til naturen, legges filmhandlinger nå ofte til byene. Filmen *Izzat* blir brukt som et illustrerende eksempel. Det andre funnet (20.10.05) handler om satsing på ”snille” dataspill for barn. Lyon Sharma prøvespiller og kommenterer spillet. Opplysninger om etnisk bakgrunn er selvsagt uinteressant i denne forbindelsen, så kategoriseringen er kun basert på guttens utenlandske navn og utseende. Det er derfor heller ikke sikkert at gutten faktisk er ikke-vestlig. Begge funnene har også hvite, norske eksperter (professor og spillforsker) som uttaler seg om de to sakene.

Som nevnt tidligere i avsnitt 3.2.3 har NRK et mål om å synliggjøre et flerkulturelt Norge, samt å inkorporere dette perspektivet naturlig inn i de kjente programformene som retter seg mot alle. Den lave forekomsten av minoriteter i kulturprogrammene kan dermed ikke legitimeres med at ”kvoten” i stedet fylles opp i spesialmagasin som *Migrapolis*. Dette er i så fall mot NRKs egen politikk (se allmennkringkasterregnskapet for 2005). Likevel kan det virke som NRK ikke har tatt høyde for sine egne målsettinger i disse programmene. Ulempen ved å ikke inkludere etniske minoritetsgrupper i de vanlige kultursendingene er å framheve en følelse av annerledeshet: Minoriteter er ikke del av det vanlige norske kulturlivet, og de trenger derfor alternative formidlingskanaler.

4.6 Delkonklusjon – Speiling av hvilken virkelighet?

I første del av den kvantitative analysen har jeg sett på forekomsten av stoff med ”minoritetstilknytning”. Analysen så langt gir grunnlag for å konkludere med at denne dimensjonen ved kulturjournalistikken er underrepresentert. Kun 62 av totalt 1950 kulturartikler gjelder som funn, noe som tilsvarer 3,2 %. Ved en nærmere gjennomgang av funnmaterialet tok jeg også høyde for artikkelens fokusnivå. Det viste seg at bare 50 saker var sentrale funn, og omfanget sank dermed til 2,6 % av den samlede kulturdekningen. Når det gjelder avistilhørighet, har Klassekampen størst dekning prosentmessig og Dagbladet minst. Likevel er Klassekampens ”seier”, med kun 5 tekstbaserte funn, en heller mager førsteplass. Funnene finner man stort sett i den store sjangerkategorien ”nyhet/reportasje”, hvor det også totalt sett er flest saker. Det er derimot få treff i kategorien ”anmeldelser”, og forekomsten her er lavere enn gjennomsnittet for alle funnene.

Andre del av analysen omhandler etnisk tematisering. Av det samlede funnmaterialet tar 61 % av artiklene opp etnisk bakgrunn eller innvandrrelaterte emner. Når man bare ser på de personbaserte artiklene, er det nesten like vanlig å nevne etnisk opprinnelse som ikke å gjøre det. Dette viser at også kulturjournalistikkens tekster poengterer denne dimensjonen, til tross for at kultursidene stort sett omhandler de vellykkede minoritetene. Ifølge Lindstad og Fjeldstads undersøkelse (2005) blir behovet for etnisk markering mindre desto mer positiv saken er. Likevel ser det ut til at slike markører fremdeles gjør seg gjeldene i en del av kulturstoffet.

På avisnivå kom det fram at løssalgsavisene, og særlig VG, er minst opptatt av etniske merkelapper, mens Klassekampen og BT er mest. Jeg undersøkte denne tendensen ved å inndele de tematiserte funnene etter type markering. Her viser det seg at VG har få saker som er tematisert på grunn av et innvandrrelatert emne. I stedet dominerer personrelaterte artikler. Klassekampens saker gjelder utelukkende temaer tilknyttet minoritetsspørsmål, bortsett fra ett bildefunn. BT har derimot ikke et spesielt fokus på slike b-funn.

Neste steg i analysen undersøkte funnene i forhold til kunst- og kulturområder. Det ser ut til at dekningen av ikke-vestlige aktører og innvandrrelaterte spørsmål i grove trekk følger den generelle prioriteringen i kulturstoffet. Musikk har en ledende posisjon i løssalgsavisene, og dette gjelder også for funnmaterialet. Unntakene er scenekunstmrådet og film, hvor funnene

ikke samsvarer med fokuset ellers i kulturdekningen. Scenekunst overrasker med 12 treff, mens filmstoffet kun teller 3 saker. Det vil være størst sannsynlighet for at minoriteter får ”sneket” seg til spalteplass blant de områdene som allerede dominerer tyngst i kulturjournalistikken.

Det er også en markant forskjell mellom kunstartene og tilfeller av tematisering. Blant musikkartiklene tilhører over 2/3 funngruppe 2 (ikke-tematiserte saker), mens scenekunstheltet tar opp det etniske perspektivet i alle sakene. Dette kan ha sammenheng med kunstområdene og minoritetenes inntreden på de ulike arenaene. Populærmusikkområdet er vant til å dyrke etnisk annerledeshet, og dette har vært et sentralt aspekt ved sjangeren gjennom hele det 20. århundret. Scenekunst er derimot mer monokulturelt og kanonorientert (Berkaak 2002). Disse faktorene kan påvirke pressedekningen, og følgelig ha noe å si på utfallet av kategoriseringene. BT dekker omtrent alle scenekunstsakene og VG nesten alle musikkoppslagene, og en forklaring på ulik praksis med etnisk markering kan altså være deres dekningsfelt.

Siste del av kapittelet tar for seg bilagene og TV-materialet. Analysen dokumenterer få funn også her, og deres bidrag oppveier ikke den tynne dekningen i hovedavisene. Man kan derfor ut ifra mitt utvalg bekrefte kapittelets spørrende overskrift, ”Magert mangfold?”. Den foreløpige analysen viser at kulturelt mangfold sett ut ifra hyppighet eller synlighet i dekningen støtter denne antakelsen. Likevel står man overfor en utfordring i og med at det er nødvendig å vite noe om hvilken flerkulturell kunststoffentlighet mediene har mulighet til å dekke. Hvilke grunnlag har jeg for å mene at 3,2 % ikke er en passende andel ”minoritetstilknytning” i avisstoffet?

Å sette dette opp mot ”virkeligheten” er vanskelig. Det er nemlig ikke foretatt noen kartlegging av etniske minoriteters kunstneriske/kulturelle aktiviteter verken på amatør- eller profesjonelt nivå. Det finnes prosjekter innenfor enkelte arenaer, for eksempel Open Scene (Berkaak 2002) og Mosaikk (Gran 2002), men slike evalueringer viser bare deler av den flerkulturelle situasjonen. Artists in Motion⁴⁵ begynte et kartleggingsprogram over ikke-nordiske kunstnerer i Norge, men pengesekken tok slutt. Nettstedet Du Store Verden har en

⁴⁵ Artists in Motion var en institusjon til fremme av innvandrerkunstnere i Norge av ikke-nordisk opprinnelse. AiM ble lagt ned på grunn av økonomiske årsaker.

artistdatabase som inkluderer alle kunstnere (vestlige og ikke-vestlige) med en multikulturell profil. Denne blir for bred for mitt formål.

Selv om en må være forsiktig med å påpeke hva som er en "riktig" avspeiling av virkeligheten, har man noen holdepunkter for å vurdere denne analysens funnandel som lav. Befolkningen i Norge består av personer med bakgrunn fra over 200 forskjellige land. Flere kulturorganisasjoner, som stiftelsen Horisont, Nordic Black Theater og Cosmopolite, arbeider for en synliggjøring av det kulturelle mangfoldet. Ifølge representanter i de aktuelle miljøene er følelsen av å ikke bli sett, hørt eller tatt på alvor i pressen stor. Det skjer mye på kulturområdet der folk med minoritetsbakgrunn deltar, uten at mediene er interessert (Lindstad og Fjeldstad 2005: 137). I tillegg har jeg, som tidligere begrunnet, en romslig definisjon av funnkriteriene, med tanke på både artikkelens fokusnivå og aktørenes ikke-vestlige tilknytninger. Dermed er funnandelen på ca 3 % innsamlet på et raust grunnlag.

Et annet spørsmål er jo om mediene i det hele tatt kan reflektere en virkelighet? I stedet for å se nyhetsproduksjonen som en avspeiling, kan den ses på som en strukturering av virkeligheten (Tuchman 1978a). Gjennom journalistenes aktive utvelgelse og fortolkning skapes nyheter. "Realiteten" mediene formidler er derfor konstruert og fragmentert. Dette til tross for at medienes representanter ser det som en plikt å informere om det som faktisk skjer i samfunnet (Mathiesen 1993: 176). Likevel vil gjenspeilingen av virkeligheten alltid være filtrert og formet gjennom de medieansattes perspektiver, normer og verdensanskuelser. Mediene har derfor makt over stoffområder ved deres prioriteringer og seleksjoner. Dette kan gå utover det kulturelle mangfoldet. Selv om det ifølge Lindstad og Fjeldstad (2005) har vært en økning av kulturstoff med og om etniske minoriteter, kan denne analysen bekrefte at slike saker fremdeles er en marginalisert del av kulturdekningen i Norge. I tillegg foregår det en nokså utstrakt etnisk tematisering av stoffutvalget.

5 Kulturjournalistikkens flerkulturelle strategier

I den kvantitative analysen kom det fram at det er omtrent like vanlig å bemerke den ikke-vestlige opprinnelsen som ikke å gjøre det. Dette resultatet gir et annet bilde enn Lindstad og Fjeldstad sine konklusjoner. De sier at dagens kulturjournalister er lite opptatt av folks etniske, nasjonale og religiøse bakgrunn: ”Ved siden av sporten er det særlig i journalistikk om kunst, kultur og underholdning at vi møter mange av de normaliserte innvandrerne i vår nye undersøkelse” (Lindstad og Fjeldstad 2005: 36). I mitt utvalg er ikke fokuset på minoritetsbakgrunnen alltid like sterkt, men likevel ser man en hang til å kategorisere ”de andre” også på kultursidene. Er det nødvendigvis negativt at dette aspektet kommer fram i ofte positive saker? Og er det alltid nok å være god, og derfor norsk, for å få plass i mediens søkelys?

I dette kapittelet skal jeg diskutere kulturjournalistikkens håndtering av ikke-vestlige aktører og flerkulturelle temaer. Dette vil bli gjort på tvers av sjangere og kunst- og kulturområder. I kapittelets første deler vil jeg drøfte pressens omtale av *de andre*. Fra del 5.4 skal jeg se på hvilke grep som blir brukt i formidlingen av kunst og kultur som er skapt av ikke-vestlige minoriteter. Til slutt vil jeg diskutere hvorvidt etnisk tematisering virker stigmatiserende i suksesshistorier. Et underliggende moment i analysen vil være om mediens presentasjoner fremmer mangfold eller en ensidig framstilling av mennesker med transkulturell bakgrunn og deres kulturuttrykk. Siden TV-programmene hadde så få funn, vil avismaterialet utgjøre analysegrunnlaget.

5.1 Hvordan kategoriseres ”de andre”?

Sammenlignet med kriminaljournalistikken er det store forskjeller i graden av etnisk markering.⁴⁶ Man finner sannsynligvis *ikke* eksempler av typen ”Somalier topper VG-lista” på kultursidene dersom det er snakk om en person bosatt i Norge. Det er heller ikke vanlig at den etniske definisjonen blir brukt gjennomgående i artikkelen. Slik ordlyd finner man derimot stadig i det øvrige nyhetsbildet (Lindstad og Fjeldstad 2005). ”Jakter somalier (35)” lød forsidesittelen til Bergensavisen 2.11.2004, og betegnelsen ”somalier” ble hyppig brukt under mediedekningen av drapet på Hedda Karterudseter (Åsheim 2006). Et annet typisk

⁴⁶ Jeg vil her vise til kodeboka, hvor etnisk markering også gjelder nasjonale og religiøse merkelapper. For enkelthets skyld bruker jeg som regel kun ”etnisk” eller ”kulturell” bakgrunn.

eksempel er Fædrelandsvennens overskrift: ”Somaliere i slåsskamp med albanere i byen” (Fædrelandsvennen 19.2.2007). Negative saker ønsker man å skape avstand til, og bruk av fjerne geografiske benevnelser bidrar til det.

På kultursidene finner vi også etniske betegnelser: Man får blant annet øye på en *russisk* danselærer, *etiopisk–somaliske* Getamasay, *kurdiske* Jamal og Aline *fra Rwanda*. Men i forhold til de poengterte merkelappene i kriminalsaker, blir bakgrunnen gjerne kun en sideopplysning på kultursidene. Ingen blir heller omtalt som bare ”somalieren” eller ”kurderen” i bestemt form. En slik tydelig etnifisering hindrer personen all tilgang til norskhetsskalaen da det settes likhetstegn mellom aktøren og dens ”fremmede” opprinnelse. Den versjonen vi finner i kulturstoffet, nemlig ”russisk” eller ”kurdisk”, er kanskje ikke like avstandsfremmede. En enda mindre ekskluderende form er at de er ”fra” et annet land.

Det hører til sjeldenhetene at kun utenlandske referanser blir brukt. Som regel blir etniske minoriteter tematisert som *både – og*. Den mest vanlige formen for markering spiller på en tokulturell dimensjon. Flere av aktørene blir karakterisert som *norske, men ikke helt*. Lisa Tønne er *trønderjenten*, men likevel av *iransk opprinnelse* (BT 28.10).⁴⁷ Vi finner *norskpakistanske* Qureshi (VG 23.9), den *russisk/norske* pianisten (BT 21.9) og Tormod Løvold som er *halvt marokkansk, halvt sunnmøring* (BT 21.10). Den relativt vanlige bruken av bindestreknevnelser viser at den norske identiteten fremdeles ikke er fargeblind. Med dette menes at mennesker med en mørkere hudfarge (ofte ikke-vestlige) i langt større grad blir definert ut ifra deres utenlandske forbindelser. Kategoriseringen er mindre utbredt blant innvandrere med tilknytninger til to vestlige land (Lindstad og Fjeldstad 2005: 24). Ikke-vestlige minoriteter blir ikke akseptert som *fullstendig* norske når mediene viser til aktørens kulturelle dobbeltsidighet.

En annen og mer kreativ variant av kulturell markering finner vi hos VGs beskrivelse av popartisten Deepika Thathaal. Avisen slår fast i faktaboksen at hun kommer fra Oslo, men klarer på finurlig vis å vise til hennes minoritetsbakgrunn: ”Sangeren, som i asiatisk media omtales som ”Den muslimske Madonna” og ”Asias J-Lo” [...]” (VG 27.9). Her lar avisen andre medier beskrive Deepikas ikke-vestlige tilknytning. VG bare videreformidler opplysninger.

⁴⁷ Alle henvisninger til datoer tilknyttet primærmaterialet mitt gjelder året 2005.

Til tross for en ganske omfangsrik etnisk markering blant de personrelaterte sakene (24 artikler), finner vi likevel en svak overvekt hvor ”den andre” ikke blir kategorisert som etnisk forskjellig (26 artikler). Her benyttes en rekke vanlige, etnisk nøytrale begreper: forfatteren, debutanten, navn, personlige pronomen osv. Men norskhet kan også bli spesifikt framhevet. Eksempler i utvalget viser denne tendensen: ”Den *norske* artisten Mira Craig” (VG 30.10), ”den *norske* forfatteren Bertrand Besigye” (Dagbladet 26.9) (mine uthevinger). Dette er en måte å forklare leserne at denne artisten er fra Norge, selv om hudfarge eller navn indikerer noe annet. Samtidig er journaliststanden ofte glad i å presisere at en suksessrik person tilhører den norske sfæren. Fellesskapets ”vi” liker å sole seg i glansen av framgang, og som vinnere blir alle nordmenn (Lindstad og Fjeldstad 2005). Understrekingen av norskhet impliserer likevel et skille siden en ”etnisk nordmann” svært sjeldent ville blitt beskrevet slik.

Den norske vinklingen kan også være lokalt forankret, som for eksempel *kristiansandsgutten* og *sørlendingen* (”Idol-Ali”), *bergensjenta* (Christina Valencia) og *Haddy fra Kolbotn* (Haddy N’jie). Her blir anvisningen til norskhet gjort på en mer naturlig og diskret måte ettersom slike benevnelser også er normal prosedyre på ”etniske nordmenn”.

Kulturjournalistikken poengterer altså ikke-vestlig opprinnelse hovedsakelig på to ulike måter: enten ved kun å vise til det landet de kommer fra, eller ved den mer vanlige dualistiske beskrivelsen, som for eksempel norsk-pakistaner. Når pressen derimot *ikke* påpeker dette aspektet, kan man likevel se en underforstått hentydning til en annen kulturell bakgrunn dersom journalistene spesifiserer norskhet. Ellers benyttes stort sett benevnelser som ikke er tilknyttet den etniske bakgrunnen, eksempelvis navn og yrkesreferanser (”musikeren”).

5.2 Kjendiser er norske, men nordmenn problematiserer ”de andre”

Er det noen forskjeller mellom avisenes praksis og sakenes karakter når det gjelder bruken av etniske markører? Som vi så i forrige kapittel, er det løssalgsavisene som har flest saker hvor minoritetsstatusen *ikke* blir nevnt.⁴⁸ Spesielt VG utpeker seg med dobbelt så mange saker som ikke tar opp minoritetstilknytningen i forhold til de sakene som gjør det. Hos Klassekampen og BT ser vi en motsatt tendens. Her inneholder alle artiklene, bortsett fra én, en eller annen form for tematisering. For å forstå denne forskjellen kan det være nyttig å se på hva som

⁴⁸ Jeg snakker her kun om hovedavisene. For tematisering i bilagene, se del 4.4.

faktisk dekkes i de ulike avisene, og hvilke type stoff som ikke fokuserer på etnisk, nasjonal eller religiøs bakgrunn eller innvandrrelaterte spørsmål.

BT utmerker seg med sin presentasjon av "de andre". Avisen har flest saker hvor minoritetspersoner blir tilegnet sin etniske posisjon, og i 15 av 16 funn blir aktørens herkomst eksplisitt oppgitt. Det eneste unntaket er to personer som oversetter barnebøker i artikkelen "Tannbanditter og troll på kurdisk og tamilsk" (BT 19.9). Likevel føyer saken seg inn i rekken av tematiserte b-funn ettersom artikkelen omhandler oversetting til ikke-vestlige språk. Dermed kommer det klart fram at disse personene har en utenlandsk opprinnelse. Samtidig unngår BT her å bruke etniske merkelapper på personene, men benytter i stedet stort sett nøytrale termer. "Morsmåslæreren" er den eneste benevnelsen som peker mot et ikke-vestlig opphav, siden det er språkene kurdisk og tamilsk det er snakk om.

Man kan se en sammenheng mellom avisenes beliggenhet og etniske markering. Bergen og Vestlandet har færre minoriteter enn hovedstaden, men regionens avis markerer etnisitet i større grad enn Oslo-pressen. Dette kan tolkes dit hen at journalister som til vanlig omgås mange innvandrere, ikke ser nødvendigheten av å inndele etter opprinnelse. Å ha minoritetsbakgrunn er mer dagligdags i Oslo enn i Bergen. Men BTs hyppige etniske markeringer har nok ikke bare med avisens geografiske forankring å gjøre. Også hovedstadsavisen Klassekampen kartlegger aktørens etnisitet. *Sakenes innhold* kan dermed være en viktig forklaringsfaktor. De aktørene BT og Klassekampen skriver om, er nemlig langt mindre kjente enn det som er tilfellet hos løssalgavisene. *Kjendisfokus* kan altså synes å være medvirkende til at tabloidpressen ikke gjør et nummer av bakgrunn. Spesielt funnartiklene hos VG omhandler idoler i underholdningsbransjen. Dette gjenspeiler avisens generelle satsing på slik journalistikk, og deres faste vignett "Rampelys" er et illustrerende eksempel.

5.2.1 Nok å være god for å bli norsk?

Det er 26 avisartikler som *ikke* berører aktørens etniske referanser. Flesteparten av disse oppslagene har et tydelig fellestrekk: *De handler stort sett om kjente personer i populærkulturen*. Popmusikere peker seg ut med hele 17 artikkeltreff. Det er altså vanlig at denne type artister blir inkludert i det norske fellesskapet. (Dette vil bli nærmere undersøkt i kapittel 6, og da i lys av musikernes posisjoner i utvalget). Ellers finner man en kjent komiker

(Shabana Rehman), en profilert glamourmodell (Aylar), en ganske framhevet skuespiller (Iram Haq fra filmen *Import Eksport*), en realitydeltaker, en suksessfull gründer, to forfattere, en billedkunstner, samt to oversettere i samme sak.⁴⁹

Hovedtyngden av de ”ikke-etnifiserte andre” er altså kjendiser i underholdningsbransjen. Typiske eksempler derfra er medieeksponerte musikere som Alejandro Fuentes, Mira Craig og Maria Mena. De to sistnevnte er heller ikke ”ekte” ikke-vestlige innvandrere ut ifra SSB sine definisjoner, men inkluderes, som tidligere forklart, i pressens innvandrerbilde. Likevel er verken Mena eller Craig tydelige representanter for en ikke-vestlig minoritet siden utseende og navn ikke gir klare indikasjoner på en slik tilhørighet. Har du derimot innvandrerbakgrunn uten et profilert navn, og i tillegg utøver kunst utenfor den vestlige kanon, vil den etniske opprinnelsen svært sannsynlig bli nevnt. Det er slike tilfeller vi finner mer av i BT enn hos løssalgsavisene. Her skrives det også om personer uten et kjendisstempel, som for eksempel Kwestan Jamal (BT 21.10.05) og Alexander Grüner (BT 28.10.05).⁵⁰

Graden av berømt spiller altså inn med hensyn til etnisk tematisering, samt *hvor* artisten oppholder seg i det kulturelle landskapet. Blant de som allerede er etablerte kjendiser, blir bakgrunnen sjeldnere tatt opp. Men også Idol-Alis opprinnelse blir markert i to tilfeller. Dette er uansett hans egne bemerkninger, hvor han omtaler Chile som sitt hjemland. Ali blir aldri kalt norsk-chilener eller chilener, og det er aldri tvil om at han blir akseptert som helnorsk. Bakgrunnen blir også oftere belyst dersom saken *omhandler et ”flerkulturelt tema”*. Det kan virke som journalistene i slike tilfeller finner det mer naturlig å snakke om aktørens egne opplevelser tilknyttet opprinnelseslandet. Dette vil bli diskutert nærmere i neste del, 5.2.2.

Lindstad og Fjeldstad (2005) skriver at Gro Harlem Brundtlands fyndord: ”Det er typisk norsk å være god”, stemmer overens med pressens omtale av mennesker med minoritetsbakgrunn. Er du suksessrik, blir du inkludert i det norske fellesskapet. Mine undersøkelser viser imidlertid at det ikke alltid er nok å være god for å bli fullstendig akseptert som nordmann. Du bør helst også være kjent eller ha mainstreamkulturens potensial til å bli det.

⁴⁹ Forfatter Besigye og billedkunstner Dhunsi framstår ikke i noen øyensynlige oppslag, men blir kun *nevnt kort* i en kommentar og en anbefaling. Realitydeltakeren blir kun avbildet uten videre forankring i selve brødteksten.

⁵⁰ I forrige kapittel viste jeg at BT i større grad enn VG dekket scenekunstmrådet, mens VG prioriterte musikkfeltet. Kulturområdenes forskjellige erfaringer med kulturelt mangfold kan også være en grunn til avisenes ulike praksis med etnisk tematisering (se del 4.6).

5.2.2 Når det snakkes om innvandrrelaterte tema

På grunn av lite fokus på kjendiser stiller Klassekampen svakt i forhold til saker som *ikke* tar opp etnisk bakgrunn. Dette henger også sammen med avisens prioritering av innvandrrelaterte spørsmål. Både Klassekampen og Dagbladet skiller seg ut når det gjelder antall artikler som drøfter slike emner. Det er disse to avisene som har flest b-funn, altså funn knyttet til ”flerkulturell tematikk”.

Samlet sett er det få artikler som tar opp innvandrrelaterte emner på kultursidene. Når det gjelder selve kjernen i dette stoffet, nemlig kunst og kultur, er det *ingen artikler i hovedeksemplarene som tar opp spørsmål om kulturelt mangfold i kulturlivet*. Det eneste unntaket finner vi i Klassekampens ”bilag”, *Magasinet*, som belyser minoritetenes rolle i kunst- og kulturlivet i en kommentar. Espen Haavardsholm spør: ”Og åssen har selvrettferdige skandinaviske teatersjefer mage til i år 2005 fortsatt å bruke mørksminkede hvite skuespillere i fargede rolle?” (Klassekampen 29.10.05). Haavardsholm retter også skyts mot journalistikken, og han mener at pressen ikke klarer å gi et godt bilde av den flerkulturelle situasjonen: ”11-åringen Zozo har lært meg mer om kulturkonfliktene mellom ”oss” og ”dem” enn tusen avisartikler”.⁵¹ Han løfter altså fram filmmediet som et viktig virkemiddel i kampen for integrering og forståelse.

Hvilken funksjon kan kulturjournalistikken ha i forhold til landets kulturelle mangfold? Et svaralternativ er at pressen kan stille spørsmål om minoritetenes situasjon i den norske kulturoffentligheten. Kanskje det nettopp er på dette feltet kulturjournalistikken skal forvalte sin vaktbikkjefunksjon ved å være mer bevisst sin rolle som kritisk gransker av eksisterende forhold i kulturlivet? På denne måten kan mediene sette eventuelle rådende skjevheter på dagsorden, belyse sider som ligger mørkbelagt, og i beste fall stimulere til endringer.

Bortsett fra at de saksorienterte bidragene er få, preges de av en hvit elite som snakker *om* ”de andre”. Man har eksperter, gjerne forskere, som uttaler seg om minoritetene. Funneksemplene handler blant annet om innvandrerdoms møte med den nye reformpedagogikken, bruken av ordet neger, russiske undervisningsmetoder, om en mulig skole for religiøse ledere og kulturelle voldsforklaringer. Den samme tendensen ser vi i TV-sendingene, hvor det er hvite nordmenn som kommer med ekspertuttalelsene. Også etnisk norske forfattere og journalister

⁵¹ Her viser Haavardsholm til den svenske filmen *Zozo* av Josef Fares.

bidrar i debatten om minoritetsspørsmål, enten på grunnlag av en bok som har blitt skrevet eller via aviskommentarer. De ytrer seg blant annet om Norge som et flerkulturelt samfunn og om hijab.

Minoritetene kommer sjelden til ordet i slike saker. Personer med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn er kun hovedkilder i én av sju artikler om innvandrerrelaterte spørsmål, ifølge Lindstad og Fjeldstads undersøkelse (2005: 102). Blant de tidligere nevnte sakene i denne studiens utvalg kommer minoritetspersoner kun til ordet én gang, og da som enkeltpersoner som ikke representerer andre enn seg selv. Dette gjelder fire elever med minoritetsbakgrunn som uttaler seg om innvandreres forhold til den norske skolen (Klassekampen 1.10.05). Eksempelet illustrerer Lindstad og Fjeldstads poeng, hvor de påpeker at innvandrere ikke intervjues på grunn av sin fagkunnskap eller som talerør for organisasjoner, men hovedsaklig i kraft av sine personlige erfaringer. Innvandrerklidene historier kan ofte fungere som et eksempel, en case, som gjennom personifisering skaper nærhet til temaet som tas opp. Minoritetenes beretninger knyttes gjerne opp til mer generelle artikler, der hovedkildene er etnisk norske eksperter, politikere eller talspersoner. Artikkelen om skoleelevene følger denne malen. Den fungerer som en subjektiv framstilling som skal supplere den mye lengre og mer saksorienterte hovedartikkelen, ”– Må ta makta”. Denne artikkelen omhandler forskning på innvandrerungdom i norsk skole, og det er en etnisk norsk forsker som fører ordet. ”De norske kildene snakker om sak, mens innvandrerklidene snakker om seg selv”, oppsummerer Lindstad og Fjeldstad (2005: 103).

Elisabeth Eide kaller dette fenomenet for reduksjonisme. Det er en form for marginalisering som representerer en type av-individualisering. Man reduseres til en av sine egenskaper. Parallellen kan trekkes til mennesker med minoritetsbakgrunn, som først blir kontaktet av mediene når det gjelder saker om deres egen gruppe (Eide 2005: 158). Slik sett får skoleelevene bare ordet fordi de er innvandrere, og de blir tildelt rollen som representanter for ”de andre”. Sigurd Allerns undersøkelse av ti norske aviser bekrefter også minoritetenes minimale rolle som kilder. Av 4250 registrerte kilder var bare 6 personer innvandrere, flyktninger eller asylsøkere (Allern 2001: 176). Det er det ”hvite” Norge som har de dominerende stemmene.

Av og til kommer minoritetenes egne ytringer til uttrykk.⁵² Her er det gjerne artister som gjennom kunstneriske meddelelser tar opp problemer knyttet til det å være innvandrere, eller at journalistene framhever dette aspektet. Likevel er det få minoriteter som har rollen som profesjonelle eksperter. Sett ut ifra et mangfoldsperspektiv, strider en slik ensporet form for representasjon mot pressens ideal om å la ulike syn komme til uttrykk (jf. Vær Varsom-plakaten 1.2). Det blir et ”vi”-blikk segregert fra ”de andre” som står i sentrum, hvor en norsk elite fører ordet med faglig tyngde. Et slikt skille fremmer ikke mangfoldet, men forfekter en enfoldig framstilling som ikke nyttiggjør seg av minoritetenes ressurser. Edward Said siterer Karl Marx i sin bok *Orientalismen*: ”De kan ikke representere seg selv; de må representeres” (Marx sit. i Said [1978] 2004: 10). Her lanserer Said dobbeltheten i betydningen av representasjonsbegrepet: Orienten er en vestlig representasjon *av* dem, samtidig som Orienten må representeres *for* dem. Hos Said handler det om maktposisjoner, og om en økende bekymring for hvor det blir av ”de andres” stemmer i det vestlige representasjonsherredømmet (Gran 2000: 95). Reflekterer også kulturjournalistikken noe av det samme siden man nesten bare ser en norsk elite problematisere minoritetenes forhold i mediene?

Den ”hvite profilen” i dekningen kan ha sammenheng med avisenes tenkte lesere. Man kan tolke et slikt fokus som tegn på at ”de andre” ikke er innlemmet som tekstenes målgruppe. I stedet skrives det til et ekskluderende ”oss”, uten at minoritetene blir invitert som naturlige lesere. Dette fordi det er en etnisk norsk elites perspektiver som dominerer i pressens behandling av innvandrerspørsmål. Samtidig er det viktig at innvandreroorienterte temaer blir tatt opp, selv om kildebruken kunne vært mye mer mangfoldig. Slike saker retter tross alt søkelyset mot flerkulturelle emner.

5.3 Når journalistene tar opp den etniske dimensjonen

Hvorfor er mediene så opptatt av å markere ”den andre”, og dermed unngå en normalisering? Elisabeth Eide påpeker at journalistikk har lite med normalisering å gjøre. Nyhetsmediene er interessert i det unormale, det avvikende og konfliktfylte. Hun sier videre at ”[...] mediernes doxa – redaksjonenes stilltiende overenskomster om hva som er godt stoff, hva som ”selger” og hvordan ”saker” skal se ut – gjør den *andre* interessant så lenge hun er forskjellig fra en gitt normal” (Eide 2006: 50). Slik forklarer Eide hvorfor mediedekningen så ofte stiller *den*

⁵² Noen av funnene som er kodet som a /b, er eksempler på dette.

andre som *ikke-annen* i skyggen. Avnormaliseringen finnes i konvensjonene, i den journalistiske ”arven”. Denne søken etter forskjeller mer enn likhet kan antakelig bety ”[...] en smalere mulighet for identifikasjon – mellom journalist og kilder, mellom publikum og *de andre*” (Eide 1999: 15).

Ifølge Eide skjer også en del endringer på desken, utenfor journalistens kontroll. Hun nevner eksempler der tittelen *Russejenta* ble til *Innvandrerjenta*, og hvor minoritetsstatuser blir løftet opp til ingressnivå (Eide 2006). Dermed kan forsøk på en alminneliggjøring fra journalistenes side bli stoppet av deskens forskjellskonvensjoner. Deskjournalister har ikke nødvendigvis spesialkompetanse på ”minoritetsfeltet”. Medieviter Terje Rasmussen kaller desken en profesjonaliserende festning, som kanskje kan fungere demoraliserende, siden journalisten og kilden er isolert fra hverandre. ”Deskens folk har den profesjonelle fordel at de *ikke* har sett Den andre, og derfor unnslipper moralske skrupler lettere” (Rasmussen 2001: 168).

Slike endringer på desknivå kan jeg ikke avdekke ut ifra mitt materiale. Men det er viktig å være klar over at de etniske markørene kan bli tydeliggjort i etterkant av desken. Det er der, ifølge Eide, de uutalte reglene gjerne sitter sterkest, og desken kan betraktes som et konvensjonelt eller doxisk⁵³ sentrum i redaksjonen. Likevel blir de journalistiske ”naturlovene” utfordret av økende globalisering, diasporaer og motstand mot rådende forståelser av normalitet (Eide 2006: 53). Nyhetskriteriet *nærhet*, både geografisk og kulturelt, får en annen betydning når verden blir mindre.

I en del saker er det vanskelig å vite hvem som bringer den etniske dimensjonen på banen. Journalistene kan ofte skjule sine spørsmål i teksten, og slik kan det virke som det er kilden som tar opp det etniske perspektivet. Enkelte ganger er dette også tilfellet, og gjerne dersom artisten ønsker å profilere en sak ved å promotere sin status som minoritetsperson. Dette vil jeg komme tilbake til i kapittel 6. Samtidig er det viktig å være klar over at enkelte utøvere finner det betydningsfullt å vise til den utenlandske siden ved seg selv. Det er ikke alle som identifiserer seg som nordmenn, men disse er likefullt en del av norsk kulturliv.

⁵³ Begrepet ”doxisk” kommer fra den franske sosiologen Pierre Bourdieus bruk av den greske termen *doxa*, som er problematiserte oppfatninger på et visst felt. Jostein Gripsrud beskriver dette som selvsagte, grunnleggende verdier, holdninger og ideer blant de involverte på feltet (Gripsrud 1999: 72).

Jeg vil la to artikler illustrere to ulike måter å framheve annerledeshet på, og hvor dette skapes av journalistene. Den første artikkelen gjør dette svært direkte, mens den andre saken framstiller det etniske aspektet på en mer implisitt måte.

5.3.1 *Izzat* – Innvandrerfilm eller mafiafilm?

En artikkel som kan tjene som eksempel på journalistisk iver etter å markere ”den andre”, er ”Voldelig ”mafiafilm” på norsk” (BT 29.9.05). Her kategoriserer og forklarer journalisten filmen ut ifra regissørens etniske bakgrunn. Artikkelen baserer seg ikke på en positiv selvrefleksivitet, hvor man problematiserer forutinntatte holdninger. I stedet uttrykkes en pågåenhet for å avdekke forbindelser mellom regissørens personlige erfaringer og filmen.

Allerede overskriften, ”Voldelig ”mafiafilm” på norsk”, gir noen signaler til leseren. Filmen *Izzat*, som har en utenlandsklingende tittel, er altså norsk. Eller i alle fall *på norsk*. Dette blir slått fast med en gang. Samtidig sås det tvil om filmens sjangermessige plassering ved å bruke anførselstegn rundt ”mafiafilm”. For kan dette være riktig benevnelse? Ingressen følger opp med svaret: ”– Ja, det handler om pakistanere i Norge på 80- og 90-tallet. Nei, det er ikke en innvandrerfilm. Egentlig en ”mafiafilm”, sier regissør Ulrik Imtiaz Rolfsen”. Ingressen impliserer altså to foregående spørsmål fra journalisten: Handler filmen om pakistanere i Norge? Er det en innvandrerfilm?

Sitatene i artikkelen er skrevet med replikkstrek foran, den vanligste måten å sitere på i aviser. Denne praksisen gir journalisten frihet til å omformulere utsagnet slik at det passer best mulig inn i teksten. En slik filtrering av kildeutsagn er ofte nødvendig for å komprimere og reformulere synspunkter. Samtidig utgjør dette en fare for at sitatene kan bli farget av journalistens fortolkninger av dem. Ingressens direkte sitater med replikkstrek gir leseren et skinn av nærhet, ekthet og tilstedeværelse, samtidig som de hele tiden vil være underlagt de journalistiske tekstnormene (Hågvar 2007: 88). Selv om meningsinnholdet skal være i overensstemmelse med originalutsagnet, kan sitatene ha blitt påvirket av journalistens tenkesett.

Allerede i ingressen kommer motsetninger mellom ”oss” og ”dem” til syne, selv om det altså *ikke* er en innvandrerfilm. For det er pakistanere – og ikke nordmenn – det handler om. Ikke engang norsk-pakistanere. Språkføringen er typisk siden filmen omhandler et gjengmiljø og

vold. Innvandrere i slike settinger pleier å bli enda mindre norske enn om de hadde vært ”gode”. Lignende eksempler finner man stadig i dagspressen (Lindstad og Fjeldstad 2005, Åsheim 2006).

Fenomenet som filmen beskriver, er fremmed og unorsk, og *Izzat* har de rette ingrediensene til å bli kategorisert som en såkalt innvandrerfilm. Men regissøren vil ikke være med på en slik merkelapp. I stedet beskriver han filmen som en mafiafilm. Ved at Imtiaz Rolfsen får ordet i ingressen, poengterer han filmens plassering. Likevel merker jeg meg at journalisten ikke bruker anførselstegn rundt begrepet innvandrerfilm, men derimot rundt mafiafilm både i overskriften, ingressen og i selve brødteksten. Dette svekker regissørens jevnføringer til en slik sjanger da anførselsbruken reduserer verdien av ordet. I stedet blir det framstilt som et begrep som ikke passer inn i sammenhengen. Samtidig handler jo amerikansk mafiafilm tradisjonelt sett om italienere som slo seg ned i USA. I så måte kan hermetegnene peke på at det ikke er denne gruppen det gjelder. Likevel er dette ganske opplagt, og det blir en unødvendig markering. ”Innvandrerfilm” er derimot en mye mer diffus kategori som ingen egentlig vet hva betyr, og det ville vært naturlig å bruke hermetegn rundt et slikt unøyaktig ord for å indikere distanse eller forbehold.

Det kan virke som journalisten er tilbøyelig til å kategorisere *Izzat* som en innvandrerfilm allerede fra første anslag. Ved å la Ulrik Imtiaz Rolfsens svar innlede artikkelen får man fram noe av essensen i den følgende teksten: kontrasten mellom journalistens behov for å sette filmen i en ”flerkulturell” bås og regissørens kamp mot dette. I utgangspunktet kunne innledningen fungert som en problematisering av fordommer og forventninger til en slik film, men i stedet bekrefter journalisten selv dette synet. For han kan ikke gi slipp på den etniske dimensjonen. Dette kommer til syne i spørsmålsformuleringene. Det er fire⁵⁴ direkte spørsmål i teksten, hvor det siste spørsmålet er todelt: 1) *Hvorfor kaller du ”Izzat” en mafiafilm?* 2) *En ny film om hvor fælt det er å være innvandrer?* 3) *Har regissøren er budskap?* 4) *Men er det ikke en film om A- B-gjengen i Oslo? Og om hvor vanskelig det kan være for innvandrere å vokse opp i Norge?*

⁵⁴ I tillegg kommer et oppfølgingsspørsmål på en kommentar om at det er en bergensk livvakt med i filmen, hvor spørsmålet da er ”Bergensk?”. Det er også to tydelige implisitte spørsmål i teksten: om hvorfor man egentlig ville ha 18-års aldersgrense, og hvorfor man tror at filmen vil slå igjennom på det internasjonale markedet.

Spørsmål 2 og 4 er omtrent like, men plassert under ulike undertitler og på forskjellige steder i artikkelen. Slik ”tvinges” regissøren til å si noe annet eller noe mer utdypende enn det første svaret han gav i begynnelsen. Antakelig blir spørsmålet gjenopptatt fordi journalisten ikke er fornøyd med svaret han først får. På spørsmål nr. 2 avkrefter regissøren at filmen skildrer hvor fælt det er å være innvandrer. I stedet beskriver han filmen som både actionfilm, spenningsfilm og dramafilm. Imtiaz Rolfen bruker altså *vanlige sjangerbegrep*. Dette kan være et tegn på at han ønsker å vise avstand til en innvandrerrelatert tematikk som journalisten etterlyser.

I spørsmål fire gjenopptar journalisten innvandrerperspektivet med to spørsmål på rad. Det kan virke som at ingen av de forutgående spørsmålene har gitt noen svar som ”passer inn” i journalistens oppfattelse av filmen. De to spørsmålene (nr. 4) kommer som en oppfølging til spørsmålet om regissørens budskap. Her svarer Imtiaz Rolfen at han ikke vil svare på det, men at kinogjengerne selv vil finne fram til budskapet “[...] gjennom volden, faenskapen og miljøene”. Så i stedet for å godta et slikt svar, graver journalisten videre i samme spor: For er det ikke en parallell til reelle gjenger som finnes i hovedstaden? Og det må vel handle om innvandrere som strever med å vokse opp i Norge? Journalisten stakkarsliggjør på en måte innvandrere med sine insinueringer. Artikkelen ser også ut til å skulle simulere lesernes antatte innvendinger. Lik den implisitte forfatteren må den implisitte leseren få svar på hva filmen *egentlig* dreier seg om, noe som ser ut til å ligge utenfor målgruppens etablerte horisont. Her er det tydelig et ”hvitt” publikum som er siktemålet, og modell-leseren blir en som tilhører ”oss-sfæren”.

Til slutt svarer Imtiaz Rolfen at han er inspirert av Young Guns⁵⁵ og sin egen oppvekst som pakistaner i Oslo:

– Og jeg innrømmer at jeg hver dag var flau fordi jeg var pakistaner. Det gjør noe med folk. Og det kan forklare at noen havner i harde, kriminelle miljøer, jeg legger ikke skjul på det, sier Imtiaz Rolfen. Samtidig er jeg ikke redd for å bli beskyldt for å være rasist. Derfor blir det kanskje en mer ærlig film, på grunn av min bakgrunn, sier han.

Her kommer den etterlengtede referansen til regissørens pakistanske bakgrunn. Imtiaz Rolfen må til sist *innrømme* at han hele tiden var skamfull fordi han var pakistaner, og at slikt setter sitt preg. Han kan videre forstå at dette kan få fatale konsekvenser i form av kriminelle

⁵⁵ En ungdomsgjeng som på åttitallet vokste fram som en maktfaktor i Oslos kriminelle miljø.

gjerninger, og han ”legger ikke skjul på det”. Hele sitatet framstår som en form for bekjennelse. Han tilstår, forklarer og forsvarer. Regissøren må på en måte legge til grunn sin egen legitimitet og identitet som etnisk minoritet for at prosjektet skal virke troverdig, og for at journalisten skal få sin tilsynelatende foroppfatning realisert. Journalisten spør ikke om noe mer etter dette. Filmen kan nå forstås i lys av regissørens bakgrunn.

Skuespiller Jan Sælid kommer også med bekreftende kommentarer: Filmen ”er veldig lite typisk norsk” og i artikkelens nest siste kommentar sier han: ”I alle fall en film en vanlig, hvit nordmann ikke kunne ha skapt”. Regissøren som vokste opp hos sin etnisk norske mor i Oslo, er altså ikke norsk og ikke vanlig, og *Izzat* inkluderes ikke i det ”typisk norske” filmlandskapet.

En annen filmregissør som også opplever uønsket fokus på sin herkomst, er Hisham Zaman, som blant annet har laget *Vinterland*. I et foredrag ved den nordiske konferansen ”Kulturelt mangfold i Norden”, uttalte Zaman:

Mediene har et ansvar når det gjelder tilnærming til det de ikke kjenner godt til. Når Harald Zwart (nederlandsk far), Thomas Robsahm (italiensk far), Bobbie Peers (engelsk far) lager filmer i Norge, så er det ingen i media som nevner deres bakgrunn og gjør en sak rundt det. Men når Hisham Zaman lager film, da er det lett å betegne han som ”innvanderregissør”! Hvorfor? Det er den type begrep som skaper distanse og stigmatisering. Er det nødvendig?⁵⁶

Zaman viser til det markante skillet mellom framstillingen av folk med vestlig og ikke-vestlig bakgrunn. Dette er observasjoner som er helt i tråd med forskning på feltet. Ifølge Lindstad og Fjeldstad (2005) blir innvandrerbegrepet nesten utelukkende brukt om mennesker fra ikke-vestlige land. Slik blir fokuset fort rettet mot det fremmede, mot annerledeshet. I stedet er det ofte allmenngyldige temaer og følelser som filmskaperne ønsker å formidle, og ikke forskjeller basert på deres minoritetsstatus. Zaman uttrykker dette ved å håpe at filmene hans er spennende fordi de ”[...] er historier om mennesker og menneskeskjebner som vi alle kjenner til og vet om, men som dessverre ikke mange lager nok filmer om i dette landet” (se forrige fotnote). Også i avisartikkelen om filmen *Izzat* kommer dette aspektet fram. Som en siste replikk av både regissør og skuespillere heter det: ”En moderne ”mafiafilm” som folk i

⁵⁶ Zaman, Hisham (2007): Fra foredraget ”Mellom to kulturer” av Hisham Zaman, 14. og 15. februar 2007 i Oslo: http://www.regjeringen.no/nb/dep/kkd/Tema/andre/Internasjonalt_kultursamarbeid/Med-fokus-pa-kulturelt-mangfold.html?id=452759 [10.8.2007].

alle land vil kjennes seg igjen i". Det er altså universelle trekk ved filmene filmskaperne ønsker å fokusere på, og ikke den distansen en "innvandrerfilm" fører med seg.

5.3.2 Naturlig eksotisk

Journalisters fokus på den etniske dimensjonen ved kulturelle uttrykk kan av og til kollidere med utøverens ønske. Spesielt dersom kunstneren har en annen agenda enn å fremme sin herkomst. I stedet for å rette blikket mot selve kunstverket kan det bli en sak om aktørens personlige referanser. Dette er ofte typisk i kulturstoff som dekker kunst av ikke-vestlige minoriteter.

At mennesker, som for eksempel ikke har majoritetens hudfarge, helst gis rom for å uttale seg på grunnlag av sine *personlige* erfaringer, ses ellers ofte i pressen (Gulbrandsen 2006: 82).

Dette utsagnet kommer fra Adelheid Seyfarth Gulbrandsen, forfatteren av boka *Fars hus*. Romanens hovedperson, Mina, er barn av en hvit og en svart forelder, akkurat som forfatteren. I Dagbladets anmeldelse av boka blir forfatteren presentert slik i billedteksten: "FRA SOLØR TIL AFRIKA: Adelheid Seyfarth (f. 1963) debuterer med en roman med sterke selvbiografiske trekk" (Dagbladet 30.10.05). Ifølge henne selv er referansen til eget liv *ikke* tilfellet. Dette kommer fram i artikkelen "Överlever jag i dig?" (Gulbrandsen 2006):

Romanens forfatter forsøkte å avvise at hun kunne identifiseres med bokas fortellerstemme, og forsøkte å rette fokus mot romanenes beskrivelser av alminnelig "norsk" virkelighet, og /eller at denne virkeligheten er en nødvendig betingelse gjennom hele romanen (ibid.: 78).

Likevel ble boka lest referensielt av pressen (Gulbrandsen 2006). Dette kan tyde på en ubevisst tilbøyelighet til å plassere "de andre" i båser, og til å fokusere på personlige relasjoner mellom forfatter og verk. Billedteksten i Dagbladet impliserer altså det fremmedartete ved å vise til en referensiell tolkning av romanen. "*Sterke selvbiografiske trekk*" legger føringer på den videre lesningen av kritikken: Er alt som skjer med Mina selvopplevd av Gulbrandsen? Anmeldelsen for øvrig holder forfatterens personlige liv utenfor, og tar ikke opp hennes etniske bakgrunn på en eksplisitt måte i selve brødteksten. Likevel har billedteksten en betydning fordi den ofte er noe av det første man leser. Sammen med kritikkens overskrift, ingress og illustrasjon kan billedteksten gjerne fungere som "lokkemat" for videre lesning.

Anmeldelsens overskrift, ”Eksotisk og levende”, framhever det ukjente, og er markert med stor skriftstørrelse. Det er åpenbart de afrikanske forbindelsene som oppmuntrer til en slik klisjéfyllt beskrivelse. For når Mina reiser til Afrika for å finne faren, forklarer anmelderen dette som en ny fase i boka: ”Herfra er romanen *naturlig nok eksotisk*, men også mer levende og mangefasettert” (min utheving). Hvorfor er dette så naturlig? Fremmer ikke slike påstander et stereotyp bilde av kontinentet, hvor Afrika med største selvfølgelighet må være fremmedartet? Ville romanen vært eksotisk dersom hovedpersonen hadde reist til et vestlig, men ukjent sted? Spiller det noen rolle for ordbruken at forfatteren er svart? Skildringer fra ikke-vestlige områder blir i anmeldelsen også beskrevet som ”fargerike”: ”Seyfarth lar det afrikanske landskapet, historien og skikkene danne et fargerikt bakteppe [...]”. Men hvilket landskap sikter anmelderen egentlig til? Det afrikanske landskapet er vel like differensiert som det europeiske? Setningen bygger opp under publikums antatte forstillinger om Afrika, og slik støttes et forenklet bilde av verdensdelen.⁵⁷ Her kan vi trekke en parallell til tekstens intenderte lesere, som synes å være fremmede overfor denne delen av verden.

Anmeldelsen inneholder også estetiske vurderinger av verket, og den får fram hovedpersonens indre konflikter. Likevel kan man i skildringen av reisen kanskje se et snev av det Anne-Britt Gran kaller en naiv eksotisme. Det vil si at kritikeren bedriver ureflektert eksotisering av det ukjente, hvor det eksotiske er det fremmede gjort mottakelig for oss her hjemme (Gran 2001c: 46). For ifølge anmelderen er Afrika *fargerik, levende og eksotisk*, og bekrefter våre stereotypier av kontinentet og dets folk. Gran konstaterer at slik ordbruk er gjengangere i kritikker av Nordic Black Theatres⁵⁸ produksjoner. Hun nevner fraser som ”fremmedartet og vitalt”, ”fargerikt”, ”medrivende ekte” osv. Gran sier videre at kritikkene er med på å understøtte ”[...] våre stereotypier av den svarte som det dansende, lekende, autentiske, energiske og fargerike mennesket – eller barnet” (Gran 2001b: 7). Det kan altså synes som slike vendinger er vanlig i omgang med kunst med en ikke-vestlig tilknytning. Dette reflekterer kritikernes norske fordommer, forventninger og stereotypier.

Et stort bilde av forfatteren viser at hun er svart. Uten fotografiet av en farget kvinne kunne heller ikke billedteksten fungert like godt. Bildet er likevel tvetydig. Forfatteren sitter nemlig i døråpningen til et gammelt, tradisjonelt stabbur i en ”typisk norsk” Mariusgenser. Fotografiet

⁵⁷ Jeg vil se nærmere på generaliseringer av Afrika i del 6.2.1.

⁵⁸ NBT er den eneste teaterscenen i landet som verken er norsk nasjonal eller norsk regional. Teateret er spesielt rettet mot tredje verden- og innvandrerkunstnere (Gran 2001b).

sett i lys av billedteksten spiller slik på kontrasten mellom personens ”afrikanske” utseende og tradisjonelle, norske omgivelser. Men poenget kan også være å vise til forbindelsen forfatteren har til nettopp dette miljøet; det er her hun hører hjemme. Slik unngår man den stereotypiske bildebruken som ofte forekommer i pressen: mennesker med minoritetsbakgrunn plassert i typiske innvandrerlokalteter, eksempelvis ved en innvandrerbutikk på Grønland.

5.4 Ulike vinklinger av ”de andres” kunst- og kulturliv

Hvordan blir sakene som omhandler minoritetenes kunst- og kulturaktiviteter, vinklet? Bortsett fra det etniske blikket, finnes det noen andre typiske fellesnevnerne? Ifølge Gran blir fler- og tverrkulturelle uttrykk sjelden betraktet som interessant i estetisk målestokk hos mediene, men kun i en politisk ideologisk forstand (Gran 2002: 63). Denne mangelen på estetiske dommer samsvarer med Eva Fock sine vurderinger av mediedekningen av den transkulturelle skuespillerutdannelsen, Nordic Black Express, og deres prosjekter (Fock 2006).

5.4.1 Sosial funksjon, politisk visjon eller kunstnerisk dimensjon?

Eva Fock (2006) viser til ulike former for medieeksponering i forhold til etniske minoriteter ved å skissere tre ulike vinklinger. En måte å få plass i det journalistiske bildet er ut ifra en *sosial funksjon*. Dette kan være grunnet et ønske om å inkludere de utstøtte i det norske samfunnet og kunststoffentligheten, og slike formål kan få medieomtale. Den sosiale agendaen er en lettkjøpt synsvinkel å lage sak på. Forfatteren Walid al-Kubaisi påstår til og med at norske kritikere har en tendens til å rose minoritetsforfattere på grunn av nordmenns ”offerideologi”: Det er synd på dem, derfor må vi være milde mot dem. Dette hindrer kritikerne i å vurdere den litterære kvaliteten i bøker som tar opp innvandrerspørsmål (al-Kubaisi ifølge Powell 2001).

Etniske minoriteter kan også komme i medienes søkelys på grunn av en underliggende *politisk visjon*. Tiltak som ønsker å avspeile og synliggjøre det kulturelle mangfoldet i samfunnet, kan få presseomtale, og dekningen tar gjerne farge av dette aspektet. Både den sosiale og politiske (også kalt den kulturelle) dagsorden ses i mitt utvalg. Artikkelen om kunstneren Kwestan Jamal (BT 21.10.05) retter ikke fokuset mot selve forestillingens

kvaliteter, men omhandler kunstprosjektets sammenheng med hennes opplevelser fra et diktatur. Artikkelen er også skrevet i forbindelse med Internasjonal Uke i Bergen, og framstår slik som en synliggjøring av det kulturelle mangfoldet i byen. Oppslaget fra Osafestivalen (BT 22.10.05) er et annet eksempel, hvor det kulturelle/politiske perspektivet fungerer som en gjennomgående undertone. (Denne artikkelen vil bli nærmere diskutert i del 6.3.1).

Både en sosial og en politisk agenda er funksjoner på siden av selve kunsten. Et tredje alternativ for å oppnå medienes interesse er på *kunstneriske vilkår*. Her ligger estetiske eller kvalitetsmessige vurderinger til grunn. Det er denne dimensjonen Gran, Fock og al-Kubaisi etterlyser i norske medier. Ifølge Fock har det til nå kun lyktes å få mediene til å kommentere prosjektene fra Nordic Black Express som sosiale og kulturelle tiltak. Det som gjenstår er at kunstkommentatorene kommer på banen og gir arbeidet en kunstnerisk evaluering (Fock 2006: 34). Når det gjelder den tidligere nevnte romanen, *Fars Hus*, blir boka bedømt ut ifra litterære kvaliteter, selv om anmelderen ikke kan fri seg fra en parallellføring mellom kunstner og verk. Men her igjen kan det godt tenkes at det er desken som har laget billedteksten og overskriften, noe som får en uheldig effekt på den videre lesningen av anmeldelsen.

Den vanligste framgangsmåten som benyttes for å behandle ”de andres” kunstuttrykk, kaller jeg ”usynlighet som praksis”. Dette betyr at det er mange ikke-vestlige uttrykksformer som forsvinner i kulturdekningen. Et sentralt funn er at datamaterialet nesten ikke inneholder saker som framstiller den såkalte ”flerkulturelle” kunstkategorien. I stedet dominerer underholdningsbransjens kommersielle aktører, hvor kjente, vestlige ingredienser er rådende. Dette henger nok sammen med at avisene prioriterer artister med et ”navn”, samtidig som slike aktører selger ut ifra en markeds- og nyhetslogikk.

5.4.2 Et kontroversielt alternativ

Et annet virkemiddel for å få medieomtale er gjennom å sjokkere. Billedkunstner, forfatter og tidligere leder for Artists in Motion, Adam Powell, sier at: ”Debutantkunstnere – innvandrere eller ikke – har få sjanser til å få sine utstillinger anmeldt – med mindre de gjør noe meget provoserende” (Powell 2001: 11). Det er ”[...] først når en innvandrer lager ”bråk” eller kaprer medieoppmerksomhet på en annen måte at de blir fremhevet som interessante mennesker, personligheter og kunstnere” (ibid.: 12). Han hevder at kunstkritikere sjelden

frekventerer kunstutstillinger til innvandrerkunstnere, og at bøker av innvandrerforfattere nesten aldri blir anmeldt i pressen. Powell antar at interessen for selve kunsten er mindre enn aktuelle samfunnsdebatter fremmet av minoritetskunstnere (Powell 2001).

Løssalgaviser trenger gjerne spissformulerte vinklinger for å fange kjøpernes oppmerksomhet, og slik overleve økonomisk (Hågvar 2007: 47). Medieforsker Leif Ove Larsen påpeker at den journalistiske bearbeidelsen ofte kan bestå i å gi stoffet en vinkling mot det sensasjonelle eller kontroversielle. Dette er virkemidler som er typiske for populærpressen (Larsen 2004: 37). Et tosiders oppslag fra VG kan illustrere dette poenget. ”Deepika med SJOKK-VIDEO” var den prangende overskriften 27. september 2005. Et stort bilde av popartisten Deepika Thathaal dekker nesten hele den ene siden, og billedteksten forteller oss at hun provoserer og utfordrer muslimske ledere på sitt siste album. Inngressen avslører hvorfor Deepika sjokkerer med sin musikkvideo: ”På sangerens nakne rygg er det lagt inn et bilde av en kneblet Rahila Iqbal, den unge norsk-pakistanske kvinnen som ble funnet druknet i en bil i Pakistan”. Artikkelen peker på at Iqbals familie er sterkt imot bruken av bildet, men også at Deepika tidligere har skapt kontroverser i det muslimske miljøet. Mellomtitler som ”Kaster burkaen” og ”Angriper prestskapet” demonstrerer oppslaget tematiske kjerne, som viser til et klart politisk poeng. Man kan til og med sende SMS til VG for å svare på om man blir provosert av Deepika. Dagen etter kommer oppfølgingssaken, og gir artisten enda mer oppmerksomhet. Deepika vekker oppsikt fordi hun spiller på sensasjonspressens logikk.

Dette kan bekrefte Powells påstand om at minoritetsartister gjerne trenger å skape bråk for å bli sett. Powell uttaler at det ikke bør være noen overraskelse at også kunstnere med ikke-vestlig opprinnelse spiller på medias konvensjoner (Powell 2001: 12). Men tilfellet med Deepika bærer samtidig preg av en politisk ideologisk framstillingsmåte, og følger samme skjema som så mange andre saker som omhandler ikke-vestlige utøvere. For oppslaget sier ingenting om den kunstneriske dimensjonen ved hennes musikk eller musikkvideo, men fokuserer kun på det politiske innholdet.

Et annet eksempel fra VG med en sensasjonell/kontroversiell vinkling er artikkelen om artisten Sofian Benzaim. ”– Jeg ble overfalt og BANKET OPP” lyder overskriften 24. september 2005. I likhet med Deepika-saken blir dramatiske ord uthevet med store blokkbokstaver. Saken er den eneste på siden, og det er et stort nærbilde av artistens ansikt. Med mindre skriftegn, men understreket med rød linje, står det helt øverst: ”Sofian i

voldsdrama på åpen gate”. Han er også platedebutant og har fått terningkast seks fra samme avis. Denne saken skiller seg fra den forrige, i og med at det sjokkerende som skjedde var totalt uforskyldt. Likevel er det interessant å merke seg at denne episoden blir viet full oppmerksomhet av VG.

Sakene om Sofian og Deepika er begge basert på negative hendelser. Likevel er vinklingen positiv. Sofian er et offer for blind vold, og som kjent og uskyldig artist er han fortsatt fra Stovner – altså norsk – selv om saken omhandler kriminalitet. Deepika forfekter vestlige verdier, og hun slåss mot konservative krefter blant sin egen gruppe. Det er derfor lett å hylle henne som én av oss. De er på en måte begge ofre, men framstilles som sterke, gode og vellykkede. Deepika kjemper en personlig kamp mot fundamentalistiske stemmer, og Sofian omtales som en blid og suksessrik person.

5.5 Er det negativt med etnisk markering i positive saker?

Mange av kulturjournalistikkens saker går for å være mer positive enn det øvrige nyhetsbildet. ”De myke sidene” er et begrep som av og til blir brukt for å beskrive slikt stoff. Journalistikken knyttet til kunst, kultur og underholdning dreier seg ofte om møter med miljøer og mennesker som skaper noe, og dette formidles gjerne på en positiv måte. Er det da nødvendigvis negativt at den etniske bakgrunnen blir fremmet i slike saker? Vil ikke en synliggjøring av en ikke-vestlig opprinnelse bare balansere en ofte stigmatiserende innvandrerdækning?

Elisabeth Eide påpeker at en annengjøring ikke alltid trenger å være negativt ladet. Hun viser til Homi Bhabhas beskrivelse av et slags *tredje rom*. Det vil si en ikke-statisk posisjon som verken er fødeland eller det nye landet hvor vandreren slår seg ned. I dette rommet pågår gjensidige påvirkninger og forhandlinger. For Bhabha finnes ingen ”rene” eller ublandete kulturer, for alle er i kontinuerlig forandring. Dette kan tolkes som et annet ord for hybriditet. Men Eide bemerker at dersom mediene i stor grad fastholder den kjente ”toromsmodellen” (*vi er her og de er der*), risikerer man at mange stemmer fra det tredje rommet forblir tause. I stedet dominerer personer i de to strengt atskilte rommene, og blir de naturlige representantene i tråd med verdens tradisjonelle orden (Eide og Simonsen 2005: 16–25). Eide konstaterer også at det ikke er så lett “[...] å sanke dokumentasjon for det motsatte synet; at vår spontane tenkning på den *andre*, den ”unormale”, *ikke* har en negativ dimensjon” (Eide

2006: 61). Det er nemlig alltid noen som må defineres som ikke-normale, abnormale, for at jeg skal oppfatte meg som normal. Dette fordi vi forstår oss selv i møte med andre.

Historikeren Solveig Moldrheim beskriver i sin artikkel, "Framstillinger av "de andre": Stereotypier i kategorier" (2001), hvordan en type markering av ikke-vestlige minoriteter kan fungere uten å skape distanse. I henhold til hennes modell av ulike bilder av "de andre", blir kulturjournalistikkens tekster plassert i kategorien "positiv inkluderende" (se avsnitt 2.4.3 for orientering om modellen). Dette er en likeverdig framstilling, og dersom annerledeshet påpekes, er det kun som en perifer opplysning eller for å understreke kvaliteter som har bidratt til suksess.

Som mine undersøkelser viser, fungerer den etniske referansen ofte som en kortfattet opplysning i kulturstoffet. Ifølge Moldrheim vil ikke dette virke avstandsfremmende, men i stedet være en jevnstilt framstilling i forhold til norske/vestlige utøvere. Et eksempel på dette er en anmeldelse hvor to skuespillere får sin opprinnelse plassert i parentes: "Eirik del Barco Soleglad (halvt fransk, halvt nordlending) og Tormod Løvold (halvt marokkansk, halvt sunnmøring) [...]" (BT 21.10.05). Her gjøres det ingen forskjell på vestlig og ikke-vestlig tilknytning. Er det da så farlig med referanser til opprinnelseslandet?

Et dilemma kan være at personer som blir markert, ser på seg selv som norske. Selv om annerledesheten ikke er ladet i beskrivelsen, viser den til *et skille* i stedet for at den norske identiteten inkluderer *alle*. Også "objektiv" informasjon kan farge dekningen og ta fokuset bort fra det som aktøren ønsker å meddele. Hvor de eller deres foreldre kommer fra opprinnelig, er ofte totalt irrelevant for sakens formål. Dette kan være med på å gi leserne et bilde av dem som innvandrere eller ikke-vestlige, og ikke som fullverdige nordmenn. Vær Varsom-plakaten punkt 4.3 sier for øvrig: "Vis respekt for menneskers egenart og identitet, privatliv, rase, nasjonalitet og livssyn. Fremhev ikke personlige og private forhold når dette er saken uvedkommende".⁵⁹ I forhold til BT-anmeldelsen virker den etniske referansen litt merkelig og malplassert. Det er lite trolig at såkalte etniske nordmenn hadde blitt inndelt etter foreldrenes geografiske forankring.

⁵⁹ http://presse.no/Pressens_Faglige_Utvalg/Var_Varsom-plakaten/ [9.8.2007].

Henvisninger og spørsmål knyttet til herkomst er ikke nødvendigvis stigmatiserende i suksesshistorier. Det kan hevdes at etniske kommentarer i kulturstoffet kan virke som positive eksempler og motvekt til en ellers negativ stemping i pressen. Slik viser man at ikke-vestlige minoriteter har noe å bidra med på flere områder i samfunnet, og positiv medieomtale kan skape stolte rollemodeller. Men aktørenes transkulturelle forbindelser er som regel selvforklarende, i og med fremmedklingende navn og et ikke-nordisk utseende. Uten en etnisk tematisering kan denne gruppen kanskje bli en enda mer naturlig og selvsagt del av mediens presentasjoner av norsk kulturliv.

Hvordan forholder så kritisk omtale i kulturdekningen seg til Moldrheims stereotypikategorier?⁶⁰ Får negative saker i kulturjournalistikken noe å si på utfallet? Det er få eksempler på anerkjente artister som har gjort noe ”galt”. Deepikas rystende musikkvideo er det nærmeste vi kommer et slikt tilfelle. Men et viktig aspekt ved hennes provokasjon påvirker sakens karakter. Som nevnt kjemper ikke Deepika mot vestlige verdier og normer, men utfordrer sider ved et ikke-vestlig, fundamentalistisk miljø. Slik sett spiller hun på lag med den hegemoniske kulturen. For at en sak kan oppfattes som ”negativ ekskluderende” i sin framstilling, må den stå i sterk kontrast til mottakerens eller forfatterens normer og verdier (Moldrheim 2001: 142). Derfor blir Deepika verken beskrevet som frastøtt eller underordnet, og hun ekskluderes dermed ikke fra ”det gode selskap”.

5.6 Delkonklusjon – Det som ikke er

Dette analysekapittelet hadde som formål å se på ulike måter kulturjournalistikken håndterte ”de andre” og deres kulturutøvelser på. I metodekapittelet beskrev jeg tre dimensjoner som ville bli belyst i forbindelse med den kvalitative tolkningen av tekstene. Disse gjaldt begrepsbruk, verdier og holdninger, samt tekstens implisitte leser. Den første dimensjonen jeg undersøkte var hvordan avisene konkret omtalte ikke-vestlige minoriteter. Her viser det seg at flesteparten har en delvis eller fullstendig tilgang til norskhetsskalaen ved at de som oftest blir referert til som bindestrekidentiteter (norsk-pakistaner), eller ved at de ikke blir klassifisert som etnisk forskjellig i det hele tatt. Men det finnes også tilfeller hvor det kun henvises til den utenlandske bakgrunnen. Tematiseringen er langt mer avdempet enn i for eksempel kriminaljournalistikken, men er likevel et aktuelt aspekt også på ”de myke sidene”.

⁶⁰ I tillegg til kategorien ”positiv inkluderende” opererer hun med ”positiv ekskluderende”, ”negativ inkluderende” og ”negativ ekskluderende” (se avsnitt 2.4.3).

Neste dimensjon i analysen er knyttet til verdier og holdninger som kommer til uttrykk i kulturjournalistikkens behandling av ikke-vestlige minoriteter eller flerkulturelle spørsmål. Dette er ofte latente meninger som gir rom for en symptomal tolkning. Jeg har sett på dette i forhold til hvem som uttaler seg om innvandreroorienterte tema, og i hvilke sammenhenger journalister markerer etnisitet. Når det gjelder det første momentet, viser det seg at en norsk, hvit elite snakker om "de andre" hvis det handler om innvandrersrelaterte spørsmål. Innvandrere blir i stedet redusert til eksperter på sitt eget personlige liv. Det andre aspektet peker på at markering av herkomst er knyttet til hvorvidt personen er kjent eller ikke. Kjendisfokuserte artikler framhever norskhet, og slike saker omhandler stort sett populærkulturen og musikkfeltet. Undersøkelsen viser også at journalister kan pålesse et innvandrerstempel på kulturprodukter, noe Izzat-dekningen er et eksempel på.

Verdier og holdninger i dekingen kan altså kartlegges ved å se på hva som faktisk blir omtalt og hvordan. Samtidig kan man få øye på det som blir *valgt bort*. Dette perspektivet er viktig for å synliggjøre underliggende innstillinger til stoffområdet. Et sentralt funn er at det er få utpregede fler- og tværkulturelle uttrykk som blir anmeldt eller dekket i mitt materiale. Denne mangelen bekrefter Anne-Britt Grans observasjoner, hvor hun sier at det mest påfallende ved mediedekningen av den flerkulturelle kunsten er *fravær* av oppmerksomhet, både i mediene generelt og fra kritikerne spesielt (Gran 2002: 63). I tillegg blir "fremmed" kunst ofte redusert til sosiale eller kulturelle prosjekter, uten en kunstnerisk og sakkyndig bedømmelse. Basert på de funnene jeg har gjort, er det altså grunnlag for følgende vurdering: "De andre" blir del av fellesskapets inkluderende "vi" dersom de er mest mulig lik "oss".

Både den mangelfulle dekingen av ikke-vestlige kulturelementer, men også vinklingen bort fra de estetiske egenskapene til fordel for et politisk ideologisk fokus, bidrar til en mer enfoldig kulturjournalistikk. Pluralismen og minoritetskunsternes ytringsfrihet og formidlingsbehov blir skviset i pressens avbildning av norsk kulturoffentlighet. Journalistikken skaper ikke et rom hvor alle kulturaktiviteter har livets rett, og hvor det mangfoldige kulturlivet får utfolde seg. I stedet er det de *likest oss* som kommer i mediebildet, de med *kjente, vestlige holdninger og uttrykk* som blir eksponert og vurdert. En marginalisering av visse grupper og kunstformer kan stenge for viktige fora for dialog, forståelse, identitetsbygging og økt kunnskap om samfunnet slik det faktisk framstår i dag. Det blir en *ensidig* presentasjon av det kulturelle mangfoldet dersom de "flerkulturelle innslagene" i kulturdekingen hovedsakelig omhandler kommersielle popartister.

På den annen side er det ingenting som tilsier at mennesker med minoritetsbakgrunn skal la seg inspirere av ikke-vestlige formidlingsformer. Ingen med en annen etnisk referanse har kunstneriske forpliktelser overfor sine såkalte "røtter", som kan være langt borte i tid og rom. For over ti år siden hevdet også Thomas Hylland Eriksen at "beskyttelse av minoriteter" kan komme til å degenerere til en tvangstrøye for mange som tilfeldigvis havner innenfor denne kategorien:

De forventes å "ha en kultur", være stolte av den og å videreføre den. Om de i stedet slutter seg til majoritetens verdier, eller skaper sin egen, personlige blanding av ulike identitetsbiter, får de problemer. De havner i *gråsonen*, som multikulturalistisk sett er et ingenmannsland (Eriksen 1994: 33).

Mange transkulturelle kunstnere ønsker nettopp *ikke* å være etniske kunstnere (svært forskjellige fra oss), men kun kunstnere. De er lei av å bli eksotisert, og toner gjerne ned både etnisitet, farge, nasjonalitet, minoritetskultur og det eksotiske til fordel for fokuseringen på den autonome og "rene" kunsten og den "ekte" kunstneren (Gran 2002: 31). Slik kan de lettere bli betraktet som det Lindstad og Fjeldstad kaller for de "normaliserte" innvandrerne, mest mulig lik andre norske kunstnere.

Det jeg likevel stiller spørsmålsteget ved, er hvorfor utøvere av mer ukjente uttrykk i stor grad utestenges fra "det gode selskap"? Hvorfor er ikke disse stemmene en del av norsk kulturliv som er verdt å dekke med estetisk kompetanse? For disse gruppene finnes jo også. Siden "norsk kultur" alltid har vært i endring, bestandig influerte fra en rekke land og kulturer, kan man ikke da si at norsk kultur er det samme som den kulturen som til enhver tid skapes i Norge?⁶¹ Slik sett er det et tankekors at store deler av vårt flerkulturelle samfunn nesten aldri får rom i mediene. Kulturlivets "oss" er en temmelig redusert gruppe, tatt i betraktning ikke-vestlige minoriteters posisjon i kulturdekningen.

Kulturstoffets framtoning henspiller også på hvem tekstene henvender seg til, og dette tar opp den tredje dimensjonen jeg er på utkikk etter. Ettersom journalistikken tilpasses sin målgruppe, kan den vestlige profilen tolkes dit hen at dekningen reflekterer avisenes implisitte lesere. Et annet moment som peker på den hvite majoriteten som hovedkunde, er mediens bruk av etniske markører. Det er vanskelig å argumentere for at innvandrere blir inkluderte i et integrert "vi" når de relativt ofte omtales som "de andre". Samtidig ser man at dette

⁶¹ Dette momentet påpeker Anders Johansen i sin artikkel "Myten om norsk kultur" (1991). Han legger også til at norsk kultur kan være det som verdsettes av mange nordmenn.

hovedsakelig gjelder ukjente navn og uttrykk. Ikke-vestlige kjendiser er stort sett en naturlig og akseptert del av den norske kulturoffentligheten.

Man kan grovt sett dele mellom de artiklene som tar opp den etniske tilhørigheten, og de som ikke gjør det, med hensyn til den teoretiske leseren. VG og Dagbladet har, som tidligere nevnt, dempet fokuset på etnisk tilknytning. Dette kan tolkes som et signal på at løssalgspressen henvender seg til alle uansett opprinnelse. Den implisitte leseren er basert på andre faktorer enn etnisitet (f. eks. alder, sosialt sjikt, grad av kulturinteresse osv.). Klassekampen og BT har derimot nesten ingen saker hvor etniske minoriteter blir omtalt som norske. Kan det dermed tenkes at deres intenderte lesere er ulike fra løssalgssavisenes modelllesere? Ved å stadig tydeliggjøre ”de etniserte andre” trekkes minoritetenes annerledeshet fram. Dette kan underbygge et mulig syn på at denne gruppen ikke er den ”normale” i lesersfæren.

BT er en viktig aktør i Bergen og har stor troverdighet blant sine lesere. Noe av avisens makt kan illustreres ved at redaktør Einar Hålien ble kåret til den nest mektigste mannen i Bergen i 2004. Medieprofessor Jostein Gripsrud uttalte i den anledning til BT at:

Avisen er et sted man forventer at viktige debatter om sentrale tema blir ført. Sammen med sport-, kultur- og featurestoffet, samt alskens små og større nyheter, er BT en hovedfaktor når det gjelder å bestemme bergensk identitet. Litt humoristisk kan man si at BT definerer hva en bergenser til enhver tid er for slags dyr (BT 25.11.2004 ifølge Åsheim 2006: 62).

Ifølge min studie synes ikke den bergenske identiteten å være iøynefallende flerkulturell. Man kan forstå BTs stadige anvisninger til etnisitet som et tegn på at deres impliserte lesere utgjør et fellesskap som ikke like selvfølgelig omfatter ”de andre”. Dersom tekstens skjulte lesere er et uttrykk for verdier og holdninger, ser vi at regionsavisen forfekter et skille basert på kulturell bakgrunn i mye større grad enn både VG og Dagbladet. Men som tidligere vist har denne forskjellen også med sakenes karakter og aktørenes kjendisnivå å gjøre. Spesielt Klassekampen tar opp innvandrerrelaterte spørsmål, og slik blir en markering av opprinnelse gjerne relevant for selve saken.

6 Falske toner eller harmonisk samspill?

Musikk er det kunstområdet som utmerker seg i den kvantitative analysen. 23 av 62 saker (ca 37 %) i hovedavisene omhandler dette feltet. Det er også blant musikkstoffet man finner flest anmeldelser i funnmaterialet (6 av 12). Jeg vil derfor studere nærmere de ”musikalske” oppslagene i dette kapittelet. Siden TV-programmene ikke hadde slike funn, blir det utelukkende fokus på avismaterialet.

Jeg forklarte musikkfokuset med en generell stor satsing på dette feltet i løssalgsavisene, samt at musikkarenaen tradisjonelt er ganske åpen for nye og alternative impulser. Musikkens framtrepende posisjon i menneskenes liv blir poengtert i boka *Musikk, medier og mångkultur* av musikkteknologene Lundberg, Malm og Ronström. Aldri før har så mange drevet på med musikk, og likeens har det aldri tidligere vært så mange stiler, sjangere, former og uttrykkssett tilgjengelig samtidig (Lundberg m.fl. 2000: 15). Siden musikk er blitt en av verdens viktigste kulturindustri grener, blir en naturlig konsekvens at avisene vier stor spalteplass til dette emnet, og da særlig løssalgsavisene. Derfor er det kanskje ikke så rart at det nettopp var musikkområdet som høstet flest funn. Spørsmålet her er hvordan kulturjournalistikken ivaretar og behandler det kulturelle mangfoldet på musikkområdet. Som et analytisk redskap vil jeg benytte meg av modellen for kulturelt mangfold (fig. 2), utarbeidet av Fock og Skot-Hansen (se avsnitt 2.5.1).

6.1 Hvem får spalteplass blant musikerne?

Tabell 6: Antall musikere i hovedavisene og bilagene, samt markering av bakgrunn.

Artist	Artikler i hovedavis	Artikler i bilag	Bakgrunn tematisert	Bakgrunn ikke tematisert
Maria Mena	6			6
Haddy N'jie	4	1	3	2
Alejandro Fuentes	4	1	2	3
Jorun Stiansen	2			2
Deepika Thathaal	2		1	1
Mira Craig	2			2
Sofian Benzaim	1			1
Christine Valencia	1			1
Natalia Strelchenko	1		1	
Becaye Aw og Kouame Sereba	1		1	

Av de 25 artiklene⁶², bilagsfunn medberegnet, er kun 11 musikere med en ikke-vestlig bakgrunn involvert. Det er altså noen personer som er gjengangere i pressebildet. Maria Mena, Haddy N'jie og Alejandro Fuentes er alle tilstede i fem eller seks oppslag. To av utøverne, Becaye Aw og Kouame Sereba, nevnes kun kort i en setning. I den saken er hovedfokuset derimot rettet mot en etnisk norsk utøver. Derfor er det egentlig bare 9 ikke-vestlige musikere som får oppmerksomhet av pressen i løpet av de fire innsamlingsukene.

Et påfallende fellestrekk ved flere av utøverne er at de har én norsk forelder og én utenlandsk (Mena, N'jie, Craig, Valencia), eller er adoptert som Jorun Stiansen. Totalt 15 artikler omhandler disse artistene, som dermed ikke tilhører den "snevre" definisjonen av ikke-vestlige minoriteter. Disse har sannsynligvis mest til felles med den vestlige kulturen, da de er oppvokst i Norge fra blandede forhold eller med to norske foreldre som adoptert. Flesteparten av artiklene omhandler altså ikke de mest marginaliserte innvandrerne, men mennesker med *transkulturell bakgrunn*.⁶³ Dette er en betegnelse som også rommer personer uten to utenlandske foreldre, men som likevel har ulike ikke-vestlige referanser.

Et slikt utfall er nok ikke helt tilfeldig. Tidligere erfaringer fra nordiske prosjekter med minoritets-/innvandrerdaysordener har vist at de tradisjonelle innvandrergruppene (pakistanere, indere, iranere, arabere, tyrkere) har en tendens til å fravelge kunstutdannelse. Kunst anvendes sjeldent som et kulturelt og sosialt springbrett blant slike befolkningsgrupper i Norge (Fock 2006: 17).⁶⁴ Mangelen på rollemodeller med minoritetsbakgrunn i kunstmiljøene kan opprettholde kunstutdannelsens lave status blant disse gruppene. Dekan Harry Guttormsen ved Kunsthøgskolen i Oslo påpeker: "Vi må skape rollemodeller. Det fungerer i sporten. Men det mangler i kunsten. [...] Klassereisen har fungert i kunsten, men har ikke virket på det flerkulturelle området" (sit. i Fock 2006: 18). Men det finnes også en motvilje mot å framstå som forbilder. Eva Fock nevner spesielt dette i scenekunsten, noe som i stor grad skyldes det imaget som følger med det å være "farget" skuespiller i et "hvitt" land. I stedet for å innta vanlige norske roller blir de offer for en stereotyp etnisk type-casting. Siden kunsten mangler prestisje og rollemodeller blant de tradisjonelle innvandrergruppene, kan det tenkes at det er flere utøvere med halv vestlig bakgrunn som faktisk satser på en musikk-karriere. Denne trenden kan selvsagt innvirke på pressens kildeutvalg. Samtidig er det

⁶² Maria Mena og Mira Craig framstår i en felles artikkel.

⁶³ Forklaring på begrepet er gitt i avsnitt 3.4.1.

⁶⁴ Dette vil ikke si at kunst ikke kan ha høy status blant disse gruppene. Bollywoods popularitet er ett av mange eksempler.

ikke slik at transkulturelle artister nødvendigvis er utdannet innenfor musikk for å kunne være utøvende kunstnere. Likevel kan nok musikernes status blant visse innvandregrupper påvirke deres inntreden på feltet.

Et annet fellestrekk blant utøverne er at nesten alle tilhører den *vestlige populærmusikksjangeren* i vid forstand. Med dette sikter jeg til mainstreamkulturens uttrykk, som for eksempel kan være pop, rock og soul. Disse musikkformene kan sies å ha sitt utspring i svart kultur, men er blitt kommersielle musikkformer på den vestlige arena (Danielsen 2001). Her verserer det dessuten mange kjente navn blant aktørene. Idol har bidratt med tre: Alejandro Fuentes, Jorun Stiansen og Christine Valencia.⁶⁵

De som ikke kan kategoriseres under denne merkelappen, er den klassiske pianisten Strelchenko og 2/3 av folkemusikktrioen hvor Aw og Sereba medvirker. Her kommer det tydelig fram av presseomtalen at det ikke er snakk om vestlig popmusikk, men at det i stedet dreier seg om henholdsvis klassisk og folkemusikk. Deepika er et vanskeligere tilfelle. De to artiklene om henne handler mer om musikkvideoen hennes enn selve musikken. Hun blir kalt popartist i VG, men det kommer likevel fram at hun har studert kwaali, klassisk indisk musikk. Uten kjennskap til hennes tidligere blandingsformer av klassisk indisk musikk og pop, må man anta at hun driver med pop ut ifra pressens framstilling.

En tredje faktor er at flesteparten av artistene *ikke blir tematisert* på grunn av sin etniske tilhørighet. 18 ganger blir ikke aktørene markert, mens de ved 8 tilfeller blir tilknyttet sin minoritetsbakgrunn. Av den kvantitative innholdsanalysen kom det fram at det totalt sett i kulturdekningen er omtrent like vanlig å nevne etnisk opprinnelse som ikke å gjøre det. I musikken ser man at en slik markering nedtones. Dette kan ha sammenheng med at stoffet stort sett omhandler en popbransje som er vant til artister fra hele verden, samt at flesteparten av aktørene har transkulturell bakgrunn. Det etniske er heller ikke sentralt i det musikalske uttrykket, og da blir ikke behovet for å definere skiller mellom ”oss” og ”dem” like stort. I musikklivet finner vi mange saker om de normaliserte, gode og suksessrike innvandrerne, der pressen vanligvis ikke gjør et poeng av deres etniske, religiøse eller kulturelle bakgrunn.

⁶⁵ Christine Valencia nådde ikke langt i Idol-konkurransen, men er antagelig mest i søkelyset på grunn av sin profilerte fotballspillende bror, Alex Valencia, som også blir omtalt og avbildet i artikkelen.

Tre tydelige tendenser viser seg altså i musikkfunnene: Det handler for det meste om *vestlig populærmusikk*, det er stort sett mennesker med *transkulturell bakgrunn* som er utøverne, og *den etniske opprinnelsen blir som oftest ikke tatt opp*. Dermed er det ikke noen utpregede ikke-vestlige impulser som kommer til syne blant et materiale som består av ikke-vestlige aktører. Det er i stedet flest saker om mennesker som ikke framstår som så veldig annerledes enn ”etniske nordmenn” kulturelt sett, samt at velkjente musikkuttrykk dominerer. Hvor blir det av mangfoldets nye impulser? Dette vil jeg drøfte ut ifra Fock og Skot-Hansens mangfoldsmoell.

6.2 Populær monokultur

At det er få funn blant de tradisjonelle minoritetsgruppene, kan ikke kun forklares med en mangel på slike utøvere. Det kan også ha sammenheng med *hvor* journalistene finner stoffet sitt. Ifølge modellen for kulturelt mangfold er det ideelt sett tre uttrykk som bør være tilstede for å sikre bredden i kulturlivet i forhold til etniske minoriteter (se fig. 2). Disse er som beskrevet i kapittel to: monokultur, multikultur og hybridene. De ulike uttrykksformene har tilhørende scener, hvor ”mainstreamscenen” og ”nasjonalscenen” befinner seg under monokulturen.

Monokulturen ivaretar vestlige/moderne verdier i en eller annen forstand, og Fock og Skot-Hansen (2003) sorterer populærkulturen under denne kategorien. Flesteparten av artistene i musikkstoffet befinner seg nettopp her. Idol-kjendisene og de andre i populærmusikksjangeren opptrer ofte på slike mainstreamarenaer. Også den klassiske pianisten blir del av monokulturen ved at hun tilhører den etablerte, vestlige kunstscenen (nasjonalscenen). Dette står i motsetning til Fock og Skot-Hansen sine observasjoner av det virkelige kulturlivet. De beskriver monokulturen som et område hvor etniske minoriteter vanskelig får innpass. For å få plass må kunstnere med annen etnisk bakgrunn ”[...] enten assimilerer sig til uigenkendelighed eller finde sig i gang på gang at spille den stereotype taxachauffør” (Fock og Skot-Hansen 2003: 86). Alle har altså ikke like muligheter på monokulturens scener, som kan sies å representere hegemoniet i kulturlivet. Dette har kanskje sammenheng med det Anne-Britt Gran kaller for den institusjonelle rasismen: ”Til tross for enkeltmenneskets gode vilje er kunstfeltet i Norge dominert av etnisk hvite nordmenn og nasjonale begrunnelser for kulturlivet” (Gran 2001b: 5). Konsekvensene er eksklusjon og diskriminering av ikke-vestlige kunstnere.

Hvorfor finner jeg likevel flest funn nettopp på det monokulturelle området? Uttrykkets scener, mainstreamscenen og nasjonalscenen, har jo ifølge Fock og Skot-Hansen færrest aktører blant minoritetene reelt sett. Dermed skulle man tro at jeg ville finne flere artikler som omhandler artister med et multikulturelt eller hybrid uttrykk. At flesteparten av musikkfeltets ikke-vestlige artister likevel plasserer seg i monokulturen, kan nok forklares med mediens formidlingsstrategi: *Pressen dekker hovedsakelig fra denne arenaen*. Så selv få ikke-vestlige utøvere som befinner seg innenfor dette feltet, har størst sjanse til å bli sett her. Særlig løssalgsavisene retter fokuset mot mainstreamscenen, som er underholdningsbransjens domene. Underholdningsidealet er blitt en viktig del av kulturjournalistikken, og mainstreamscenen omfatter populærkulturen. Det er også på denne scenen funnene dukker opp. Nasjonalscenen har kun én representant, den klassiske pianisten Natalia Strelchenko.

Avisene prioriterer altså å dekke den hegemoniske monokulturen framfor multikulturen og hybridens uttrykksformer. Mediene er også en del av den monokulturelle sfæren, og det er muligens lettere å skrive om noe som står en selv nært? Fock og Skot-Hansen poengterer at kunstnere innenfor et monokulturelt uttrykk må bli fullstendig norske eller vestlige for å få tilgang på tilhørende scener. Dette stemmer godt overens med de utøverne som blir dekket, siden de for det meste opptrer med helt mainstream, vestlig popmusikk. Det er nok lettest å få tilgang i pressen dersom man ikke høres altfor fremmedartet ut.

Populærmusikk dominerer blant funnene. Dette kan ha sammenheng med denne sjangerens særstilling i kulturlivet med hensyn til det flerkulturelle perspektivet. Det er lettere å få innpass her uansett hudfarge eller bakgrunn. Musikkviter Anne Danielsen påpeker at i motsetning til innenfor det vestlige kunstfeltet, der andre uttrykk enn Vestens egne omtrent har vært fraværende, er afroamerikanske musikkformer høyt verdsatt som en del av den vestlige populærmusikk-tradisjonen. Hun sier at det "svarte" ved rock og beslektede musikkstiler, eller såkalt rytmisk musikk, nærmest brukes som synonym på noe egentlig eller autentisk (Danielsen 2001). Populærmusikken kan altså sies, i høyere grad enn andre kunstfelt, å være vant til å favne om en multikulturell inspirasjon. Dette kan forklare musikkfunnenes overvekt generelt i datamaterialet, men også populærmusikken og mainstreamscenens dominans spesielt i musikkfeltet.

Med tanke på at den vestlige populærmusikken har mange impulser fra såkalt svart/ikke-vestlig musikk, kan en derfor diskutere om det er riktig å plassere populærkulturen under det

monokulturelle uttrykket. For snakker man da egentlig om en monokultur? Å klassifisere for eksempel Mira Craig, Haddy N'jie og Sofian Benzaim under et monokulturelt uttrykk kan derfor virke kunstig. Musikk er ofte en blanding av ulike musikkarter, med stimulans fra hele verden. Dersom man tolker monokultur som noe helt homogent, er nok kategoriseringen av populærmusikken tvilsom. Men det er ikke bare vestlig populærmusikk som er influert fra en rekke ulike impulser, så den monokulturelle uttrykksformen innbefatter nok ingen "rene" uttrykk. Modellens inndelinger er i stedet en forenkling hvor nyansene kan forsvinne i skjematiskeringen. Sorteringen innenfor det monokulturelle feltet betyr at musikken er blitt akseptert som vestlig, kommersiell mainstreamkultur. Så selv om popmusikk stammer fra såkalt "svart musikk", er den blitt en integrert del av det hegemoniske monokulturelle uttrykket.

Modellens kategoriseringer baserer seg på tre forskjellige perspektiver på kunsten i vårt flerkulturelle samfunn. Likevel kan aktørene også bevege seg mellom de ulike scenene. Ifølge modellen for kulturelt mangfold kan populærkulturen befinne seg innenfor *to* uttrykksformer: I tillegg til det monokulturelle uttrykket finner man også populærkultur innenfor den åpne hybriden. Derfor kan det tenkes at noen av funnene i stedet kan klassifiseres under det hybride uttrykket. Før jeg går videre til dette perspektivet, vil jeg se nærmere på pressens behandling av musikeren Haddy N'jie. Lar hun seg assimilere, eller bygger pressen opp under hennes "annerledeshet"?

6.2.1 Rock med en twist? – Haddy N'jie om hvite løgner

Både Maria Mena og Haddy N'jie kom med nye plater høsten 2005,⁶⁶ og blir omtalt i henholdsvis seks og fem saker. Men mens Menas etniske bakgrunn aldri er et tema, blir debutanten N'jies opprinnelse trukket fram tre av fem ganger. Med kjente og populære artister glemmer man fort om vedkommende har ikke-norske aner. Mer tydelig blir det når nye aktører kommer på banen: "Kolbotn-jenta med den gambiske faren, den norske moren og de kule krøllene",⁶⁷ samt en platetittel som kan gi assosiasjoner til nettopp hennes minoritetsbakgrunn. Jeg vil i det følgende se nærmere på disse artiklene om N'jie, hvor det er tre anmeldelser og to saker innenfor kategorien nyhet/reportasje.

⁶⁶ Menas plate ble først utgitt *etter* innsamlingsperioden, så kun singelen ble anmeldt i mitt materiale.

⁶⁷ Dagbladets bilag *Fredag* (23.9.2005).

Plata *White Lies* ble anmeldt av BT (20.9.05), VG (20.9.05) og Dagbladet (27.9.05), og fikk terningkast fem av alle sammen. Den er blitt kategorisert under rock i BT, og som en miks av viser og blues av VG. Dagbladet definerer ikke en bestemt musikkjanger i sin anmeldelse. I avisens fredagsbilag sier Haddy N'jie dette om musikken hun lager: "Mange tror jeg driver med soul og r&b når de ser meg, men musikken inneholder blues, pop og vil sikkert bli definert innen singer/songwriter-stilen" (*Fredag* 23.9.05). Jeg vil derfor karakterisere musikken under monokultur, tross begrepets unyanserte karakter. For Haddy N'jie blir av mediene framstilt som populærkultur, og hun opererer primært på mainstreamscenen, ifølge presseomtalen.

Dagbladets anmeldelse har ingen referanser til hennes etniske opprinnelse. Det har heller ikke VGs kritikk, som skriver at hun er fra Kolbotn. I BT er hun fra Oslo, men de kommenterer likevel hennes bakgrunn: "Oppveksten på Kolbotn med gambisk far og norsk mor har gitt henne lite sans for *White Lies*". Her tolker journalisten platetittelen i lys av hennes etniske opprinnelse. Anmelderen påpeker at N'jie beskriver i sine tekster hvordan det er å være på utsiden av det hvite norske samfunnet. Men ville det samme blitt gjort hvis det ikke hadde vært for hennes minoritetsposisjon? Ville anmelderen poengtert tittelen dersom den spilte på andre dimensjoner enn den etniske? Dette er selvsagt umulig å svare sikkert på, men det er uansett utbredt at ikke-vestlige kunstnere ofte blir koblet opp til herkomstkriteriet.

Pioneredaktør i det kunstteoretiske tidsskriftet *Third Text*, Rasheed Araeen, påpeker: "[...] while white artists can carry on what they always did, appropriating any culture they liked and without carrying with them any sign of cultural identity, non-white artists must enter the dominant culture by showing their cultural identity cards" (Araeen 2000: 16). Rasheed Araeen har tidligere vært en ivrig forkjemper for den hybride eksilkunstneren og den postkoloniale teorien og kunsten. Han har i de senere årene moderert seg betydelig når det gjelder hybridens fortreffelighet (Gran 2002: 73). Sitatet ovenfor viser til et potensielt problem idet hybridene blir et krav, og opphavet blir definerende for resepsjonen av kunsten. Araeen hevder at inklusjon av ikke-vestlige kunstnere fremdeles foregår på basis av herkomst (Araeen 2000).

Kunstkritiker Ika Kaminka påpeker i sin artikkel, "Å stå i stampe i den postkoloniale salaten" (Kaminka 2001), en risiko for at andre- eller tredjegerasjonsnordmenn ikke blir tatt på alvor hvis deres kunst ikke omhandler eller tematiserer den problematiske dobbeltidentiteten, dersom den ikke gjør et poeng av kunstnerens herkomst, og hvor det faktisk ikke er mulig å

lese denne ut av kunstverket. Man må altså kunne spore minoritetskunstnerens flerkulturelle og hybride bakgrunn i kunstverket for at hennes kunst skal være interessant i den vestlige hvite kunstinstitusjonen. Dette kan videre legge føringer på hva som får spalteplass i pressen, da kulturjournalistikken dekker dette feltet. I forhold til herkomstkriteriet er kanskje Haddy N'jies plate et takknemlig prosjekt siden hun spiller på denne vanskelige dobbelidentiteten. Dette kommer særlig til syne i VGs artikkel, "Alt er velment LØGN" (23.9.05). Ingressen som følger lyder: "Historier norsk-afrikanske Haddy N'jie (26) har hørt på pub, og hvordan den hvite majoriteten forteller de fargedes historie. Det er sentralt på hennes debutplate *White Lies*". I artikkelen blir det også vist til at hun snart er aktuell i showgruppa *Queendom* med "Integrert som faen". N'jie har tydeligvis en sak hun brenner for. Elisabeth Eide beskriver dette som en positiv effekt av det å tilhøre en marginalisert gruppe. Marginalisering kan nemlig være kilde til kreativ energi. Kunstnere fra randsonen, med bein i mer enn én "verden", kan med sine uttrykk utøve motstand og kritikk av maktens sentrum. I den forstand trenger ikke marginalisering bare å få negative konsekvenser (Eide og Simonsen 2005: 148).

Premissene for å vise til sin transkulturelle bakgrunn er ikke like mye tilstede i popmusikken som på andre kunstområder siden populærscenen er vant til en multikulturell profil. Derfor finner vi flere popartister helt uten etniske hentydninger i datamaterialet. Men også på andre stoffområder i kulturjournalistikken ser man at herkomstkriteriet er vanlig. Det finnes en rekke eksempler fra utvalget: Lisa Tønne spiller på sitt iranske utseende som den fiktive Ali Reza, og stand-up showet omhandler nettopp identitetskonflikter. Forfatter Adelheid Seyfarth Gulbrandsens bok skildrer en oppvekst som svart i Norge, mens Deepika tar opp æresdrap i sin musikkvideo. Et annet eksempel er regissør Ulrik Imtiaz Rolfsens film, *Izzat*, som handler om et norsk-pakistansk gjengmiljø. Herkomstkriteriet er også nært knyttet til min undersøkelse av tematiseringsaspektet i media. I tillegg til at kunsten eller kunstneren viser til flerkulturelle spørsmål/temaer, kan pressen selv være med på å framheve kunstners kulturelle identitetskort. I Haddy N'jies tilfelle kan dette synes som artistens bevisste prosjekt. Hun fremmer sin minoritetsbakgrunn gjennom platas tematikk, og den etniske frontingen kan slik være en inngangsbillett til medieomtale. I andre saker kan den etniske opprinnelsen og dens forklaringsfaktor bli mer eller mindre pålesset fra journalistisk hold, noe eksempelet fra BTs sak om filmen *Izzat* illustrerte (se avsnitt 5.3.1).

I omtalen av Haddy N'jie blir altså hennes afrikanske herkomst slått fast. Hun er norsk-afrikaner med gambisk far. Afrika blir også nevnt i skildringen av hennes musikalske stil. I

Dagbladets anmeldelse skrives det at hun bringer inn *afrikanske elementer*, uten at vi får vite noe mer hva det betyr: ”Med en cover av ”Nobody’s Fault But Mine” av Robert Johnson knytter Haddy N’jje seg til den store, amerikanske tradisjonen, mens hun i ”Basement Dust” bringer inn afrikanske elementer” (Dagbladet 27.9.05). Man kan hevde at ”den store, amerikanske tradisjonen” er like vidt beskrevet som ”afrikanske elementer”. Men ved førstnevnte beskrivelse er det en coverlåt og et navn som kan knyttes til denne tradisjonen. Med de afrikanske elementene får man ingen tilleggsinformasjon. Er slike elementer noe man bør være inneforstått med? Er det djembetrommer og rytmebruk det siktes til?

Professor i musikk Kofi Agawu (1995) påpeker den voldsomme generaliseringen av musikk fra Afrika, hvor tendensen er at man snakker om afrikansk musikk som en ensartet kategori. ”Elementene” representerer altså noe fra et helt kontinent. Dette kan vitne om liten kunnskap om verdensdelens differensierte tradisjoner og stilarter, og bygger opp under myten om Afrika som en diffus og fremmed størrelse. Anmelderen har altså en viss formening om hva som er karakteristisk for afrikansk musikk, og antar at leserne intuitivt vil skjønne hva disse afrikanske elementene består av. Slik kan en tilsynelatende liten bagatell underbygge de stereotypiske forestillingene hver og en av oss har om afrikansk musikk. John Chr. Jørgensen beskriver i sin modell for analyse av anmeldelser at ett av oppmerksomhetsfeltene er rettet mot impliserte leserforutsetninger (Jørgensen 1994: 105). Dette henspiller på vanskelighetsgraden til kritikken, hvilket kunnskapsnivå man antar at leserne har. Siden anmeldelsen i Dagbladet er rettet mot et vidt publikum, da avisen ikke er et bransjemedium, forutsettes det kanskje ikke spesielle musikalske innsikter. Dette kan også være en grunn til den generelle benevnelsen. Anmelderens kompetanse er i tillegg avgjørende i denne sammenhengen.

Kunstneriske uttrykk fra Afrika har vært offer for ulike marginaliseringsformer opp igjennom historien. Essensialisering er en av disse, og er en måte å gi grupper, kategorier eller klasser kollektive egenskaper på. Denne typen marginalisering ”[...] skaper absolutte forestillinger om iboende egenskaper og forskjeller og underminerer ideene om det som forener mennesker, på tvers av skillelinjer” (Eide og Simonsen 2005: 159). Essensialisme opptrer i antagonismer, der ”vår” kultur opponerer mot ”deres” kultur. En slik polarisering opprettholder skillet mellom ”oss” og ”dem”. I det omtalte eksemplet beskrives riktignok en fusjon fordi ”elementene” må være en del av noe annet. Men det afrikanske fusjonerer med en kontrasterende tradisjon, som innforstått er en vestlig motsats. Henvisningen til de afrikanske

impulsene kan lett tolkes stereotypisk av leserne, noe som vil si en forenklet, generaliserende oppfatning, nært beslektet med essensialisering (ibid.). På den annen side er det ikke bare Afrika som blir generalisert. Akkurat som N'jie er "norsk-afrikaner", blir nordmenn skandinavere eller europeere i utlandet. De kunstneriske uttrykkene tilskrives nok også i mer generelle termer desto lenger borte man er fra opprinnelseslandet.

Haddy N'jie gjør seg til talskvinne for den svarte minoriteten ved å fokusere på dette i sitt kunstneriske virke. Dette går ikke upåaktet hen. VGs anmeldelse poengterer at plata er et "modig album" fra en "tøff dame", uten noen form for forklaring. Jeg regner ikke med at det er miksen av viser og blues som er det dristige. I stedet får man en følelse av at det er en annen underliggende agenda som gjør henne tøff: Det at hun har minoritetsbakgrunn og problematiserer majoritetens holdninger. At N'jie er dristig, blir også poengtert i Dagbladets reportasje, "Ankerkvinnen" (Fredag 23.9.05). Her er det imidlertid en begrunnelse: Hun takket nei til drømmejobben som nyhetsanker i Dagsrevyen fordi hun hadde så mye personlig å formidle kreativt. Haddy N'jie blir dermed et eksempel på det Elisabeth Eide kaller en positiv avviker, en slags *bidronning*. Begrepet betyr at enkeltrepresentanter for en marginalisert gruppe blir løftet fram, og slik bekreftes det indirekte at dette *ikke* er normen (Eide og Simonsen 2005: 160). Hun er unik og spesiell, altså man forventer ikke at minoritetskvinner generelt tør eller kan lage et slikt album. Bidronningfenomenet ser vi for øvrig også andre steder i materialet. BTs bilag har for eksempel et portrett av Shabana Rehman med framsidetittelen "Shabana – modig og stolt" (BTMagasinet 1.10.05).

Dersom medieomtalen om N'jie forstås som at hun er en positiv avviker, kan en slik tolkning underbygge et alternativt, gjerne negativt, bilde av de andre i den marginaliserte gruppen. I dette tilfellet er ikke selve avviket så sterkt poengtert, og heller ikke direkte koblet til hennes minoritetsstatus. Haddy N'jie framstår derfor i stedet som et positivt forbilde, uten at dekningen vektlegger at dette er et særegent avvik fra normen.

Haddy N'jie har gjennom sin musikalske debut fått kulturjournalistikkens oppmerksomhet. Hun figurerer på mainstreamarenaen, uten å basere seg fullstendig på vestlige premisser eller la seg totalt assimilere (jf. monokulturens kjennetegn). N'jie har en dagsorden, og denne fronter hun i mediene. Men nettopp hennes problematisering av rollen som svart kvinne i et hvitt land er et typisk trekk ved kunstnere som vil skaffe seg et fotfeste i den dominerende kulturen (Araeen 2000). N'jies herkomstpreferanser går mest på tekstenes innhold, ifølge

presseoppslagene, og kun Dagbladets anmeldelse nevner det hybride aspektet i hennes musikalske uttrykk. Men også mediedekningen av N'jie som artist fokuserer på den transkulturelle bakgrunnen. Haddy N'jie kan derfor sies å ha en fot i monokulturen og den andre i fusjonens univers.

6.3 Fusjon mellom ulike kulturer

Hvis vi lette litt mer etter likhetene og stirret mindre på ulikhetene, ville verden antakelig vært et fredeligere sted. De som driver med musikk kan møte hverandre over hele verden, på tvers av sjangrene, og vi kan fungere sammen (Steinar Ofsdal i BT 22.10.05).

Den andre uttrykkstypen i modellen for kulturelt mangfold, hybridene eller fusjonen, er blandingsformer som har oppstått i møte med ulike kulturelle tradisjoner. Hybrid kunst kan defineres ved at "[...] æstetiske uttrykk er skabt under påvirkning af forskellige kulturer, som går op i en højere enhed, sådan at de enkelte dele ikke umiddelbart kan føres tilbage til deres oprindelse" (Fock og Skot-Hansen 2003: 88). Siden det er vanskelig å forestille seg kultur- og kunstformer som ikke er influert av andre kulturer, kan klassifiseringen kritiseres for å være meningsløs. Altså vil alle kulturuttrykk være hybride. Modellen er likevel kun en grov skjematisk av virkelighetens komplekse strukturer, og dens scenemetaforer kan være til hjelp for å kartlegge mitt materiale. Under hybridene finner man "den eksklusive kunstscene", "populærscenen" og "den globale scene", ifølge modellen for kulturelt mangfold.

I utvalget er det ingen helt sikre eksempler fra denne arenaen. En grunn til denne uklarheten er at musikken ikke alltid blir beskrevet i pressens presentasjoner. Artiklene angående Deepika handler, som tidligere nevnt, om en oppsiktsvekkende musikkvideo og ikke om hennes musikalske fundament. Haddy N'jie kan være en representant for hybridens populærscene, men befinner seg nok nærmest monokulturens mainstreamscene som vist over. Trioen på Osafestivalen kan tjene som et eksempel ettersom de spiller tradisjonell musikk fra Afrika og Norge. Hvorvidt trioene fusjonerer uttrykkene sine, kommer ikke direkte fram i artikkelen. Et argument for å studere teksten nærmere som en illustrasjon på det hybride uttrykket, er siden drivkraften bak Steinar Ofsdals musikalske arbeid blir beskrevet som følger: "I trioene vår merker vi at Afrika og Norge møter hverandre musikalsk uten noen slags problemer. Vi spiller sammen og det fungerer" (BT 22.10.05). Jeg vil undersøke hvordan et slikt musikalsk kulturmøte blir presentert i pressen. I motsetning til det kjente monokulturelle

uttrykket, begir man seg her til å omtale ikke-vestlige former og minoritetskunstnere som framstår på andre arenaer enn mainstreamkulturens fesjåscene. Er det noen trekk ved dekningen som utpeker seg?

6.3.1 Brobyggere uten stemmer

”En brobyggerfestival” (BT 22.10.05) er den eneste artikkelen som helt spesifikt berører sammenhengene mellom musikk fra ulike deler av verden. Saken gjelder Osafestivalen på Voss, hvor folkemusikeren og multiinstrumentalisten Steinar Ofsdal snakker om musikalske likheter: ”Vi tror gjerne at seljefløyten er norsk, men faktum er at fulaniene i Vest-Afrika spiller på akkurat samme typen fløyter. Så når en afrikaner hører en seljefløyte, tror han at det er en fulani som spiller”. Dette er et konkret eksempel på en sak som omhandler likheter i stedet for forskjeller mellom ulike kulturer. Dette er et bra utgangspunkt for å spille på forbindelser mer enn det typiske skillet mellom Vesten og ”Resten”. Likevel følger ikke journalisten selv opp denne brobyggerdimensjonen, som tittelen så fint signaliserer. For det er kun Ofsdal som snakker gjennom hele artikkelen. Resten av trioen, Becaye Aw og Kouame Sereba, blir nevnt som to vestafrikanske samarbeidspartnere, og musikerne kommer ikke til ordet i det hele tatt. Man får umiddelbart et inntrykk av at utøverne kun gjester Norge, og de ville ikke uten ytterligere undersøkelser blitt innlemmet i utvalget mitt. Men ved søk på internett viser det seg at begge er bosatt i landet, og at Sereba har bodd her i over 20 år.⁶⁸

Hvorfor blir ikke Aw og Sereba omtalt som norske, slik popartistene i stor grad blir? En forklaring kan tenkes å henspille på det musikalske uttrykket. For selv om hybriden kan være en inngangsbillett til den vestlige kulturscenen, spiller trioen på fusjonen *mellom tradisjonelle røtter*. Deres musikalske uttrykk kan derfor både plasseres på ”den globale scene” og ”kultur møtescenen”. Sistnevnte arena tilhører kun den multikulturelle uttrykksformen, ifølge mangfoldsmodellen (se fig. 2). Slik blir de dermed med ett ”etniske” eller ”eksotiske” og forbindes med deres utenlandske opprinnelse. Det er lettere å bli akseptert som nordmann hvis man trykker vestlige popmelodier til sitt bryst og lar seg assimilere slik Fock og Skot-Hansen beskrev.

Det er ikke urimelig at journalisten henvender seg til Ofsdal siden han har det kunstneriske ansvaret for Osafestivalen. I tillegg er han en kjent størrelse i norsk musikkliv. Men det kan

⁶⁸ Sereba, Kouame: <http://www.sereba.com/> [15.10.07].

også være en annen forklaring til kildebruken. Tilfellet føyer seg nemlig i rekken av typiske eksempler på at det er flest etniske nordmenn som er hovedkildene i saker som omhandler flerkulturelle spørsmål, og at det er en norsk elites perspektiver som dominerer i pressens behandling av slike temaer (se del 5.2.2). Dersom dette er vanlig praksis i pressen, blir det vel kanskje naturlig å henvende seg til den kjente og ikke de mer fremmede utøverne også i forbindelse med musikklivet? Sett i et større perspektiv dreier dette seg om en samtale angående ”oss” og ”dem”, og da er det tryggest å få en ekspertuttalelse fra en av ”våre egne”. Konsekvensen blir paradoksalt nok at ”de andre” blir statister i en artikkel som beskriver kulturelle *møter*.

Selv om trioen og festivalen er et brobyggerprosjekt, viderefører ikke journalisten dette i sin pressepraksis. Viktige momenter blir tatt opp, men kildebruken underbygger skillet mellom ”oss” og ”de andre”. Søkelyset er rettet mot det kjente, både utseendemessig og profesjonelt: Vi kjenner til den hvite Ofsdals musikalske bragder. Alt vi ser til 2/3 av trioen er en setning og et bilde.⁶⁹ Aw og Sereba blir redusert til eksotiske kulisser, og artikkelens prioriteringer lever ikke opp til Ofsdals inkluderende ord.

6.4 Den utrendy multikulturen?

Til tross for at musikk er det stoffområdet som stiller sterkest blant funnene, kan man likevel ane konturene av noe som *mangler* i kulturdekningen: Mennesker og uttrykk som ikke er kommersielle suksesser, eller som står for noe helt annet enn det vestlige musikkbildet man er vant til. Hybridens scener kan gi en lettere tilgang til slike uttrykk da dens arenaer også besøkes av et vestlig publikum. Den siste uttrykksformen i Fock og Skot-Hansens modell kalles multikultur, og her ser man sjeldnere innslag av hvite publikummere. Multikulturens scener er ”den globale scene” og ”kulturmøtescenen”. Uttrykksformen tar utgangspunkt i ”etnisk” kunst med røtter og tradisjon som basis, men omfatter også nåtidige uttrykk som springer ut fra en slik arv (Fock og Skot-Hansen 2003).

I materialet er det ingen eksplisitte funn fra dette feltet, verken i musikkstoffet eller på andre kunstrområder. Folkemusikktrioen nevnt over er den eneste som muligens kan plasseres her, siden det ikke kommer klart fram om det er snakk om kulturmøtescenen eller den hybride blandingsformen. Man kan hevde at det ikke finnes noen slike arrangement eller kunstnere

⁶⁹ Bildet viser Ofsdal og Aw. Sereba nevnes kun i en setning.

som oppholder seg innenfor multikulturen i det tidsrommet jeg samlet inn materialet. Dette er lite sannsynlig, og antagelig er det andre stikkord som er avgjørende for en slik absolutt taushet: uttrykksformens status, dens markedsverdi, dens fremmedhet og journalistenes manglende kompetanse og kjennskap. Disse momentene vil jeg se nærmere på i lys av en multikulturell begivenhet som faktisk foregikk i innsamlingsperioden, men som *ikke* ble dekket av pressen.

6.4.1 Verden for liten for Bergens Tidende

Bergen Internasjonale Kultursenter (BIKS) arrangerte Verdensmusikkfestivalen i Bergen 26. til 29. oktober 2005. "Verdensmusikk" er den mest anvendte betegnelsen for ikke-vestlig musikk, selv om termen er problematisk. Den er et konstruert vestlig fenomen og en kommersiell merkelapp. Ved en slik kategorisering blir den fremmede musikken temmet, men likevel satt på sidelinjen og på sikker avstand fra den "riktige" musikken. Verdensmusikk er en "sjanger" som ikke er musikalsk definert, da eneste kjennetegn er at det *ikke* er angloamerikansk musikk. Sjangermessig er verdensmusikken en fellesbetegnelse for tradisjonell folkemusikk, ikke-vestlig populærmusikk og kunstmusikk, samt en del vestlige fusjoner med disse sjangrene (Fock 2000: 26). Det er altså uklart hvor man skal plassere denne musikkfestivalen i modellen. Ser man på festivalprogrammet, er det både hybride og multikulturelle uttrykksformer. Konsertene ble avholdt på studentkulturhuset Kvarteret og på BIKS. Programmet beskriver de musikalske bidragene som musikk med røtter i innvandrer miljøene i Norge. Derfor kan vi anta at det er en stor grad av såkalt "etnisk" musikk under denne festivalen. Uansett om en del av uttrykkene både kan plasseres under hybriden og multikulturen, kan i alle fall BIKS ses på som en representant for kulturmøtescenen da den er nært knyttet til de lokale etniske minoritetsmiljøene (Fock 2006: 31).

Som nevnt i metodekapittelet var dekningen av festivalen tenkt som en sentral case i oppgaven. Men det viste seg at dette arrangementet ikke ble omtalt i det hele tatt. At de Oslo-baserte avisene ikke hadde noen oppslag, overrasket ikke. Jeg hadde likevel regnet med at BT ville gjøre noen saker av festivalen, men verken i andre deler av avisen eller i ukene etter festivalslutt finner man noen treff. Det eneste er en opprømsing over hva som skjer under Internasjonal Uke i Bergen, hvor Verdensmusikkfestivalen blir nevnt. BT er altså klar over at den finnes, men prioriterer den ikke.

Symbolsk tilintetgjøring er en av mediernes mange marginaliseringsformer. Uttrykket kommer fra medieprofessor Gaye Tuchman, som studerte kvinnenes manglende synlighet i amerikanske medier på 70-tallet. Tuchman konkluderte med at kvinner ble så underrepresentert at hun brukte en betegnelse som assosieres med utslettelse (Tuchman 1978b). Om man kan kalle det multikulturelle uttrykket eller kulturmøtescenen symbolsk tilintetgjort, basert på mitt begrensede empiriske materiale, er nok i dristigste laget. Men i løpet av fire uker er det i alle fall denne arenaen som ikke høster medieeksponering. Lindstad og Fjeldstad (2005) viser til at den eksotiske innfalsvinkelen har falmet fra avisspaltene, noe kunstnerisk leder ved Nordic Black Theatre, Cliff Moustache, også har registrert. Dette er vel og bra ettersom det eksotiske aspektet kunne overskygge kvalitetskravene. Problemet er bare at eksotismen ikke har blitt erstattet av en mer berettiget og kompetent dekning, ifølge Moustache (ibid.: 138). Kan dette være noe av grunnen til at Verdensmusikkfestivalen neglisjeres? Det er ukorrekt å framheve det eksotiske, men journalistene har ikke en alternativ vinkling på grunn av manglende kyndighet?

Festivalen var den første av sitt slag i Bergen, og man skulle tro at dette ble ansett som spennende for BTs kultureddaksjon. Kan fravær av dekning ha noe å gjøre med kulturmøtescenens anseelse og kommersielle verdi? I kunstlivet for øvrig har denne scenen som er fundert i minoritetsmiljøer, generelt lav status. Det multikulturelle uttrykket har blitt betraktet som tilbakeskuende og umoderne. Dette er etnosentriske holdninger, som ofte baseres på fordommer om den kunstneriske kvaliteten, skriver Fock og Skot-Hansen (2003: 85). Slike synspunkter kan gjenspeile pressens prioriteringer: Man antar at musikken ikke holder god nok standard, og dermed blir arrangementet uinteressant med hensyn til både nyhetsverdi og salgappell. En nærmere kikk på festivalprogrammet avkrefter denne påstanden. Her er det anerkjente utøvere fra inn- og utland, men ingen etnisk norske talsmenn à la Ofsdal. Selv profilerte utøvere fra utlandet er ikke avisen interessert i. Ifølge Bech-Karlsen (1991: 111) er *kvalitet* et tilleggskriterium for kunstens og kulturens nyheter.⁷⁰ Hvis man her ikke er åpen for andre perspektiver enn de man til daglig omgås, kan Verdensmusikkfestivalen lide under dette.

⁷⁰ Journalistikkens mest utbredte nyhetskriterier er aktualitet, identifikasjon, sensasjon, vesentlighet og konflikt, ifølge Bech-Karlsen (1991).

Medienes framstillinger er med på å sette ulike binære hierarkier opp mot hverandre, der de ”ikke-vestlige andre” havner under ”oss”: *Vår kultur mot deres folklore, vår kunst mot deres kunsthåndverk*. En slik rangering rammer kunstneriske uttrykk, for eksempel hvis ”etnisk” musikk instinktivt blir tolket som musikk fra ikke-vestlige land og slik plasseres i en forutbestemt bås (Shohat og Stam 1994: 2). Denne rangeringen kan kanskje knyttes til synet på ”minoritetskunst” som utenfor den *rene* smaksdiskursen. Ifølge sosiologen Pierre Bourdieu ([1979] 1995) er dette de høyt utdannedes smak og kobles til ”finkulturen”. Den ”rene smaken” baserer seg på vurderingskriterier som er spesifikke for det estetiske området, og formen og det autonome kunstverket vektlegges. Her kreves kunnskaper, erfaringer og en distansert betraktningmåte. Den ”barbariske” smaken vil først og fremst finnes hos de lavere klasser, og den blir karakterisert som folkelig, kroppslig og sentimental. Dersom ikke-vestlig kunst forbindes med sistnevnte kategori, kan dette virke inn på pressens verdivurderinger av feltet. Samtidig er det viktig å understreke at de andre uttrykksformene i modellen heller ikke alltid kvalifiserer til Bourdieus ”finkultur”, og at mediene ikke lenger er spesielt opptatt av den høykulturelle sfæren. Dette er fordi kunst og populærkultur smelter sammen i mye større grad enn før (Knapskog 2004a). Likevel har innvandrernes kunstarter, som nevnt over, ofte redusert prestisje i samfunnet hvis det spilles på det multikulturelle uttrykket.

Kampen om synlighet utspiller seg forskjellige steder i det offentlige rom, men mediene er et sentralt område. Musikk er med sin enorme utbredelse og sterke signaleffekt et virkningsfullt middel for å oppnå nettopp dette. For innvandrere kan kampen om synlighet bli en kamp om retten til eksistens. Forskerne Lundberg, Malm og Ronsröm skriver hvor viktig det er for minoriteter å gjøre inntrykk. Hvis man ikke blir bemerket, tvinges man til usynlighet, og det vil igjen si at man ikke finnes (Lundberg m.fl. 2000: 28). Et viktig moment ved multikulturen er at dette uttrykket kan utfylle behovet for identitet og selvfølelse blant mange minoriteter. Å få formidlet sin kulturbakgrunn kan være avgjørende for å kjenne seg likeverdig i en sosial kontekst, og en underkjenning av disse kunstformene kan derfor være ødeleggende. Anerkjennelse er den mest fundamentale sosiale prosess fordi den ”[...] markerer individets inntreden i det egentlige menneskelige livet” (Todorov 2001 ifølge Berkaak 2002: 35). Gjennom å bli vist anerkjennelse fra våre medmennesker forstår og bekrefter vi oss selv som rettmessige deltakere i det sosiale fellesskapet (ibid.). Verdensmusikkfestivalen var også et forsøk på synlighet, men medienes oppmerksomhet fikk de ikke.

6.5 Delkonklusjon – Enfold i mangfoldet

Musikkfeltet er kanskje det kunstområdet som er mest åpent for multikulturell inspirasjon, og hvor det kulturelle mangfoldet blir høyt verdsatt (Danielsen 2001). Dette gir tydelige utslag i kulturdekningen, for det er innenfor dette stoffområdet man finner flest funn. Det viser seg likevel at mangfoldet er begrenset også på musikkarenaen. Fock og Skot-Hansens modell (fig. 2) inneholder tre ulike uttrykksformer som alle bør være til stede for at man skal ivareta et reelt kulturelt mangfold. Min analyse stadfester at ”hybriden” og ”multikulturen” er lavt eller ikke representert i det hele tatt i kulturjournalistikken. I stedet er det monokulturens uttrykk som dominerer. Det betyr stort sett popmusikk med et vestlig image. Scenenes styrkeforhold kan ses i sammenheng med at de mer fremmedartete arenaene har lavere rang i kulturlivet for øvrig, noe som tydeligvis påvirker pressens utvalg. Samtidig er dette i tråd med mediens markedslogikk ettersom den kommersielle underholdningsbransjens produkter selger best.

Når det gjelder hvordan artistene blir framstilt, varierer dette etter hvor de befinner seg i det musikalske landskapet. Popstjerner, som dominerer desidert i utvalget, blir som oftest ikke markert på bakgrunn av etnisk opprinnelse. Herkomstkriteriet blir mer framtrædende dersom artisten er uetablert, tilhører en marginalisert uttrykksform, eller spiller på sin doble kulturelle identitet. Eksempelet med Haddy N’jie viser at selv musikere innenfor den hegemoniske monokulturen blir konfrontert med sine kulturelle røtter. Pressen bruker dette ved flere tilfeller som en innfallsvinkel i sin presentasjon av henne som artist. Dette er også et virkemiddel for artister til å skaffe seg en fot innenfor den dominerende kulturen. Minoritetskunstnere som stiller med ”åpne kort” i forhold til sin kulturelle bagasje, blir lettere sett på som interessante i den vestlige kulturoffentligheten (Kaminka 2001). Dette aspektet blir reflektert også i pressens formidling.

Det finnes altså et enfold i den mangfoldige musikk-kategorien. Dette kommer til syne i form av en overvekt av popartister som opptrer på mainstreamscenen med velkjente musikalske bidrag. Alternative toner av minoritetsutøvere finner man svært sjeldent i kulturpressens spalter. Man kan derfor si at samspillet mellom hybridens og multikulturens uttrykksformer og media *ikke* er harmonisk.

7 Avslutning

Formålet med denne masteroppgaven var å drøfte på hvilken måte kulturjournalistikken ivaretar det kulturelle mangfoldet i sin dekning i forhold til ikke-vestlige minoriteter, samt å se på hvordan slike saker blir formidlet. Ettersom det finnes lite forskning på etniske minoriteters stilling i kulturdekningen, ville jeg studere nærmere denne delen av journalistikken. Dette feltet er også mindre konfliktorientert enn den vanlige nyhetsdekningen og kan slik åpne opp for vinklinger av en mer positiv karakter. For å belyse problemstillingen har jeg utført en kvantitativ og to kvalitative innholdsanalyser, hvor jeg diskuterte det kulturelle mangfoldet ved hjelp av ulike innfallsvinkler.

Første analysedel undersøkte kulturelt mangfold i forhold til minoritetenes tilstedeværelse i mediene, samt utbredelsen av flerkulturelle saker. Resultatet av den kvantitative innholdsanalysen tyder på at det *ikke* skrives mye om dette. Kun rundt 3 % av den totale kulturdekningen i hovedavisene omhandler ikke-vestlige aktører, deres kunst- og kulturformer, samt innvandrrelaterte temaer. Dette viser et annet bilde enn det Lindstad og Fjeldstads studie (2005) tegner. De påpeker en økning i kulturstoff om og med innvandrere, sammenlignet med deres kartlegging på 90-tallet. Studien kan for øvrig bare fungere som et korrektiv til mine funn siden undersøkelsesgrunnlaget er forskjellig fra denne oppgaven.⁷¹ Likevel viser Lindstad og Fjeldstads analyse at det pågår en positiv tendens, hvor mer stoff knyttet til kultur og underholdning omhandler minoritetene. Mine funn konstaterer imidlertid at omfanget er marginalt sett i lys av den samlede kulturdekningen. Dette kan indikere at kulturredaksjonene ikke har en ”flerkulturell befolkning” i tankene når de henvender seg til sitt publikum.

Et annet sentralt poeng er at 61 % av funnmaterialet⁷² inneholder en form for etnisk tematisering. Dermed er det flest artikler hvor et slikt perspektiv gjør seg gjeldene også på kultursidene. Dette til tross for at kulturstoffet går for å ha flest normaliserte saker om og med innvandrere. Kulturjournalistikken trekker i tillegg fram minoritetenes etniske familiebakgrunn i nesten halvparten av de personorienterte artiklene.⁷³ Dette er overraskende sett i forhold til Lindstad og Fjeldstads tese om at du er ”norsk hvis du er god” (ibid.: 118).

⁷¹ Dette er fordi Lindstad og Fjeldstads undersøkelse ser på kultursaker i forhold til den *totale innvandreredekningen*, mens jeg ser funnene i lys av den *totale kulturdekningen* (se del 4.1 for flere forskjeller).

⁷² Her refererer jeg kun til avisenes hovedeksemplarer.

⁷³ 24 saker tar opp den etniske bakgrunnen, mens 26 saker ikke nevner denne dimensjonen.

Denne oppgaven viser at *helt* norsk blir man ikke, selv om man er suksessrik. Markering av kulturell opprinnelse er et annet moment som peker på den hvite majoriteten som modell-leseren: ”Vi” er normalen, mens ”de andre” får etniske merkelapper på seg.

På den annen side er det 52 % av de personrelaterte sakene som *ikke* nevner det etniske opphavet. Et interessant aspekt er at det kun er løssalgstidningene VG og Dagbladet som står for en slik normalisering, med ett unntak. VG har flest antall saker som ikke tar opp den etniske dimensjonen. Analysen grunngir dette med at avisen har mange personorienterte saker, samtidig som den har få artikler som er tematisert på grunn av et innvandrersrelatert emne. VGs store musikkseksjon er en annen mulig forklaring på dette fenomenet ettersom denne bransjen går for å være særlig åpen i forhold til en multikulturell profil.

Jeg inkluderte også TV-programmene *Kulturnytt* og *Safari* i det empiriske materialet, samt alle avisenes bilag, for å se om disse områdene av kulturdekningen kunne nyansere inntrykket av hovedavisenes prioritering av kulturelt mangfold. Det viste seg imidlertid at også dette materialet hadde svært få funn, og kunne således ikke kompensere for manglende dekning i hovedavisene. Det er dermed grunnlag for å hevde at ikke-vestlige minoriteter, deres uttrykksformer og innvandrersrelaterte temaer er *lite synlige* i de delene av kulturjournalistikken som mitt datagrunnlag baserer seg på.

De to neste analysekapitlene tok nærmere for seg hva funnandelen egentlig omhandlet, og dette ble gjort ved å studere tekstene kvalitativt. Utgangspunktet for en slik metodetriangulering var å belyse i hvilken grad de beskjedne kvantitative funnene inneholdt en fasettert dekning av ikke-vestlige minoriteter og deres kulturutfoldelser. Den første kvalitative analysen forsøkte å finne noen generelle trekk ved funnmaterialet ved å ta for seg kategoriseringsformer, tematisering og vinkling. Det siste analysekapittelet studerte musikkfeltet grundigere i lys av Fock og Skot-Hansens modell for kulturelt mangfold.

Når det gjelder begrepsbruken i forhold til hvordan ikke-vestlige aktører omtales, er den etniske vinklingen som regel nedtonet, påpekte jeg i kapittel fem. Ikke-vestlige minoriteter blir sjelden tilskrevet kun sin ”fremmede” bakgrunn. I stedet blir disse aktørene gjerne framstilt som tokulturelle, hvor deres medlemskap i det norske fellesskapet også understrekes. En slik markering av etnisitet trenger ikke nødvendigvis å være negativt ladet, men som

tidligere vist (del 5.5) argumenterer jeg for at denne faktoren er med på å opprettholde et skille mellom ”oss” og ”dem”.

Analysen konstaterer at det *er* stor forskjell på hvem og hva som får medieeksponering og tilgang til norskhetsskalaen, og at disse to punktene ofte henger sammen. Blant de funnartiklene som *ikke* berører aktørenes etniske referanser, kan man se noen klare fellesstrekk: Det viser seg at det stort sett dreier seg om *kjendiser i populærkulturen*. Dermed er det ikke så merkelig at det er løssalgssavisene som står for de fleste av innslagene her siden disse avisene har mye underholdningsstoff. Etniske minoriteter som ikke tilhører mainstreamarenaen, blir lettere tematisert. Det samme gjelder for de sakene som berører en innvandrrelatert tematikk. Man kan altså se et sammenfall mellom aktørenes uttrykk og pressens behandling: De likest ”oss” blir oftere inkludert som norske. Skiller man seg ut med mer ”fremmedartede” kulturelementer, blir man høyst sannsynlig konfrontert med sin etniske herkomst. Dette illustrerer at orientalismediskursen, med dens polarisering mellom ”Vesten” og ”Resten”, også er til stede i dagens kulturjournalistikk. Journalistene har makt til å definere hvem som tilhører fellesskapets ”vi”, samt hvem som blir representanter for ”de andre”.

Ved å gå nærmere inn på hva funnene faktisk inneholdt avdekket man samtidig hva som *ikke* ble formidlet. Undersøkelsen tyder på at kulturjournalistikken i liten grad synliggjør store deler av det flerkulturelle Norge: Minoritetsmiljøene er nesten helt fraværende i kulturdekningen, og ikke-vestlige uttrykksformer blir sjelden slått opp. Dette betyr at kritikk av den multikulturelle kunsten er minimal, samt at slike prosjekter ofte blir redusert til sosiale eller kulturelle tiltak. I stedet er det representanter i kjente omgivelser og med gjenkjennelige uttrykkstyper som får medieomtale, spesielt popartister med en transkulturell bakgrunn og uten noen uttalte tilknytninger til et spesielt innvandremiljø.

Et annet aspekt som gjorde seg gjeldene, var minoritetenes begrensede innflytelse i innvandrrelaterte spørsmål. Her følger kulturstoffet samme løype som også er vanlig i andre deler av journalistikken, nemlig at en hvit elite ofte problematiserer saker om ”de andre”. Ikke-vestlige aktører kommer i stedet med kommentarer på vegne av personlige erfaringer. Dette kan avspise det kulturelle mangfoldet siden ”etniske nordmenn” for det meste blir tildelt rollen som faglig ekspertise. Slik hindrer man at ulike syn får komme til uttrykk – ett av pressens selvpålagte idealer.

Den siste kvalitative analysen utforsket nærmere et terreng som gjerne anses for å være fortrolig med en multikulturell innflytelse, nemlig musikklandskapet. Dette feltet er også representert med flest treff, og slik sett skulle man tro at det kulturelle mangfoldet er godt ivaretatt her. Ifølge Fock og Skot-Hansens mangfoldmodell skulle tre uttrykksformer utfylle hverandre og sammen skape et godt miljø for kulturelt mangfold. Det viser seg imidlertid at avisene nesten utelukkende dekker stoff fra kun én arena: monokulturens mainstreamscene. Funnene på musikkområdet skildrer altså hovedsakelig vestlig popmusikk. De to andre uttrykksformene, som også bør være til stede for å sørge for et kulturelt mangfold, er nærmest usynlige i deknningen. Her ser vi igjen at de mest ukjente uttrykkene taper i kampen om oppmerksomheten. At skillet mellom vestlige og ikke-vestlige musikere oppheves og alminneliggjøres i popdeknningen, er vel og bra. Samtidig er det påfallende at mennesker som utøver en form for mer fremmedartede musikalske bidrag, med en gang blir kategorisert som etnisk forskjellig og således forhindres i å være norske på lik linje med andre nordmenn.

Hva sier så disse tre analysedelene oss om kulturdekningens møte med en flerkulturell virkelighet? Metodetrianguleringen har gjort det mulig å avsløre et enfold i det som skulle representere kulturjournalistikkens kulturelle mangfold. Dersom jeg kun hadde kartlagt forekomsten av antall saker med ”minoritetstilknytning”, kunne jeg ikke entydig hevde at et lavt antall funn ville tilsi et dårlig mangfold i kulturdekningen. Til det har jeg for få aviser og TV-sendinger med i utvalget. Men ved bruk av flere metodiske innfallsvinkler og analytiske grep har oppgaven vist at mangfoldet også er redusert i det som faktisk blir formidlet.

Studien viser at minoriteter både blir neglisjert og kategorisert i positive kultursaker. Ettersom det relativt ofte henvises til etniske skillelinjer, kan man derfor argumentere for at det kulturelle mangfoldet ikke er en naturlig komponent i kulturdekningen. Likevel ser man en positiv holdning i løssalgspresen, hvor alle stort sett blir behandlet likt uansett kulturell opprinnelse. Hos tabloidavisene tones altså dikotomien ”vi-de andre” ned. Kan dette være fordi det flerkulturelle samfunnet er blitt mer dagligdags, noe som medfører at en spesifikk etnisk markering blir overflødig? Dette er med på å alminneliggjøre forholdet mellom ”oss” og ”dem”. Samtidig må det påpekes at det er de som allerede er likest ”oss”, som blir presentert uten et etnisk perspektiv.

Man kan innvende at mediens marginaliseringsformer gjelder langt flere grupper enn etniske minoriteter. Dette er selvsagt riktig ettersom pressen alltid foretar seleksjoner. Likevel er

undersøkellesgruppen en stor og heterogen kategori, og den har blitt innsamlet på tvers av sjangere, emnefelt og uansett fokusnivå. Derfor gjelder funnene mennesker som opererer på alle sider av kulturlivet. Det skulle dermed være store muligheter for journalistene til å inkludere denne gruppen som kilder eller aktører i sin dekning.

Et annet moment er at kulturjournalistikken må ta stilling til et tilkortkommet kulturliv når det gjelder inkludering av ikke-vestlige minoriteter. Likevel skal kulturdekningen ideelt sett være noe annet enn et mikrofonstativ for de som allerede roper høyest. Dermed kan ikke pressen bare skyldes på kulturinstitusjonene, for slik å legitimere deres nokså blendahvite presentasjoner av kulturoffentligheten.

Som vist i teorikapittelet har mediene en rekke idealer i forhold til sin formidling. Ett av disse er opplysningsidealet, hvor det er viktig å verne om en mangfoldig dekning. Pressen skal la ulike syn få komme til uttrykk, for slik å kunne være en tilrettelegger av en åpen og god offentlig dialog og selv være et aktivt rom for meningsutveksling. Her er det av stor betydning at også ikke-vestlige aktører får slippe til, og ikke utelukkes som samtalepartnere i den kulturelle offentligheten. Er det så medienes oppgave å bidra til integrering? Nei, ikke direkte. Men i forhold til deres etiske retningslinjer, nedfelt i Vær Varsom-plakaten, kan man hevde at mediene har et ansvar for å sette ting i perspektiv, for å nyansere et ensidig bilde. Slik kan pressen utfordre våre forestillinger om norskhet, likskap, fremmedhet osv. Flere innslag fra det multietniske Norge kan øke forståelsen om samfunnet rundt oss. Det er også tankevekkende at siste del av punkt 1.4 i Vær Varsom-plakaten ikke vies større oppmerksomhet på kultursidene: "Det er pressens plikt å sette et kritisk søkelys på hvordan mediene selv fyller sin samfunnsrolle".⁷⁴ I forhold til minoritetenes stilling på kultursidene tas ikke dette opp til debatt i det hele tatt.

Mangelen på journalister med minoritetsbakgrunn kan føre til at mange saker blir skrevet uten kompetanse og kjennskap til minoritetsmiljøene. Dette gjenspeiles også i tekstene ved at journalisten er opptatt av etniske merkelapper i stedet for å alminneliggjøre tanken om at nordmenn i dag er en heterogen gruppe. Man trenger ikke å vinkle artiklene mot herkomst dersom sakene dreier seg om kunst- og kulturuttrykk. Herkomstaspektet kan i mange tilfeller overskygge andre vinklinger, som for eksempel på bekostning av selve kunsten og dens

⁷⁴ Vær Varsom-plakaten: http://presse.no/Pressens_Faglige_Utvalg/Var_Varsom-plakaten/ [9.8.2007].

kvaliteter. Fokuset på kulturelle ”røtter” kan i tillegg bli en påført identitetsfaktor fra mediernes side.

2008 er erklært som markeringsår for kulturelt mangfold. Her skal det gjennom en rekke tiltak arbeides for et rikere kulturliv i Norge. I den sammenheng vil det bli spennende å se om kulturstoffet endrer seg i takt med denne satsingen. En interessant studie kunne vært å sammenligne kulturjournalistikkens dekning av kulturelt mangfold før, under og etter dette mangfoldssåret. Denne masteroppgaven har tatt for seg situasjonen i 2005 – en tid før markeringen braker løs. Vi får håpe at det planlagte løftet for kulturelt mangfold blir en suksess, og at kulturjournalistikken følger opp med et økt fokus på den flerkulturelle virkeligheten. Høsten 2005 bar i alle fall preg av en ganske begrenset og ensporet framstilling av Norges kulturelle mangfold.

Kildeliste

Litteratur

- Agawu, Kofi (1995): "The Invention of "African Rhythm" i *Journal of the American Musicological Society*, vol. 48, nr. 3, Music Anthropologies and Music Histories, s. 380–395.
- Allern, Sigurd (2001): *Nyhetsverdier. Om markedsorientering og journalistikk i ti norske aviser*. Kristiansand: IJ-forlaget.
- Anderson, Benedict ([1983] 1996): *Forestilte fellesskap. Refleksjoner omkring nasjonalismens opprinnelse og spredning*. Oslo: Spartacus Forlag AS.
- Araeen, Rasheed (2000): "A new beginning. Beyond Postcolonial cultural Theory and Identity Politics" i *Third Text*, nr. 50, s. 3–20.
- Bech-Karlsen, Jo (1991): *Kulturjournalistikk. Avkobling eller tilkopling?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Berkaak, Odd Are (2002): Fri for fremmede. En evaluering av signalprosjekt Open Scene, notat nr. 46. Oslo: Norsk kulturråd.
- Bourdieu, Pierre ([1979] 1995): *Distinksjonen. En sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Oslo: Pax Forlag.
- Brahmachari, Shanti (2004): "Monokulturer eller kulturelt mangfold?" i Meyer, Siri og Bjørkås, Svein (red.): *Risikoner. Om kunst, makt og endring*, rapport nr. 33. Oslo: Norsk Kulturråd, s. 92–114.
- Brune, Ylva (2004): *Nyheter från gränsen. Tre studier i journalistik om "invandrare", flyktingar och rasistiskt våld*, Dr.philos.-avhandling. Institutionen för journalistik och masskommunikation: Göteborgs Universitet.
- Chatman, Seymour (1983): *Story and Discourse: Narrative Structure in Fiction and Film*. Ithaca/London: Cornell University Press.
- Danielsen, Anne (2001): "Hvitt om svart – om svart musikk som kroppslighet og opprinnelse" i *Krit.sirkelen: Det postkoloniale Norge 20/01*. Oslo: Norsk kritikerlag, s. 25–28.
- Doyle, Gillian (2002): *Media Ownership*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications Ltd.

- Eco, Umberto (1981): *The Role of the Reader. Explorations in the semiotics of texts*. London: Hutchinson.
- Eide, Elisabeth (1999): "Journalistene og "de der nede" (Vesten og Resten)" i Carlsson, Ulla (red.) *Nordicom Information 4/1999*, s. 9–19.
- Eide, Elisabeth (2002): "*Down there" and "up here"*. "*Europe's Others" in Norwegian feature stories*. Dr.philos.-avhandling, Oslo: Unipub AS.
- Eide, Elisabeth (2006): "Lengselen etter det normale" i Breivik, Jan-Kåre og Eriksen, Thomas Hylland (red.) *Normalitet*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 49–71.
- Eide, Elisabeth og Simonsen, Anne Hege (2005): *Å se verden fra et annet sted. Medier, norskhet og fremmedhet*. Oslo: Cappelen.
- Eide, Elisabeth og Simonsen, Anne Hege (2007): *Mistenkelige utlendinger. Minoriteter i norsk presse gjennom hundre år*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Einarsen, Hans Philip (2005): *Mellom undringshjem og kamparenaer. Museer og den flerkulturelle virkeligheten*. ABM-skrift nr. 12, Oslo: ABM-utvikling.
- Eriksen, Thomas Hylland (1994): *Kulturelle veikryss. Essays om kreolisering*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eriksen, Thomas Hylland og Hemer, Oscar (red.) (1999): *Ambivalens og fundamentalisme. Seks essays om kulturens globalisering*. Oslo: Spartacus Forlag AS.
- Eriksen, Thomas Hylland og Sørheim, Torunn Arntsen (2003): *Kulturforskjeller i praksis. Perspektiver på det flerkulturelle Norge*. Oslo: Gyldendal.
- Fock, Eva (2000): *Mon farven har en anden lyd? : Strejftog i 90'ernes musikliv og ungdomskultur i Danmark*. København : Museum Tusulanums Forlag/Københavns Universitet.
- Fock, Eva (2003): "Hvordan lyder en kultur? Musikalsk (selv)iscenesættelse i det offentlige rum og dets betydning for relationen mellem gruppe og individ" i Tufte, Thomas (red.): *Medierne, minoriteterne og det multikulturelle samfund. Skandinaviske perspektiver*. Göteborg: NORDICOM, s. 133–153.
- Fock, Eva (2006): *Fremtidens scenekunstnere? En evaluering af Nordic Black Express*. Oslo: Norsk kulturråd i kommisjon hos Fagbokforlaget.
- Fock, Eva og Skot-Hansen, Dorte (2003): *Brændstof til kulturlivet? – en evaluering af Københavns Amts projekt Brændstof 2000–2002*. København: Center for Kulturpolitiske Studier, Danmarks Biblioteksskole.
- Goodnow, Katherine (1998): *Norway: Refugee policies, media representations*, rapport nr. 41. Bergen: Institutt for medievitenskap, Universitetet i Bergen.

- Gran, Anne-Britt (2000): ”Hvite løgner / sorte myter” – *det etniske på modernitetens scene*, Dr.philos.-avhandling. Oslo: Unipub forlag.
- Gran, Anne-Britt (2001a): ”Leder” i *Krit.sirkelen: Det postkoloniale Norge 20/01*. Oslo: Norsk kritikerlag, s. 3.
- Gran, Anne-Britt (2001b): ”Institusjonell rasisme i det norske kunstfeltet” i *Krit.sirkelen: Det postkoloniale Norge 20/01*. Oslo: Norsk kritikerlag, s. 5–8.
- Gran, Anne-Britt (2001c): ”13 mulige og umulige kritikerposisjoner i det postkoloniale Norge” i *Krit.sirkelen: Det postkoloniale Norge 20/01*. Oslo: Norsk kritikerlag, s. 45–46.
- Gran, Anne-Britt (2002): *Mosaikk – Når forskjellen forener. Evaluering av programmet for kunst og det flerkulturelle samfunn*, rapport nr. 28. Oslo: Norsk kulturråd.
- Gripsrud, Jostein (1999): *Mediekultur, mediesamfunn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gripsrud, Jostein (2002): ”Globalisering og kulturelt mangfold: Grunner til en tilmålt optimisme”, foredrag på Norsk kulturråds årskonferanse i Trondheim, 21. november 2002. Artikkelen er tilgjengelig på:
<http://www.kulturrad.no/sitefiles/1/omoss/Konferanser/Globaliseringogkultureltmangfold.pdf> [22.8.2007].
- Gulbrandsen, Adelheid Seyfarth (2006): ”Överlever jag i dig?” i Breivik, Jan-Kåre og Eriksen, Thomas Hylland (red.): *Normalitet*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 73–118.
- Gullestad, Marianne (2002): *Det norske sett med nye øyne*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Habermas, Jürgen ([1962] 1991): *Borgerlig offentlighet – dens fremvekst og forfall: henimot en teori om det borgerlige samfunn*. Oslo: Gyldendal.
- Horn, Ellen (2006): ”Offentlig sektors rolle og ansvar” i *Kulturelt mangfold i kulturformidlingen*, Seminarrapport, 8. – 9. mai 2006, Union Scene i Drammen. Oslo: Du store verden!, s. 13–15.
- Hågvar, Yngve Benestad (2007): *Å forstå avisa. Innføring i praktisk presseanalyse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Johansen, Anders (1991): ”Myten om norsk kultur” i *Kulturjournalistikk i 90-årene*. Fredrikstad: Institutt for Journalistikk, s. 9–15.
- Jørgensen, John Chr. (1994): *Dagbladskritikeren*. Frederiksberg: Fisker & Schou.
- Kaminka, Ika (2001): ”Å stå i stampe i den postkoloniale salaten” i *Krit.sirkelen: Det postkoloniale Norge 20/01*. Oslo: Norsk kritikerlag, s. 13–15.

- Knapskog, Karl (2004a): "Introduksjon" i Larsen, Leif Ove og Knapskog, Karl (red.): *Søkelys på kulturjournalistikk*, publikasjon nr. 59. Bergen: Institutt for informasjons- og medievitenskap, s. 7–12.
- Knapskog, Karl (2004b): "Vilkår og utfordringer for kulturjournalistikken" i Larsen, Leif Ove og Knapskog, Karl (red.): *Søkelys på kulturjournalistikk.*, publikasjon nr. 59. Bergen: Institutt for informasjons- og medievitenskap, s. 117–138.
- Larsen, Leif Ove (2004): "I den gode saks tjeneste. Kultur i Dagbladet i 1960 og 2001" i Larsen, Leif Ove og Knapskog, Karl (red.): *Søkelys på kulturjournalistikk*, publikasjon nr. 59. Bergen: Institutt for informasjons- og medievitenskap, s. 23–43.
- Lie, Marit (2006): "Mediene og kulturelt mangfold" i *Seminarrapport for Kulturelt mangfold i kulturformidlingen*, 8.–9. mai 2006, Union Scene i Drammen. Oslo: Du store verden!, s. 21.
- Lindstad, Merete og Fjeldstad, Øivind (1999): *Pressen og de fremmede*. Kristiansand: IJ-forlaget.
- Lindstad, Merete og Øivind Fjeldstad (2005): *Av utenlandsk opprinnelse. Nye nordmenn i avisspaltene*. Kristiansand: IJ-forlaget.
- Lund, Cecilie Wright (2000): *Kritikkens Rom – Rom for kritikk? Kulturstoffets rolle i dagspressen*, rapport nr. 21. Oslo: Norsk kulturråd.
- Lund, Cecilie Wright (2005): *Kritikk og kommers: kulturdekningen i skandinavisk dagspresse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lundberg, Dan, Malm, Krister og Ronström, Owe (2000): *Musikk, medier, mångkultur. Förändringar i svenska musiklandskap*. Hedemora: Gidlunds Förlag.
- Löfgren, Orvar (1990): "Medierna i nationsbygget" i Hannerz, Ulf (red.): *Medier och kulturer*. Stockholm: Carlssons, s. 85–120.
- Mathiesen, Thomas (1993): *Makt og medier. En innføring i mediesosiologi*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- McQuail, Dennis (1992): *Media Performance*. London: Sage Publications.
- Moldrheim, Solveig (2001): "Framstillinger av "de andre": Stereotypier i kategorier" i Ytrehus, Line Alice (red.): *Forestillinger om "den andre". Images of Otherness*. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS, s. 135–157.
- NOU 1995: 3 "Mangfold i media. Om eierkonsentrasjon i massemedia".
- NOU 1999: 27 "Ytringsfrihed bør finde Sted".

- Powell, Adam Donaldson (2001): "Jakten på gullet: anerkjennelse sett fra innvandrerkunstneres perspektiv" i *Krit.sirkelen: Det postkoloniale Norge 20/01*. Oslo: Norsk kritikerlag, s. 9–12.
- Rasmussen, Terje (2001): *Mediesamfunnets moral*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Said, Edward W. ([1978] 2004): *Orientalismen: vestlige oppfatninger av Orienten*. Oslo: Cappelen.
- Shohat, Ella og Stam, Robert (1994): *Unthinking Eurocentrism. Multiculturalism and the Media*. London og New York: Routledge.
- St.meld. nr. 48 (2002–2003) "Kulturpolitikk fram mot 2014".
- St.meld. nr. 17 (2005–2006) "2008 som markeringsår for kulturelt mangfold".
- Sørbø, Jan Inge (1991): *Offentleg samtale. Innføring i presse-etiske grunnspørsmål*. Oslo: Det norske Samlaget.
- Tuchman, Gaye (1978a): *Making News. A Study in the Construction of Reality*. New York/London: The Free Press.
- Tuchman, Gaye (1978b): *Hearth and Home: Images of Women in the Mass Media*. New York: Oxford University.
- Ytrehus, Line Alice (2001): "Innledning: Forestillinger om "den andre"" i Ytrehus, Line Alice (red.): *Forestillinger om "den andre"*. *Images of Otherness*. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS, s. 10–31.
- Østbye, Helge, Knut Helland, Karl Knapskog og Leif Ove Larsen (2002): *Metodebok for mediefag*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Aarli, Ragna (1995): *Kultur uten grenser? En analyse av NRK-fjernsynets våpen mot rasisme*, rapport nr. 22. Bergen: Institutt for medievitenskap, Universitetet i Bergen.
- Åsheim, Rannveig (2006): *Er alle utlendinger kriminelle? En kvalitativ studie av pressens møte med "De Andre"*. Masteroppgave ved institutt for informasjons- og medievitenskap, Universitetet i Bergen.

Primærmaterialet (analyse materialet)

Aviser:

Klassekampen med bilag, fire uker: 38–39 (19.9.2005–2.10.2005) og 42–43 (17.10.2005–30.10.2005). (Kommer ikke ut på søndager).

Bergens Tidende med bilag, fire uker: 38–39 (19.9.2005–2.10.2005) og 42–43 (17.10.2005–30.10.2005).

Verdens Gang med bilag, fire uker: 38–39 (19.9.2005–2.10.2005) og 42–43 (17.10.2005–30.10.2005).

Dagbladet med bilag, fire uker: 38–39 (19.9.2005–2.10.2005) og 42–43 (17.10.2005–30.10.2005).

Fjernsynsprogram:

Kulturnytt (NRK1): tirsdager og torsdager i seks uker: 38–43 2005 (20.9, 22.9, 27.9, 29.9, 4.10, 6.10, 11.10, 13.10, 18.10, 20.10, 25.10, 27.10).

Safari – i kunst og omegn (NRK1): tirsdager i seks uker: 38–43 2005 (20.9, 27.9, 4.10, 11.10, 18.10, 25.10).

Avisartikler (utenom primærmaterialet)

Aftenposten Morgen (26.9.2005): ”Unge mer kritiske til innvandrere. Mindre tolerante enn voksne” av Haakon Eliassen. (Tilgjengelig på:

<http://www.retrieverinfo.com/services/archive.html>).

Aftenposten Morgen (20.1.2006): ”Bryter alle tabuer” av Annette Orre.

(Tilgjengelig på: <http://www.retriever-info.com/services/archive.html>).

Bergens Tidende (4.3.2006): ”Papiravis på leting” av Terje Angelshaug. (Tilgjengelig på:

<http://www.retriever-info.com/services/archive.html>).

Bergens Tidende (6.5.2006): ”Våre nye landsmenn” av Torgrim Eggen. (Tilgjengelig på:

<http://www.retriever-info.com/services/archive.html>).

Klassekampen (7.6.2005): ”Inkluderende 2005” av Nasibu Mwanukuzi.

(Tilgjengelig på: <http://www.retriever-info.com/services/archive.html>).

Morgenbladet (11.8.2006): "En ondsinnet kvinne?" av Jon Kåre Time. (Tilgjengelig på:
<http://www.morgenbladet.no/apps/pbcs.dll/article?AID=/20060811/OKULTUR/108110004/-1/KULTUR> [21.8.2007]).

Ny Tid (12.5.2006): "Afrika sett fra Akersgata" av Ellinor Dalbye. (Tilgjengelig på:
<http://www.nytid.no/index.php?sk=&id=3543> [21.8.2007]).

Artikler fra nettutgaver

Fædrelandsvennen (19.2.2007): "Somaliere i slåsskamp med albanere i byen" av Kjetil
Karlsen: <http://www.fvn.no/nyheter/kristiansand/article444555.ece> [13.8.2007].

NRK (1.9.2004): "Kulturnyheter på NRK1" av Lene Jacobsen.
<http://www.nrk.no/nyheter/kultur/4008783.html> [9.8.2007].

NRK (12.4.2005): "Kultur går forbi idrett" av Birger Kolsrud Jåsund.
<http://www.nrk.no/nyheter/kultur/4657551.html> [9.8.2007].

Qureshi, Iffit Z. (2006): "Sviket mot minoritetskvinnene" i *Samtiden* nr. 1:
http://www.samtiden.no/06_1/art2.php [26.8.2007].

VG Nett (10.2.2005): "Nye Idol-David slo tilbake" av Christine Jensen.
<http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=266261> [9.8.2007].

Andre nettsteder

Eriksen, Thomas Hylland (2006):

<http://www.culcom.uio.no/aktivitet/kosmokultur/oppsummering.html> [28.09.07]. Dokumentet ble opprettet 23.10.2006. Referat fra Kosmokultur-symposiet: Et fellesarrangement i regi av CULCOM og Kunsthøgskolen i Oslo.

FN:

FNs Universelle Menneskerettighetserklæring:

http://www.fn.no/erklaeringer_konvensjoner/menneskerettigheter [13.8.2007].

UNESCOs konvensjon om å verne og fremme et mangfold av kulturuttrykk:

<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001429/142919e.pdf> [9.8.2007].

Hundreårsmarkeringen Norge – 2005:

http://www.hundrearsmarkeringen.no/3_9_5.html [9.8.2007].

NRK:

NRKs allmennkringkasterregnskap 2005:

<http://www6.nrk.no/informasjon/2005/NO/nrk05.pdf> [9.8.2007].

Vedtekter for NRK:

http://www6.nrk.no/informasjon/2005/NO/omnrk_vedtekter.htm [10.7.2007].

NSD:

http://www.nsd.no/nsd/nsdnytt/05/NSDnytt_05-3.pdf [15.10.2007].

Scenekunst.no:

http://www2.scenekunst.no/artikkel_2223.nml [9.8.2007].

Sereba, Kouame:

<http://www.sereba.com/> [15.10.07].

Soria Moria-erklæringen:

<http://www.sv.no/partiet/regjering/regjeringsplattform/kap14/> [9.8.2007].

Statistisk sentralbyrå:

<http://www.ssb.no/emner/02/01/10/innvbef/arkiv/> [13.8.2007].

<http://www.ssb.no/innvbef/tab-2006-05-11-05.html> [13.8.2007].

Vær Varsom-plakaten, Norsk Presseforbunds internettsider:

http://presse.no/Pressens_Faglige_Utvalg/Var_Varsom-plakaten/ [9.8.2007].

Zaman, Hisham (2007):

Hisham Zamans foredrag ”Mellom to kulturer”:

http://www.regjeringen.no/nb/dep/kkd/Tema/andre/Internasjonalt_kultursamarbeid/Med-fokus-pa-kulturelt-mangfold.html?id=452759 [10.8.2007].

Appendiks I

Kodebok for hovedavisene

A) Koding av den totale kulturdekningen

1. Avis:

- a) Klassekampen
- b) Bergens Tidende
- c) Verdens Gang
- d) Dagbladet

2. Eksemplarer/tidspunkt:

- a) Uke 38 (19.9.2005–25.9.2005)
- b) Uke 39 (26.9.2005–2.10.2005)
- c) Uke 42 (17.10.2005–23.10.2005)
- d) Uke 43 (24.10.2005–30.10.2005)

3. Journalistisk sjanger:

- a) Nyhet/reportasje
- b) Notis
- c) Anmeldelse
- d) Kommentar
- e) Anbefaling
- f) Collage

Kommentar:

Nyhet/reportasje: Hovedkategorien har jeg enkelt kalt nyhet/reportasje, og innbefatter alt fra korte og lange nyhetsartikler, reportasjer, featurestoff, intervju, portrett og bakgrunnsstoff.

Notis: Her plasseres korte referater/registreringer av nyhetshendelser, samt rubrikkstoff som er ulike typer fyllstoff. Noen av notisene kan ha tilknytning til en større sak, men opptrer under egen overskrift og er kun en liten melding.

Anmeldelse: Her inkluderes alt fra korte terningkastende kritikker til mer utdypende omtaler.

Kommentar: Lengre, personlig vurderende artikkel om et aktuelt emne. Dette omfatter både redaksjonelt stoff og gjesteskribenter. Dagbladets "Ideer" er en sjangerhybrid hvor det blir benyttet ulike journalistiske vinklinger. Jeg velger å kategorisere disse artiklene under kommentarstoffet siden spalten har store innslag av kommenterende stemmer. Kåseri blir også innlemmet her.

Anbefaling: I denne kategorien faller korte innslag som på en eller annen måte anbefaler og framhever diverse kulturprodukter. Det kan være anbefalinger avisen selv foretar, eller at kulturpersonligheter tilrår bøker, musikk, kunstverk eller filmer. Korte beskrivelser av kunstutstillinger, konserter og lignende faller også under denne kategorien. Her blir VGs gallerinotiser telt som én anbefaling, da lignende saker (gallerihenvisninger) i andre aviser framstilles som ett oppslag. Hver anbefaling kan altså inneholde mange produkter eller personer.

Collage: Med collage menes en flate dekket av mange bilder med noe tekst. VG på fredager har en side som kalles "Glamora, Ukens Glitter & Glans". Her telles en montasje som én sak.

4. Forekomst av ikke-vestlig minoritet og/eller kulturelt mangfold-tematikk ("minoritetstilknytning"):

- Ja (Dette utgjør funnmaterialet)
- Nei

Kommentar:

Variabelen gjelder både artikler som omhandler ikke-vestlige aktører eller kilder, og/eller tar opp innvandrrelaterte spørsmål/"flerkulturell tematikk", f. eks om innvandring, det flerkulturelle samfunn, kulturelt mangfold, integrering, rasisme, fremmedfrykt og lignende. Utvalget gjelder bare stoff med tilknytning til Norge. Det vil si at artikler som tar opp innvandrrelaterte temaer i andre land, skildrer andre lands minoriteter, samt saker som omhandler utenlandske gjester fra ikke-vestlige land, er utelatt. Dette er samme avgrensning som Lindstad og Fjeldstad (2005) benytter seg av.

B) Koding av kun funnmaterialet

1. Fokusnivå i artikkelen:

- a) Sentral
- b) Perifer

Kommentar:

Her vurderer jeg om aktøren med minoritetsbakgrunn eller om "flerkulturelle emner" er hovedelementet i saken eller ikke.

2. Tematisering av etnisk bakgrunn og/eller kulturelt mangfold:

Funngruppe 1 (Ja):

- Artikler som markerer etnisk, religiøs eller nasjonal bakgrunn (a)
- Artikler som tar opp innvandrerrelaterte spørsmål eller "flerkulturell tematikk" (b).
- Artikler som tar opp begge deler (a/b).

Funngruppe 2 (Nei):

- Ikke tematisert

Kommentar:

Med tematisering menes om artiklene eksplisitt framhever en persons etniske, religiøse eller nasjonale bakgrunn (a), eller om saken gjelder temaer vedrørende innvandring, det flerkulturelle samfunn, kulturelt mangfold, integrering, rasisme og lignende (b). Artikler som tematiserer både person og sak, kodes som a/b. Funn som tilhører gruppe 2, berører *ikke* en slik tematikk i det hele tatt.

3. Kunst- og kulturområde:

1. Skjønnlitteratur
2. Faglitteratur/sakprosa
3. Musikk
4. Film
5. Billedkunst (inkludert stoff om arkitektur og foto)
6. Scenekunst (teater, kabaret, stand-up, performance, dans)
7. Flere kunstarter (stoff fra forestillinger, festivaler og lignende, hvor ulike kunstneriske uttrykk er representert)
8. Kulturpolitikk
9. Medier, mediepolitikk
10. Annet/generelt

Kommentar:

Alle artiklene som omhandler kunstarter eller aktører knyttet til et kunstfelt, er delt inn i disse hovedkategoriene for kunstområdene. De sakene som ikke er knyttet til en spesiell kunstart eller hører inn under de andre kategoriene på kulturfeltet, går under "Annet/generelt". Det kan være kultur i videre forstand som åndsliv, utdanning, mat og lignende.

Kategoriene gjelder både kunst og populærkultur, profesjonelle og amatørkunstnere.

Appendiks II

Oversikt over hovedavisfunn

Dato	Avis	Tittel/sak	Journ. sjanger	Tematisering	Kunst- og kulturområde
Uke 38					
19.sep	BT	"Tannbanditter og troll på kurdisk og tamilsk"	N/R	Ja (b)	Skjønnlitteratur
		Översetting av norsk barnelitteratur til kurdisk/ tamilsk			
	Dagbladet	"Gjett hvem som vant"	N/R	Nei*	Medier/mediepolitikk
		Sheraz Mushtaq deltaker i realityserien <i>Søppelkongen</i>			
20.sep	Kl.kampen	"– Nasjonen er et blindspor"	N/R	Ja (b)	Faglitt/sakprosa
		Om boka <i>Norge – et lite stykke verdenshistorie</i>			
	BT	"Sterk debut": Haddy N'jie, <i>White lies</i> (CD)	Anmeld	Ja (a/b)	Musikk
	VG	"Haddy N'jie": <i>White lies</i> (CD)	Anmeld	Nei	Musikk
21.sep	BT	"Glimrende utført"	Anmeld	Ja (a)	Musikk
		Plateanmeldelse av russisk/norske Natalia Strelchenko			
	VG	"Shabana Rehman tok avskjed"	N/R	Nei	Annet/generelt
		Rehman til New York på komi-skole			
22.sep	VG	"Takker sjømannskirken for gangsterrolle"	N/R	Ja (a/b)	Film
		Emil Marwa spiller i den norske filmen <i>Izzat</i>			
	VG	"Idol-Jorun starter A/S"	Notis	Nei	Musikk
23.sep	VG	" – Alt er velment løgn"	N/R	Ja (a/b)	Musikk
		Artisten Haddy N'jie om hva hennes plate handler om			
	VG	"Glitret på "Elling"-premiere"	N/R	Ja* (a)	Film
		Bilder av Iram Haq og N. Qureshi			
24.sep	Kl.kampen	"New Delhi ligger ved Mjøsa"	Anmeld	Ja (b)	Faglitt/sakprosa
		Anmeldelse av <i>Norge – et lite stykke verdenshistorie</i>			
	VG	"– Jeg ble overfalt og banket opp"	N/R	Nei	Musikk
		Soultalentet Sofian Benzaim ble banket opp			
Uke 39					
26.sep	VG	"Tragisk død blir aktuelt teater"	N/R	Ja (a/b)	Scenekunst
		Teater med utgangspunkt i Arve Beheim Karlsens død			
	VG	"Arves mor positiv"	N/R	Ja (b)	Scenekunst
		Arves mor positiv til teaterforestillingen			
	Dagbladet	"Orkan av ord"	Komm	Nei	Skjønnlitteratur
		Bertrand Besigyes roman, <i>Svatikastjernen</i> , blir omtalt			
27.sep	BT	"Må skrive om Beheim Karlsen-teater"	N/R	Ja (a/b)	Scenekunst
		Om stykket "Saman skal vi leve"			
	VG	"Deepika med sjokk-video"	N/R	Ja (a/b)	Musikk
		Om artistens musikkvideo			
	VG	"Visste om topplassering på forhånd"	N/R	Nei	Musikk
		Idol-Ali på førsteplass på singlelista			
	Dagbladet	"Haddy N'jie": <i>White lies</i> (CD)	Anmeld	Nei	Musikk
28.sep	BT	"– Uetisk og lite pålitelig"	N/R	Ja (b)	Annet/generelt
		Om Sylfest Lomheims bruk av ordet neger			
	VG	"Videoen en hyllest til Rahila": Deepikas musikkvideo	N/R	Ja (b)	Musikk
	VG	"Beundrer Aylars naturtalent"	N/R	Nei	Faglitt/sakprosa
		Leikvoll utgir bok med råd til den som vil bli kjendis			
29.sep	BT	"Skepsis til ny danselærer"	N/R	Ja (a)	Scenekunst
		Skepsis til ny, russisk danselærers metoder			
	BT	"Voldelig "mafiafilm" på norsk": <i>Izzat</i>	N/R	Ja (a/b)	Film
30.sep	VG	"Jeg har på en måte vært faren i huset"	N/R	Nei	Musikk
		Idol-Ali er plateaktuell			
01.okt	Kl.kampen	"– Må ta makta": Forskning på innvandrerungdoms møte med den norske reformpedagogikken	N/R	Ja (b)	Annet/generelt
	Kl.kampen	"– Dumsnille lærarar"	N/R	Ja (a/b)	Annet/generelt
		Om innvandreres møte med den norske skolen			
	BT	"Kulturskole-elever uenig i dansekritikk"	N/R	Ja (a)	Scenekunst

	VG	"Alejandro Fuentes": Plateanmeldelse	Anmeld	Nei	Musikk
	VG	"Maria Mena plateklar etter ett års pause: Sint – og ærlig"	N/R	Nei	Musikk
	VG	"Maria Mena": Plateanmeldelse	Anmeld	Nei	Musikk
02.okt	BT	"For at vi skal bry oss"	Anmeld	Ja (a/b)	Scenekunst
		Anmeldelse av teaterstykket "Saman skal vi leve"			
	Dagbladet	"Historien om en varslet død"	Anmeld	Ja (a/b)	Scenekunst
		Anmeldelse av teaterstykket "Saman skal vi leve"			
Uke 42					
18.okt	BT	"Hurra for Norge på indisk": Kommentar av den indiske ambassadøren i Norge. Danserne er ikke fra Norge	N/R	Ja (a)	Scenekunst
	VG	"Jorun lastet ned over 20 000 ganger"	N/R	Nei	Musikk
		Om nedlasting av Idol-deltakerens musikk			
20.okt	BT	"Plutselig Fargespill-fiasko": Nedgang i billettsalg	N/R	Ja (a/b)	Flere kunstarter
21.okt	BT	"Undersøkelser om frihet"	N/R	Ja (a/b)	Scenekunst
		Performance av kunstneren Kwestan Jamal			
	BT	"Det enkle er ofte det beste"	Anmeld	Ja (a)	Scenekunst
		Anmeldelse av "Da Vinci-kommoden"			
	Dagbladet	"Klar for kaos": Maria Mena med ny plate	N/R	Nei	Musikk
22.okt	Kl.kampen	"Umotivert for det gode"	N/R	Ja* (a)	Annet/generelt
		Illustrasjonsfoto av sudansk-norske Sonja Wanda			
	VG	"Hjelper venn til å bli nytt idol": Om Idol-Ali	N/R	Ja (a)	Musikk
	BT	"En brobyggerfestival": Om Osafestivalen	N/R	Ja (a/b)	Musikk
22.okt	Dagbladet	"Fem kvoterer": Kvotering av søkere med minoritetsbakgrunn til journalistutdannelsen ved HiO	Notis	Ja (b)	Medier/mediepolitikk
23.okt	VG	"Roser VG Helg": Iram Haq kommenterer nye VG Helg	N/R	Nei	Medier/mediepolitikk
Uke 43					
24.okt	VG	"Fotballkampen ble solgt til byggefirma for 400 000 kroner": Maria Mena om hennes konsertbidrag til TV-aksjonen	N/R	Nei*	Musikk
	Dagbladet	"Om Gud og brunost"	Komm	Ja (b)	Annet/generelt
		Om en mulig skole for religiøse ledere i Norge			
	Dagbladet	"AP ble nedstemt": Lovforslag om opprettelsen av en imanutdanning i Norge ble nedstemt	Notis	Ja (b)	Annet/generelt
	Dagbladet	"Fikk skryt av Jens": Maria Mena om årets TV-aksjon	N/R	Nei	Musikk
25.okt	BT	"Ali-Lisa med lattergaranti": Lisa Tønnes Ali-forestilling	N/R	Ja (a/b)	Scenekunst
26.okt	Dagbladet	"Norge i et pitabrød"	Komm	Ja (b)	Annet/generelt
		Mat som veiviser i dagens flerkulturelle samfunn			
26.okt	Dagbladet	"Alarmprisen – større og usensurert": Mira Craig	N/R	Nei	Musikk
28.okt	BT	"Fargespill-suksess likevel"	Notis	Nei	Flere kunstarter
	BT	"Aldri er juleevangeliet blitt lest så godt..."	Anmeld	Ja (a/b)	Scenekunst
		Anmeldelse av showet til Lisa Tønne			
	BT	"Et spørsmål om beskyttelse"	N/R	Ja (a)	Billedkunst
		Om kunstneren Alexander Grüner			
29.okt	Kl.kampen	"Kulturelle valdsforklaringer"	N/R	Ja (b)	Annet/generelt
	BT	"Hemmelig dagbok for Jens (40+)"	Komm	Ja (b)	Annet/generelt
		Kåseri av Are Kalvø om bl.a. den manglende minoritetsrepresentasjonen i regjeringa			
	VG	"Skjebnedag for søskenparet Valencia"	N/R	Nei	Musikk
		Søstera til fotballbroren Alex Valencia stiller i Idol			
30.okt	VG	"Superstjernene valgte bakveien"	Collage	Nei*	Musikk
		Collage med bilder av Maria Mena og Mira Craig			
	VG	"Brukerne tar over": Intervju av medgründer Rafiq Charania i norsk softwarefirma	N/R	Nei	Medier/mediepolitikk
	Dagbladet	"Eksotisk og levende": Seyfarths bok <i>Fars hus</i>	Anmeld	Ja (b)	Skjønnlitteratur
	Dagbladet	Nirmal Singh Dhunsi har utstilling i Trondheim, under <i>Kunstsøndags "Sists sjanse"</i> (liten melding)	Anbefal.	Nei	Billedkunst
		* Kun bilde m/ billedtekst			

Oversikt over bilagsfunn

Dato	Avis	Bilag	Tittel/sak	Form for tematisering
Uke 38				
23.sep	Dagbladet	<i>Fredag</i>	"Ali baby": Idol-Ali blir intervjuet i spalten "Skoledagboka".	(a)
23.sep	Dagbladet	<i>Fredag</i>	"Ankerkvinnen": Sak om musikeren Haddy N'jie.	(a)
Uke 39				
01.okt	BT	<i>BTMagasinet</i>	"– Hvis det er modig å være seg selv og stå for det, ja, da er jeg modig": Portrett av Shabana Rehman.	(b)
Uke 42				
22.okt	Kl.kampen	<i>Bokmagasinet</i>	"En hijab til jul": Kommentar om hijab-fenomenet fra en utenforstående.	(b)
Uke 43				
29.okt	Kl.kampen	<i>Magasinet</i>	"Zozo (11 år)": Kommentar om minoritetenes stilling i kulturlivet i Norge/Norden.	(b)
29.okt	Kl.kampen	<i>Magasinet</i>	"Dronningmakt": Mini-intervju med artist Hannah Wozene Kvam.	(a)

Uke	38	39	42	43	Alle u	Alle s	Alle f			
	Sider	Sider	Sider	Sider						
	Funn	Funn	Funn	Funn	Funn	Funn	Funn			
Klassekampen										
<i>Magasinet (lør)</i>	14	14		14		42				
	0	0			2		2			
<i>Bokbilag</i>			31			31				
				1			1			
Bergens Tidende										
<i>BTMagasinet (lør)</i>	47	43	47	47		184				
	0	1	0	0	0		1			
VG										
<i>VGHelg</i>			79	79		158				
				0	0		0			
Dagbladet										
<i>Fredag</i>	37	39	39	39		154				
	2	0	0	0	0		2			
<i>Magasinet (lør)</i>	79	87	87	87		340				
	0	0	0	0	0		0			
<i>Søndag</i>	47	47	55	55		204				
	0	0	0	0	0		0			
<i>Bokbilag</i>				31		31				
					0		0			
Totalt	224	2	230	1	338	1	352	2	1144	6

Voldelig «mafiafilm» på norsk

– Ja, det handler om pakistane i Norge på 80- og 90-tallet. Nei, det er ikke en innvandrerfilm. Egentlig en «mafiafilm», sier regissør Ulrik Imtiaz Røfsen.

FINN BJØRN TØNØR
finn.tonder@bt.no

Det er den nye, norske filmen «Izzat» han snakker om. Den som har premiere neste høst og som sensuren egentlig vil leie 18 års aldersgrense.

– Fordi det er mye grovtesk vold i filmen. T'il slutt ble det imidlertid bestemt at 15-åringene kan få se, volden har nemlig et viktig budskap. Jeg kan love tenkingsforeldre at alle som ser filmen vil ta avstand fra vold, sier regissøren til Bergens Tidende.

Mafiafilmen?

– Hvorfor kaller du «Izzat» en mafiafilm?
– Fordi den har mange pa-

ralleler til de amerikanske mafiafilmene. De handlet jo om datidens folk fra den tredje verden, som slo seg opp i et nytt, moderne samfunn. Den gang handlet det om italiennere. Nå handler det om pakistane. Ikke i USA, men i Oslo på 1980- og 90-tallet.

– En ny film om hvor fælt det er å være innvandrer?

– Nei, dette er ikke en innvandrerfilm. Det er en actionfilm som står helt på egne bein. En spenningsfilm, gjerne en dyrtgående dramafilm, en anti-reality, som jeg faktisk tror kan slå igjennom på det internasjonale markedet, sier Ulrik Imtiaz Røfsen til Bergens Tidende.

– Rett og slett fordi den er veldig lite typisk norsk, sier skuespiller Jan Seid, som har en av rollene i filmen. – Jeg er en sleip, hensynsløs gangster som kommer i kontakt med det pakistanske miljøet i Oslo. Og da blir jeg en sleip og jævlig brutal gang-

ster, sier Seid, til Bergens Tidende.

Bergensk livvakt

– Med en ekte, bergensk livvakt, legger han til.

– Bergensk?

– Ja, det er helt tilfeldig, skyter regissøren inn. – Mitt mål var å lage en film med skuespillere vi ikke er blitt lei av å se. Og så trenger jeg et helt spesielt ansikt og en stor kropp, blant annet. På nettet fant jeg frem til tidligere Norgesmester i styrkeløft, Ove Andreassen fra Bergen. Han passet glimrende, sier han.

– Første dagen som skuespiller var helt jævlig. Etter hvert fant jeg meg til rene. Nå har jeg gjerne en ny skuespillerjobb, selv om jeg ikke har mange replikkene i «Izzat» forteller Andreassen til BT.

Budskapet?

– Her regissøren et budskap?
– Ja, men jeg forteller det ikke. Jeg tror kinogjengerne

IZZAT: Kjenner du igjen den skallete mannen fra dette scenebildet i filmen «Izzat»? Ja, det er styrkeløfteren Ove Andreassen fra Bergen. Den r voldsfilmen fra pakistansk miljø i Oslo på 1980- og 90-tallet har premiere i neste uke. Hovedrolleinnhaver er Emil Marwa i forgrunnen.

FORO: FINNBJØRN

vil finne frem til det selv. Gjennom volden, faenskapen og miljøene. Og finner de det ikke, ja så tror jeg de har likt actionfilmen, likevel, sier han.

– Men er det ikke en film om A- B-gangen i Oslo? Og om hvor vanskelig det kan være for innvandrere å vokse opp i Norge?
– Jeg er inspirert av Young

Guns og min egen oppvekst som pakistaner i Oslo. Og jeg innrømmer at jeg hver dag var flau fordi jeg var pakistaner. Det gjør noe med folk. Og det kan forklare at noen havner i harde, kriminelle miljøer, jeg legger ikke skjul på det, sier Imtiaz Røfsen.

– Samtidig er jeg ikke redd for å bli beskyldt for å være rasist. Derfor blir det kanskje en mer ærlig film, på grunn av min bakgrunn, sier han. – I alle fall en film en vanlig, hvit nordmann ikke kunne ha skapt, sier skuespiller Jan Seid.

– En moderne «mafiafilm» som folk i alle land vil kjenne seg igjen i, sier både regissør, skuespillere og «Izzat» Ove Andreassen.

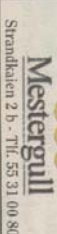
**En unik opplevelse 365 dager i året.
Hvordan slår vi av kr. 2.000,-**

og alle måltider. Kjøper du en halv rundreise får du kr 1.000,- i rabatt. Tilbudet gjelder ut 2006 10. juni – 10. august). Ring **810 30 000**, kontakt ditt reisestyre eller se www.hurtigruten.com Nå er 2006 katalogen her!

HURTIGRUTEN

FLYTTILBEIDING MESTERGULL
Torgallmenningen finner du nå på Strandkaia 2 B like við Kaana Velkommen!

20% rabatt på BBB reoler 01.09.-30.09.

vestbok

www.vestbok.no Tlf. 55 31 79 63

Oversikt over figurer og tabeller

Figur 1: *Moldrheims modell for framstillinger av ikke-hvite (s. 23).*

Figur 2: *Fock og Skot-Hansens modell for kulturelt mangfold (s. 25).*

Figur 3: *Antall artikler som tar opp etnisk bakgrunn eller innvandrerrelaterte emner (s. 48).*

Figur 4: *Ulike tematiseringsformer (s. 49).*

Tabell 1: *Antall kulturartikler og funn i hovedavisene, alle uker (s. 40).*

Tabell 2: *Funnartiklenes fokusnivå (s. 42).*

Tabell 3: *Oversikt over funnartikler og total kulturdekning etter sjanger (s. 45).*

Tabell 4: *Oversikt over funnartiklenes plassering i forhold til kunstfelt/kulturområde (s. 52).*

Tabell 5: *Oversikt over bilagsfunn og type tematisering, alle uker (s. 55).*

Tabell 6: *Antall musikere i hovedavisene og bilagene, samt markering av bakgrunn (s. 85).*